

MINDEF Inventarislijst			
Datum	Naam document	Beoordeling Wob	
1 22-11-19	3500-DOPS-SOP ED_MISSION_SAFETY	Concept	
2 01-10-19	SG Aanwijzing SG-007	Openbaar maken	
3 14-03-19	HDBV 021	Reeds openbaar gemaakt (ref.nr. BS2019015369)	
4 01-08-18	MU R10196	Openbaar maken, muv art. 10.2.e	
5 27-07-18	STANAG 2561	Openbaar (https://nso.nato.int/nso/nsdd/_CommonList.html)	
6 01-10-17	Online hulpmiddelen blootstelling beoordelen	Openbaar (https://gevaarlijkstoffen.zelfinspectie.nl/hulpmiddelen/blootstelling-beoordelen)	
7 19-01-17	STANAG 2535	Openbaar (https://nso.nato.int/nso/nsdd/_CommonList.html)	
8 01-09-15	MU R10358	Openbaar maken, muv art. 10.2.e	
9 05-03-15	RMG 043	Openbaar maken, muv art. 10.2.e	
10 2013.	V1338 Risk management	Openbaar maken, muv art. 10.2.e	
11 18-12-13	STANAG 2235	Openbaar (https://nso.nato.int/nso/nsdd/_CommonList.html)	
12 12-06-13	STANAG 2562	Openbaar (https://nso.nato.int/nso/nsdd/_CommonList.html)	

Ministerie van Defensie

SG Aanwijzing SG-007

Veiligheid, Gezondheid en Milieu bij Defensie

Aanwijzingen voor beleid, verantwoordelijkheden en procedures op het gebied van veiligheid, gezondheid en milieu

Eigenaar	Directeur Veiligheid
Procesdomein	Veiligheid
Functiegebied	Veiligheid algemeen en organisatie
Doelgroep	Alle Defensiefunctionarissen
Trefwoorden	Regelgeving, veiligheidsmanagement, risicomanagement, veiligheid, gezondheid, milieu
Rubricering	Ongerubriceerd, ongemerkt
Geldig vanaf	1-10-2019

Relaties	MP12-100 Veiligheidsmanagementsysteem Defensie - 20-10-2010
Opmerkingen	In plaats van MP12-100

DE SECRETARIS-GENERAAL

Digitaal akkoord (XPW)

mr. G.E.A. van Craaikamp

Colofon

Bestuursstaf
Directie Veiligheid

Versie 1.0

Redactie Redactieraad VGM Def / Directie Veiligheid

Inhoud

Voorwoord	10
Begrippen en definities	11
1 Inleiding	15
1.1 Doel VGM-management	15
1.2 Kernprocessen VGM-management	15
1.3 Doel publicatie	16
1.4 Doelgroep van deze publicatie	17
1.5 Toepassingsgebied	18
1.6 Belanghebbenden	18
1.7 Beheer aanwijzing	19
1.8 Leeswijzer	19
2 Uitgangspunten en grondslagen voor het VGM-beleid	21
2.1 Algemeen	21
2.2 Uitgangspunten	21
2.3 Wettelijke grondslag	22
2.4 Uitzonderingsbepalingen	23
2.5 Ontheffingen	24
3 Opzet en inrichting VGM-management	25
3.1 Algemeen	25
3.2 Uitgangspunten	25
3.3 Kernelementen van VGM-management	27
3.4 Three lines of defense model	27
3.5 Compliance-management	29
3.6 Meerdere bestuurlijke niveaus	29
3.7 Inzet	30
3.8 Ketens	31
4 Leiderschap, verantwoordelijkheden en rollen	31
4.1 Algemeen	31
4.2 Uitgangspunten	32

4.3	Verantwoordelijkheden en bevoegdheden	32
4.4	VGM en processenmanagement.....	33
4.5	Vereisten aan leiderschap en betrokkenheid	34
4.6	Rollen, verantwoordelijkheden en bevoegdheden.....	34
4.7	Vereisten aan VGM-staffunctionarissen	35
4.8	Vertrouwenspersonen en integriteitsfunctionarissen	36
4.9	Specifieke kenniscentra en kennisnetwerken voor VGM	37
4.10	VGM in afstemming en overleggen.....	38
5	Besturing van VGM.....	39
5.1	Algemeen	39
5.2	Uitgangspunten	39
5.3	Verantwoordelijkheden en bevoegdheden	40
5.4	Beleid, plannen en begroten.....	40
5.5	Wet- en regelgeving en externe ontwikkelingen	41
5.6	Kaders, normen, richtlijnen en arbocatalogi.....	42
5.7	Vergunningen	43
6	Personeel, middelen, documentatie en communicatie	47
6.1	Algemeen	47
6.2	Uitgangspunten	47
6.3	Verantwoordelijkheden en bevoegdheden	47
6.4	Vereisten aan personeel	48
6.5	Vereisten aan materieel.....	52
6.6	Vereisten aan vastgoed	54
6.7	Randvoorwaarden aan ICT en Diensten.....	55
6.8	Randvoorwaarden aan communicatie	56
6.9	Randvoorwaarden aan aantoonbaarheid en documentatie.....	57

7	VGM tijdens gereedstelling, ondersteuning en inzet.....	57
7.1	Algemeen	57
7.2	Uitgangspunten	57
7.3	Verantwoordelijkheden en bevoegdheden	58
7.4	VGM tijdens opleiding, training en ondersteuning	58
7.5	VGM tijdens oefening en inzet.....	59
7.6	Aanvullende bepalingen.....	60
8	Risicomanagement	65
8.1	Algemeen	65
8.2	Uitgangspunten	65
8.3	Verantwoordelijkheden en bevoegdheden	67
8.4	Verplichte vormen van risicoanalyses.....	68
9	Voorbereid zijn op incidenten, ongevallen en calamiteiten	75
9.1	Algemeen	75
9.2	Uitgangspunten	75
9.3	Verantwoordelijkheden en bevoegdheden	75
9.4	Wettelijk kader	76
9.5	Stopzetten en hervatten bedrijfsproces/gebruik middelen.....	76
9.6	Bedrijfsnoodplan (BNP)	76
9.7	Bedrijfshulpverlening (BHV)	77
10	Melden en onderzoeken van voorvallen.....	79
10.1	Algemeen	79
10.2	Uitgangspunten.....	79
10.3	Verantwoordelijkheden en bevoegdheden	79
10.4	Het melden van voorvallen	80
10.5	Onderzoeken van voorvallen	82
10.6	(Trend)analyse van voorvallen	84
11	Monitoring, audits en toezicht.....	84
11.1	Algemeen	84
11.2	Uitgangspunten.....	85
11.3	Verantwoordelijkheden en bevoegdheden	85

11.4 Monitoring, supervisie, controles en analyse	86
11.5 Safety walks.....	87
11.6 Audits	87
11.7 Toezicht	88
11.8 Extern toezicht en handhaving.....	88
12 Evalueren en bijsturen	88
12.1 Algemeen	88
12.2 Uitgangspunten.....	89
12.3 Verantwoordelijkheden en bevoegdheden	89
12.4 Evalueren en bijsturen	90
12.5 Managementbeoordeling en beleidsevaluatie	90
Bijlage 1: Lijst van afkortingen	90
Bijlage 2: Taken VGM Def voor Defensieonderdelen.....	95
Bijlage 3: Taken VGM Def voor de Bestuursstaf	99
Bijlage 4: conversietabel VGM Def – ISO 14001 – ISO 45001 – SMS ICAO	102

Voorwoord

Defensie beschermt wat ons dierbaar is. Onze militairen strijden voor een wereld waarin mensen in vrijheid en veiligheid kunnen leven. Dit vraagt om een professionele inzet, vaak op het scherpst van de snede, onder moeilijke omstandigheden. Militair optreden is in essentie risicovol: "wij gaan door waar anderen stoppen".

Beschermen wat ons dierbaar is, begint in eigen huis. Onze militairen en burgers moeten, als het erop aankomt, in moeilijke en risicovolle situaties maximaal inzetbaar zijn. We vinden de gezondheid van onze mensen van groot belang, we willen dat iedereen zich veilig voelt en veilig kan werken, we zorgen goed voor ons materieel en we gaan verantwoord om met grondstoffen en onze leefomgeving. Dit vereist dat we onze risico's kennen, deze beoordelen en maatregelen nemen. Keuzes daarbij kunnen afhankelijk zijn van de context.

Onze ambitie is een organisatie te zijn waar:

- leiding en medewerkers ons beleid voor VGM kennen en dagelijks toepassen;
- alle medewerkers zich veilig voelen in hun werkomgeving, zich met respect behandeld voelen en zich zelf ook respectvol naar anderen gedragen;
- taken alleen worden uitgevoerd door daartoe opgeleide en getrainde mensen;
- onze middelen voldoen aan onze eisen, mede door inkoop, keuringen en onderhoud;
- procedures en voorschriften actueel zijn en worden gevolgd;
- voorvallen worden gemeld en onderzocht zodat we hiervan kunnen leren;
- we elkaar kunnen en mogen aanspreken op gedrag.

Dit betekent dat Veiligheid, Gezondheid en Milieu (VGM) systematisch en aantoonbaar moet zijn verankerd in onze dagelijkse bedrijfsvoering. Dat wordt VGM-management genoemd. Het is van toepassing op alle besluiten, processen en activiteiten van Defensie, van opleiding tot inzet en overal ter wereld.

Deze publicatie beschrijft het stelsel van VGM-management: ambities, eisen, verantwoordelijkheden, besturing en processen. Het implementeren van deze publicatie leidt tot betere prestaties op het gebied van VGM en daardoor tot een betere inzetbaarheid.

Deze publicatie vervangt de eerdere versie uit 2009, inzake het Veiligheidsmanagementsysteem Defensie (VMS Def).

Bij deze versie: in de tekst wordt in tekst of met onderstreepte tekst verwezen naar intranet of worden termen/procedures/documenten gebruikt die op intranet te vinden zijn of daar nog moeten worden geplaatst (o.a. op de startpagina VGM). Hiervoor worden in de uiteindelijke (digitale) versie hyperlinks e.d. opgenomen.

Begrippen en definities

Voor VGM bestaan meerdere begrippen en definities. Hieronder worden de belangrijkste begrippen beschreven die relevant zijn voor het kunnen begrijpen van dit document. Afkortingen worden verklaard in bijlage. Daarbij is gebruik gemaakt van definities zoals opgenomen in o.a. wetgeving, ISO-normen en doctrines en NATO-documenten.

Veiligheid (safety¹): is de mate van afwezigheid, beheersing van en/of bescherming tegen gevaren en daar aan verbonden gebeurtenissen die (in)direct kunnen leiden tot verlies van, schade aan en/of ongewenste gezondheidseffecten op personeel, materieel en/of omgeving.

Sociale veiligheid: de bescherming of het zich beschermd voelen tegen gevaar binnen de werkomgeving dat veroorzaakt wordt door of dreigt van de kant van menselijk handelen, waaronder agressie, geweld, pesten, discriminatie, intimidatie, etc. Onderdeel van veiligheid.

Externe veiligheid: de activiteiten en processen die worden uitgevoerd op een object ("inrichting") en gevolgen kunnen hebben buiten het object (zoals explosie, brand, geluid, etc.).

Integriteit: Het respectvol met elkaar (en met anderen) omgaan waarbij rekening wordt gehouden met de rechten, belangen en wensen van alle betrokkenen

Psychosociale arbeidsbelasting: de factoren die direct of indirect in de arbeidssituatie stress teweeg kunnen brengen met inbegrip van seksuele intimidatie, agressie, geweld, pesten en werkdruk,

Gezondheid: een toestand van zo optimaal mogelijk lichamelijk, geestelijk en maatschappelijk welzijn met daarbij het vermogen zich aan te passen en een eigen regie te voeren in het licht van de fysieke, emotionele en sociale uitdagingen van de werkzaamheden bij Defensie en van het leven.

Milieu: omgeving waar een organisatie door haar activiteiten invloed op uitoefent inbegrip van lucht, water, bodem, natuurlijke hulpbronnen, flora, fauna, mensen en hun onderlinge samenhang en belangen.

Force Health Protection: de activiteiten binnen het grotere kader van Force Protection gericht op het voorkomen, terugdringen of elimineren van ziektes of

¹ Met veiligheid wordt in dit document safety bedoeld en niet veiligheid in de betekenis van security, beveiliging, militaire inlichtingen en veiligheid e.d. ² Zie Allied Joint Medical Publication -4 (AJMedP-4)

niet-gevechtsgelateerd letsel ter bevordering van de operationele inzetbaarheid².

Environmental Protection: de (preventieve) maatregelen om ongewenste beïnvloeding van het milieu te voorkomen².

Hoofd van een defensieonderdeel: het hoofd, de commandanten of de directeur van een defensieonderdeel (PSG, C-CZSK, C-CLAS, C-CZSK, C-KMar, D-DMO en C-DOSCO).

Commandant (directeur): het hoofd van een zelfstandige eenheid (hoofddirectie, brigade, divisie, schip, vliegbasis, bataljon, bedrijf, etc.) die beschikt over een medezeggenschapscommissie en dus tevens Hoofd Dienst Eenheid (HDE) is. Wanneer de term "commandant" wordt gebruikt, betreft dit deze functionarissen en niet de commandanten van de defensieonderdelen.

Werkgever: De Minister van Defensie is de formele (centrale) werkgever voor het personeel bij Defensie (inclusief reservisten) en in die zin verantwoordelijk voor het voldoen aan de Arbeidsomstandighedenwet.

Decentraal werkgever: In het kader van VGM is de uitvoering van het werkgeverschap zoals bedoeld in de Arbeidsomstandighedenwet, belegd bij de commandanten of directeuren van zelfstandige eenheden die ook HDE zijn. Sommige commandanten of directeuren hebben naast de rol van decentraal werkgever ook de rol van objectvergunninghouder en/of accountable manager. Deze commandanten zijn het formele aanspreekpunt voor de toezichthoudende instanties.

Objectvergunninghouder: De commandant (of functionaris) die houder is van de omgevingsvergunning m.b.t. milieu en brandveilig gebruik en daarmee verantwoordelijk is voor het naleven van de voorschriften uit de omgevingsvergunning milieu of brandveilig gebruik op een object (kazerne, vliegbasis, munitiecomplex, schietbaan, oefenterrein). De objectvergunninghouder is ook verantwoordelijk voor de naleving van de voorschriften door andere gebruikers van het object. De objectvergunninghouder is het formele aanspreekpunt voor de toezichthoudende instanties (bevoegd gezag).

Objectcommandant: De commandant op een object die primair verantwoordelijk is voor de dagelijkse gang van zaken op een object, waaronder VGM. De objectcommandant, ook wel de *kazernecommandant* of *eerst aanwezend commandant* genoemd, is verantwoordelijk voor het maken van afspraken tussen de verschillende commandanten op/gebruikers van een object. Een objectcommandant kan worden aangewezen om voor dat object invulling te geven aan de verantwoordelijkheid van een objectvergunninghouder voor de VGM-zaken op het object (bijv. de naleving van voorschriften die verbonden zijn aan de toestemmingen m.b.t. milieu en brandveilig gebruik).

Accountable manager: De functionaris die verantwoordelijk is voor het voldoen aan de Militaire Luchtvaarteseisen. Deze wordt aangewezen door de commandant van het defensieonderdeel. Bij CLSK is dat veelal de commandant van een eenheid.

² Zie Allied Joint Environmental Protection Publication-4 (AJEPP-4) en Stanag7141

Medewerker: Persoon die werk of activiteiten verricht onder gezag van de organisatie. Dit kunnen dus ook externe aanbieders, aannemers, inleners, vrijwilligers etc. zijn zolang deze activiteiten uitgevoerd worden onder het gezag van Defensie)

Managementsysteem: geheel van samenhangende of elkaar beïnvloedende elementen van een organisatie om een beleid en doelstellingen vast te stellen, alsmede de processen om die doelstellingen te bereiken. Betreft beleid en plannen, structuur, rollen en verantwoordelijkheden, doelen en uitvoering, regels, overtuigingen, processen en gedrag om het beleid en doelstellingen te realiseren. Elementen van een managementsysteem zijn o.a.

risicomanagement, kwaliteitsbewaking, borging en compliance-management.

VGM-management: systematische toepassing van beleid, procedures en werkwijzen als onderdeel van de bedrijfsvoering met het doel te voldoen aan de (wettelijke) eisen, om de risico's te beheersen en om de (VGM-)prestaties continu te verbeteren.

Compliance-management: het geheel van afspraken in een organisatie om te voldoen aan alle eisen waar aan een organisatie moet (eis) of wil (verbintenis, keuze) voldoen. Eisen kunnen komen uit wet- en regelgeving en toestemmingen (w.o. milieuvergunningen) maar ook uit eigen afspraken zoals procedures en managementsystemen.

Risicomanagement: het gecoördineerde proces van risico's inventariseren, evalueren en maatregelen nemen om gestructureerd en systematisch te komen tot besluiten waarin opbrengsten en "(faal)kosten" worden afgewogen op basis van geïdentificeerde en beoordeelde risico's om te komen tot een acceptabel risiconiveau, inclusief het monitoren van de risicobeheersing en de communicatie daarover.

Operationeel Risicomanagement (ORM): een systematische risicoanalyse voorafgaand aan of tijdens operationele omstandigheden indien de (verwachte) situatie zodanig is dat onvoldoende tijd en of middelen beschikbaar zijn om de risicobeheersing volgens bestaande, gangbare manieren te realiseren. Dit ontslaat de commandant niet om de risico's in te schatten, deze af te wegen t.o.v. het operationele belang, op basis hiervan te handelen en dit te verantwoorden.

Risico: een gevaar dat zich door een scenario kan manifesteren met een ongewenst effect op de mens, de middelen en de omgeving en daarmee op de organisatie en op haar doelstellingen. Een risico wordt vaak uitgedrukt als een combinatie van de gevolgen van een gebeurtenis (met inbegrip van wijzigingen in omstandigheden) en de bijbehorende waarschijnlijkheid dat de gebeurtenis zich voor doet. Risico's kunnen betrekking hebben op verschillende niveaus en processen.

Integriteitsrisico's: risico's die verbonden zijn aan kwetsbaarheden.

Bijvoorbeeld: een functie is kwetsbaar vanwege machtsverhoudingen (docent-leerling, arts – patiënt, leidinggevende – medewerker) het risico beschrijft dan de situatie waarbij misbruik gemaakt wordt van de kwetsbaarheid, of iemand onterecht beschuldigd wordt van het misbruiken van een kwetsbaarheid. Kwetsbaarheden moeten onderkend worden om de risico's te kunnen voorkomen.

Voorval: de term waarmee zowel onveilige situaties, incidenten als ongevallen worden bedoeld.

Onveilige situatie: Een onveilige situatie is een situatie die, wanneer er geen actie wordt ondernomen, zou kunnen leiden tot een incident of ongeval.

Incident: Een gebeurtenis die het potentieel heeft de dood van of letsel aan een persoon dan wel schade aan een zaak of het milieu te kunnen veroorzaken.

Ongeval: Een gebeurtenis die de dood van of letsel aan een persoon dan wel schade aan een zaak of het milieu heeft veroorzaakt.

Calamiteit: een situatie die niet is voorzien in de normale bedrijfsvoering, het lokale niveau ontstijgt en nadelige consequenties voor Defensie kan hebben.

Kwetsbaarheid: situaties of procedures die extra risico's met zich meebrengen, bijvoorbeeld omdat gewerkt wordt met gevoelige informatie, machtsverhoudingen of handhaving

Misstand: conform de interne klokkenluidersregeling Rijk, Politie en Defensie is een misstand een situatie waarvan is kennis is genomen vanuit de werkzaamheden waarbij het maatschappelijk belang wordt geraakt door het schenden van een wettelijk voorschrift, gevaar volksgezondheid, gevaar veiligheid van personen, gevaar aantasting milieu, gevaar goed functioneren openbare dienst als gevolg van onbehoorlijk handelen of nalaten. Het betreft situaties van voldoende gewicht, geen schendingen van lichte aard.

Klokkenluider: medewerker van Defensie die een misstand aankaart binnen de organisatie.

Klacht: schriftelijke uiting van ongenoegen op basis van de Klachtenregeling Defensie over zelf ondervonden ongewenst gedrag of onbehoorlijk handelen namens de organisatie

Bedrijfsnoodplan: een beschrijving van de genomen maatregelen en voorzieningen om de effecten van ongevallen en incidenten (ongewenste gebeurtenissen) te minimaliseren en te bestrijden.

Directiebeoordeling: de gedocumenteerde informatie over de periodieke beoordeling door de directie (lees: commandant/MT) van de geschiktheid, toereikendheid en doeltreffendheid van het VGM-management, bedoeld om beslissingen te nemen over maatregelen ter verbetering

Safety Walk: Bewust aanwezigheid (van leidinggevend) op de 'werkvloer' om gesprek met eigen mensen, aannemers en inleners te voeren over VGM. Doel hiervan is om dialoog aan te gaan over dilemma's, waar mogelijk deze te aanschouwen en om onveilige situaties direct te bespreken.

Grensverleggende activiteiten: activiteiten die als primaire doelstelling hebben om bij te dragen aan het versterken van de mentale component, waartoe personeel veelal wordt blootgesteld aan risicovolle situaties.

Oefening: het door defensiepersoneel onder oorlogsnabootsende omstandigheden in praktijk brengen van theoretisch onderwezen bekwaamheden teneinde de bedrevenheid in het uitvoeren van oorlogstaken te verwerven, op te voeren of te onderhouden (tekst Arbeidsomstandighedenbesluit artikel 1.5)

Belanghebbende of stakeholder: persoon of organisatie die een besluit of activiteit kan beïnvloeden, door een besluit of activiteit kan worden beïnvloed, of zichzelf beschouwt als beïnvloed door een besluit of activiteit.

1 Inleiding

1.1 Doel VGM-management

De Minister van Defensie heeft de ambitie, verantwoordelijkheid en zorgplicht om op een *veilige* en *integere* manier de taken uit te laten voeren, om ongewenste effecten op de *gezondheid* van het personeel te voorkomen en om het *milieu* (de omgeving, omwonenden en derden) zo veel mogelijk te beschermen.

We streven naar een zo veilig, gezond en duurzaam mogelijke inzetbaarheid met oog voor de context waarin we moeten opereren. Dit doel is samen te vatten door "Mission first, safety always". Hiervoor effectief is VGMmanagement noodzakelijk.

Voor het Ministerie van Defensie is VGM-management gebaseerd op de uitgangspunten zoals beschreven in hoofdstuk 2. Deze vormen de basis voor beleid dat wordt gecommuniceerd met een beleidsverklaring en wordt ingebracht in de cyclus van beleid-plannen-begroting (BPB-cyclus). Uit beleid volgen concrete doelstellingen en activiteiten als onderdeel van de besturing. De uitvoering wordt periodiek beoordeeld als onderdeel van management control.

1.2 Kernprocessen VGM-management

Effectief VGM-management vereist dat VGM integraal deel uitmaakt van alle processen van Defensie. Hiervoor is een stevig fundament noodzakelijk, dat wordt gevormd door de verankering van VGM in *besturing, leiderschap, kaders, middelen, werkwijzen, opleidingen en ketens*.

Op dit fundament steunen de kernprocessen van VGM-management:

- Het formuleren van *doelen*, het maken van *plannen* en het *bewaken van de realisatie*;
- Het zorgen voor *kennis* in de lijn en voor *deskundige ondersteuning*;
- Het bekend zijn met *risico's* en *kwetsbaarheden*, het zorgen voor de juiste middelen en het treffen van passende maatregelen; - Het hebben van inzicht in de *beheersing en naleving*;
- Het *meten, melden en leren* om prestaties te verbeteren;

Deze processen hangen met elkaar samen. Door informatievoorziening en communicatie tussen de processen wordt het gehele stelsel van VGMmanagement continu verbeterd. Daarmee wordt ook de inzetbaarheid verhoogd. In hoofdstuk 3 wordt de opzet en inrichting van VGM-management verder uitgewerkt.

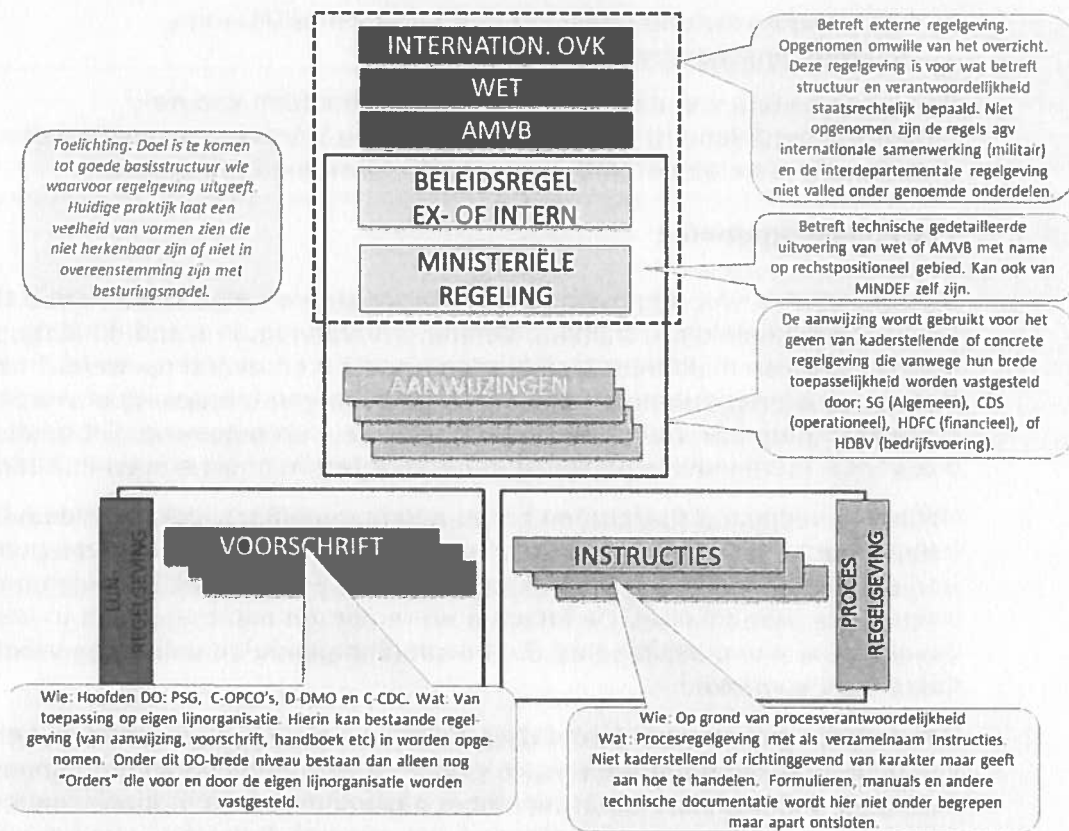
1.3 Doel publicatie

Deze publicatie beschrijft de uitgangspunten, verantwoordelijkheden, bevoegdheden en processen voor VGM-management in zowel de besturing als de uitvoering bij de defensieonderdelen. Door het implementeren van dit document wordt op hoofdlijnen voldaan aan de internationale standaarden voor VGM-management.

De domeinen veiligheid, gezondheid en milieu hebben elk specifieke aspecten, maar vooral veel samenhang en overlap. Door het inrichten van VGMmanagement wordt synergie nagestreefd en een verkokerde aanpak voorkomen. Ook de NAVO-doctrines Force Health Protection en Environmental Protection, zoals van toepassing tijdens operationele inzet, passen binnen het stelsel van VGM-management.

Deze publicatie, een ministeriele regeling, maakt deel uit van de algehele structuur van schriftelijke bevelvoering van Defensie, zoals geïllustreerd met onderstaande figuur. Waar nodig wordt de nadere invulling van VGMmanagement (het "hoe") vastgelegd in defensiebrede aanwijzingen of instructies en in voorschriften en orders door de commandanten van de defensieonderdelen of ondercommandanten.

Toelichtende informatie en best practices zijn beschikbaar via intranet (m.n. de startpagina's Veiligheid, Gezondheid & Milieu, Integriteit en Gezondheidszorg).

1.4 Doelgroep van deze publicatie

Deze publicatie is bedoeld voor:

- de SG, de CDS en de (hoofd)directeuren van de Bestuursstaf
- de hoofden van de defensieonderdelen
- de commandanten die zijn aangewezen als decentrale werkgever, accountable manager en/of objectvergunninghouder (dan wel objectcommandant)³
- de expertise centra van Defensie
- (wapen)systeemmanagers, assortimentsmanagers en verwervers
- de materiedeskundigen binnen het vakgebied VGM

³ Werkgever zoals bedoeld in de Arbeidsomstandighedenwet, accountable manager zoals bedoeld in de Militaire Luchtvaartwet en/of objectvergunninghouder zoals beschreven in de milieuwetgeving. Waar sprake is van een objectcommandant (of eerst aanwezig commandant) betreft het deels de uitvoerende en coördinerende taken zoals die behoren bij de rol van objectvergunninghouder. ⁵ Geest der wet: hetgeen de wetgever waarschijnlijk met een bepaalde regeling bedoeld heeft

- de interne toezichthouders op het gebied van VGM - de medezeggenschapscommissies

Binnen de kaders van deze publicatie zijn de hoofden van de Defensieonderdelen vrij in de manier waarop VGM-management wordt verankerd in de eigen organisatie, bedrijfsvoering en processen.

1.5 Toepassingsgebied

Dit document is van toepassing op *alle processen en activiteiten* van Defensie (waaronder opleiding, training, oefening, verwerving, in stand houden, inzet/missies en militaire steunverlening, etc.) en *overal ter wereld*. In al die situaties is de Nederlandse wet- en regelgeving van toepassing of wordt gewerkt in de geest van⁵ de Nederlandse wet- en regelgeving. Dit geldt dus ook voor buitenlandse plaatsingen en voor internationale staven in Nederland⁴.

Militaire veiligheid (beschermen tegen een opponent), sabotage/moedwillig handelen en beveiliging (security) vallen buiten het bereik van deze publicatie. In die domeinen is vooral sprake van bewust en moedwillig handelen om schade te veroorzaken. De effecten en te nemen maatregelen zijn in veel gevallen wel van dezelfde aard. Een samenhangende benadering verdient daarom de voorkeur⁵.

Met de term gezondheid richt deze publicatie zich op het voorkomen/beheersen van de arbeidsgelateerde risico's voor de gezondheid van het personeel en derden, onder andere door preventieve gezondheidszorg. Aanwijzingen voor de curatieve, militaire gezondheidszorg ("het medisch handelen") vallen buiten het bereik van de publicatie⁶.

Voor bepaalde processen en sectoren (o.a. luchtvaart, explosieve stoffen, duiken, straling, gezondheidszorg) is specifieke wet- en regelgeving van kracht met soms de verplichting tot het inrichten van een veiligheids/kwaliteitsmanagementsysteem. Die wet- en regelgeving vormt dan een specifieke, nadere invulling van deze publicatie.

1.6 Belanghebbenden

Het personeel van Defensie, hun thuisfront en de omgeving van Defensie zijn belangrijke belanghebbenden van effectief VGM-management. De omgeving varieert van (inter)nationaal verband (VN, NAVO, EU, Tweede Kamer, bonden) tot lokaal niveau (thuisfront, omwonenden, gemeentes). Daardoor heeft Defensie te maken met diverse externe belanghebbenden, zoals de politiek, centrales voor overheidspersoneel, belangenverenigingen, industrie, bondgenoten en omwonenden.

⁴ Eenheden of medewerkers van Defensie worden ook ingezet onder gezag van andere autoriteiten (zoals andere ministeries, gemeenten of internationale staven/eenheden). Daarbij blijft de Minister van Defensie verantwoordelijk voor de zorg voor het personeel, maar niet (volledig) in staat om VGM tijdens de taakuitvoering te managen. In die gevallen worden hierover afspraken gemaakt tussen betrokken partijen.

⁵ Zo vereist de VGM-wetgeving dat een bedrijfsnoodplan/bedrijfs hulpverlening wordt ingericht om adequaat op te treden bij brand of een ongeval. Vanuit beveiliging wordt een vergelijkbaar plan verwacht om voorbereid te zijn op bv een terroristische aanslag of bommelding. Het is logisch dergelijke plannen te integreren in business continuation of contingency plannen.

⁶ Deze aanwijzingen zijn gericht op de kwaliteit van de gezondheidszorg en daarmee ook bedoeld om de patiëntveiligheid te waarborgen.

Voor een effectief VGM-beleid is het noodzakelijk dat deze belanghebbenden en hun (wettelijke) eisen en verwachtingen in kaart zijn gebracht en dat met hen periodiek overleg wordt gevoerd over de wederzijdse belangen, wensen en behoeftes. Dit dient defensie breed te gebeuren door of namens de Bestuursstaf en regionaal of lokaal door het niveau defensieonderdeel/eenheid:

De belangrijkste belanghebbenden op regionaal of lokaal niveau zijn:

- Personeel van Defensie
 - Familieleden (thuisfront)
 - Omwonenden van militaire locaties
 - Lokale overheden (incl. Veiligheidsregio's)
 - Toezichthoudende instanties (bevoegd gezag, inspecties)
 - Deelgebruikers (waaronder verenigingen)
 - Extern ingehuurd medewerkers die werkzaamheden verrichten voor of namens Defensie
 - Ondersteunende (civiele) organisaties en bedrijven
- De belangrijkste defensiebrede belanghebbende zijn:
- Tweede Kamer
 - Andere ministeries (incl. inspecties)
 - Centrales voor overheidspersoneel
 - Organisaties voor milieubescherming
 - Onderzoeksraad voor Veiligheid
 - NAVO en EU
 - Industrie
 - Kennisnetwerken (RIVM, TNO, NLR, MARIN, Universiteiten)

1.7 Beheer aanwijzing

De Directie Veiligheid (DV) is informatie-eigenaar van deze publicatie.

Deze publicatie kan worden aangehaald als Ministeriele Publicatie 12-100 "Aanwijzingen voor de veiligheid, de gezondheid en het milieu bij Defensie" (VGM Def) en is terug te vinden via het publicatieportaal.

Deze aanwijzing wordt periodiek geëvalueerd, minimaal jaarlijks op basis van de defensiebrede directiebeoordeling.

1.8 Leeswijzer

Deze publicatie beschrijft op hoofdlijnen de uitgangspunten en grondslagen voor VGM (hoofdstuk 2), opzet en inrichting van het VGM-management (hoofdstuk 3). Daarna worden de eisen aan VGM-management (het "wat") beschreven. De eisen aan leiderschap, verantwoordelijkheden en taken

(hoofdstuk 4) en de besturing van VGM (hoofdstuk 5). Hoofdstuk 6 en 7 gaan over de randvoorwaarden aan personeel, middelen, documentatie, communicatie en de toepassing van VGM tijdens gereedstelling, ondersteuning en inzet.

De hoofdstukken 8, 9 en 10 gaan respectievelijk over risicomanagement, voorbereid zijn op incidenten en noodsituaties en het melden/onderzoeken van voorvallen. De laatste hoofdstukken, 11 en 12 richten zich op het monitoren, de audits, het toezicht en het evalueren, bijsturen en verbeteren door het sluiten van de leerlussen.

De gebruikte afkortingen worden verklaard in bijlage 1. Bijlage 2 bevat een samenvattende opsomming van de taken t.b.v. VGM-management voor de Bestuursstaf, voor de hoofden defensieonderdeel en voor de commandanten met de rol van werkgever en/of objectvergunninghouder staat deze samenvatting in bijlage 3. Een conversietabel met de eisen uit de civiele normen voor veiligheid, gezondheid en milieu en de verwijzing naar de hoofdstukken uit deze publicatie is opgenomen als bijlage 4.

Waar in dit document hij/hem staat kan ook zij/haar gelezen worden.

2 Uitgangspunten en grondslagen voor het VGM-beleid

2.1 Algemeen

VGM is een onlosmakelijk onderdeel van het beleid, de besturing en uitvoering zoals beschreven in de aanwijzingen over Besturen bij Defensie. Dit hoofdstuk beschrijft de uitgangspunten en wettelijke grondslag van het VGM-beleid en vormen de basis voor het VGM-Def.

2.2 Uitgangspunten

Defensie heeft onderstaande uitgangspunten voor veiligheid, gezondheid en milieu vastgesteld. Deze uitgangspunten vormen het langjarige fundament voor het VGM-beleid van Defensie.

- Sturing vindt plaats in de lijn: de zorg voor de veiligheid, de gezondheid en het milieu is een lijnverantwoordelijkheid⁷;
- VGM-management is een onlosmakelijk onderdeel van het beleid, besturen, plannen, uitvoeren en toezicht;
- We voldoen als professionele organisatie aantoonbaar aan wet- en regelgeving op het gebied van VGM en we bewaken dit op systematische wijze;
- We hebben oog voor de militaire context en beoefenen de operationele taakuitvoering zo veel als mogelijk eerst in een gecontroleerde omgeving om gereed te zijn voor daadwerkelijke inzet. We trainen veilig en vermijden daarbij onnodige risico's en voorkomen milieuschade;
- We kennen op alle niveaus de actuele risico's en kwetsbaarheden van ons werk; risicomanagement is een essentieel onderdeel van de bedrijfsvoering. Dit betekent ook dat we zelf risico's en overtredingen tijdig signaleren en aanpakken, zonder dat interne en externe toezichthouders ons hierop moeten wijzen. Besluitvorming over de acceptatie van restrisico's vindt op het juiste niveau plaats;
- We hebben professionele VGM-specialisten, die door het lijnmanagement actief worden betrokken bij plannen, risicomanagement en besluiten;
- We maken zo min mogelijk gebruik van ontheffingen; waar operationeel noodzakelijk alleen na gedegen risicomanagement;
- We beheersen risico's zo veel mogelijk door het wegnemen van de gevaren, de zogenaamde bronaanpak of arbeidshygiënische strategie en

⁷ Het Algemeen Organisatiebesluit Defensie (AOD) en de aanwijzing Besturen bij Defensie (BBD) vormen de grondslag voor de verantwoordelijkheden en besturing bij Defensie in het algemeen en daarmee ook voor VGM. Zie AOD (artikel 23, lid c).

het redelijkerwijs- of ALARP-principe. Hierbij dient te worden uitgegaan van de stand der techniek/ best beschikbare technieken;

- We melden, onderzoeken en analyseren voorvallen en monitoren data zodat we processen, werkwijzen en situaties kunnen optimaliseren;
- We hebben een cultuur waarin men zich vrij voelt onveilige situaties en incidenten te melden om daarvan te leren en daadwerkelijke ongevallen te voorkomen. Een melder mag geen negatieve gevolgen ondervinden van het melden van een kwetsbaarheid, risico of (vermoedelijk) incident. Op niet-acceptabel gedrag spreken we elkaar aan;
- We hebben VGM-management verankerd in de bedrijfsvoering om VGM in processen te borgen en om proactief zwakke plekken op te sporen en te verbeteren;
- We geven actief en structureel voorlichting en opleiding over VGM aspecten en promoten het VGM-verantwoord werken;
- We hebben inzicht in de beheersing van VGM binnen processen, in de risico's en in het verbetervermogen;
- We accepteren het als lijnmanagement dat men stopt en een situatie eerst bespreekt wanneer de risico's - binnen de context van de situatie - niet aanvaardbaar zijn of wanneer daar twijfel over is.
- We hebben de ambitie om continu te leren en verbeteren op gebied van VGM.

2.3 Wettelijke grondslag

Zo goed mogelijk invulling geven aan VGM is niet alleen een ambitie van Defensie, maar volgt ook uit een breed pallet aan wetgeving. Op hoofdlijnen betreft dit onderstaande wetgeving.

Het Burgerlijk Wetboek (art. 7:658 zorgplicht werkgever) vormt de algemene grondslag voor de verantwoordelijkheid voor VGM.

De Arbeidsomstandighedenwet, het Bouwbesluit en de Omgevingswet/Wet milieubeheer/Wet algemene bepalingen omgevingsrecht bevatten de algehele verplichtingen m.b.t. veiligheid, gezondheid en milieu in relatie tot de werkzaamheden. Aanvullend daarop geldt een groot aantal wetten, regelingen en eisen voor specifieke domeinen (b.v. de Luchtvaartwetgeving, Verkeerswetgeving, Scheepvaartwet, Warenwet, Arbeidstijdenwet, Wet Vervoer Gevaarlijke Stoffen) die worden uitgegeven door diverse ministeries, door het Ministerie van Defensie zelf, door (internationale) partners en door overige belanghebbenden.

Bovenstaande Nederlandse wetgeving m.b.t. VGM is formeel alleen van toepassing op Nederlands grondgebied, aan boord van in Nederland geregistreerde vliegtuigen en aan boord van schepen onder Nederlandse vlag. Echter, de zorgplicht van de Minister van Defensie en het VGM-beleid van Defensie betekenen dat commandanten – ongeacht de formele toepasselijkheid van de wetgeving - tijdens alle werkzaamheden een zo hoog mogelijk beschermingsniveau realiseren. Dit geldt dus ook op buitenlandse locaties. Uitgangspunt daarbij is het niveau van Nederlandse wet- en regelgeving. Indien de wetgeving in het buitenland strengere eisen stelt dan de Nederlandse wetgeving, wordt de lokale wetgeving gerespecteerd. Per situatie wordt op basis van een verantwoorde (risico)afweging beoordeeld of de wet- en

regelgeving onverkort wordt toegepast en hoe (nieuwe) risico's worden gemitigeerd. Afspraken hierover worden zo nodig vastgelegd in statusovereenkomsten.

Het toezien op het naleven van de voorschriften uit de wet- en regelgeving en de handhaving daarvan gebeurt door interne en externe instanties. Defensie kent voor het domein VGM enkele interne toezichthouders: de Inspectie Veiligheid Defensie (IVD), de Militaire Luchtvaart Autoriteit, het Korps Militaire Controleurs Gevaarlijke Stoffen en de Inspectie Militaire Gezondheidszorg. Extern toezicht en handhaving gebeurt verder door de inspecties van betrokken ministeries (ISZW, ILT, IGZ, NVWA) en door provincies, gemeentes en waterschappen. Dit (systeemgericht) toezicht is bedoeld als aanvulling op het interne toezicht door commandanten, directeuren en leidinggevendenden (zie verder hoofdstuk 5).

Waar het de veiligheid en gezondheid van het personeel betreft is het Besluit Medezeggenschap Defensie van toepassing en is het georganiseerd overleg met de centrales van overheidspersoneel binnen het Sector Overleg Defensie van kracht.

Waar het de veiligheid van het milieu en de omgeving betreft is vooroverleg over de activiteiten, risico's en maatregelen van Defensie met de belanghebbenden (zie § 1.6) een wettelijke verplichting.

2.4 Uitzonderingsbepalingen

De kerntaak van Defensie impliceert dat er spanning kan ontstaan tussen effectief operationeel optreden en de veiligheid en gezondheid van het personeel. De Arbeidsomstandighedenwet kent daarom algehele en partiële uitzonderingsbepalingen voor Defensie. Deze zijn primair bedoeld om een juridisch conflict tussen de kerntaak van Defensie (daadwerkelijke inzet en het daarvoor trainen/oefenen) en de wetgeving te voorkomen. Alleen in geval van oorlog is de algehele uitzonderingsbepaling van kracht.

De partiële uitzonderingsbepalingen zijn alleen van toepassing op specifieke situaties direct voor, tijdens en direct na een oefening, op bepaalde wapensystemen en eenheden en tijdens de operationele taakuitvoering. Doel daarvan is dat het operationeel optreden in een risicovolle omgeving moet kunnen worden beoefend. Dit dient tevens om risico's tijdens de daadwerkelijke inzet te verminderen: het "train-as-you-fight-principe". Dit houdt ook in dat primair onder geconditioneerde omstandigheden wordt getraind zodat sprake kan zijn van een gecontroleerde omgeving die het hoogst mogelijke veiligheidsniveau kent – voor die situatie, op dat moment -en waarvoor afgewogen maatregelen worden gedictieerd. Omdat het dan "slechts" om trainen en oefenen gaat, heeft veiligheid voor die situaties een hogere prioriteit dan de trainingsdoelstelling(en).

Ondanks de uitzonderingsbepalingen blijft de wettelijke verplichting van kracht dat Defensie ook in genoemde bijzondere omstandigheden de zorgplicht heeft voor de veiligheid en gezondheid van het personeel. Daartoe dienen commandanten voorafgaand aan oefeningen en inzet de risico's te inventariseren en evalueren en risicomanagement toe te passen. Dit betekent ook dat commandanten de effectiviteit van de maatregelen bewaken.

2.5 Ontheffingen

Wetgeving- en regelgeving is leidend voor Defensie. Van uitzonderingen kan alleen gebruik worden gemaakt als de wet daarin voorziet. Het is defensiebeleid om in principe geen gebruik te maken van dergelijke uitzonderingen of ontheffingen. In bepaalde gevallen (bijv. indien noodzakelijk voor de operationele taakuitvoering) kan het nodig zijn een ontheffing aan te vragen. Dit geldt ook voor wapensysteemmanagers, assortimentsmanagers en projectleiders bij het voorzien-in-proces en de instandhouding, maar ook voor de commandanten.

Indien het toepassen van een uitzonderingsbepaling of het aanvragen van een ontheffing noodzakelijk wordt geacht voor de operationele taakuitvoering, wordt eerst gedegen risicomanagement toegepast. Ontheffingen worden aangevraagd door een commandant/directeur⁸, het HDO of SG.

Indien een ontheffing wordt aangevraagd dient:

- deze begeleid te worden met een uitgevoerde risicoanalyse en de voorgestelde maatregelen.
- VGM expertise geraadpleegd te worden
- het verzoek (en goedkeuring dan wel afwijzing) in XPW gedocumenteerd te worden door de aanvrager en opgenomen in een register "ontheffingen".

Een besluit over het aanvragen van of het geven van een ontheffing wordt op het juiste bestuurlijke niveau genomen, geregistreerd en bewaard:

- Ontheffing van wetgeving: besluit door het bevoegd gezag
- Ontheffing van defensie brede regelgeving: besluit door (of namens) de CDS, SG of Minister⁹.
- Ontheffing van regelgeving gericht op het eigen defensieonderdeel: besluit door (of namens) het hoofd van het defensieonderdeel.

Elk defensieonderdeel houdt een register van ontheffingen bij dat te raadplegen is door of namens de CDS en SG.

⁸ Dit betreft de commandant / directeur die is aangewezen als decentraal werkgever, objectvergunninghouder en/of accountable manager.

⁹ Voor de militaire luchtvaart is deze bevoegdheid van de Minister toegewezen aan de D-MLA. Voor het vervoer van Gevaarlijke Stoffen is de CDS bevoegd een ontheffing te verlenen op de regelgeving.

3 Opzet en inrichting VGM-management

3.1 Algemeen

De opzet van het VGM management¹⁰ is een cyclus van plan-do-check-act, die daadwerkelijk gesloten moet zijn om te komen tot een lerende en verbeterende organisatie.

Voor de opzet van het VGM-management is de "High Level Structure" (HLS) toegepast die voor meerdere (compliance)domeinen wordt gebruikt¹¹, zoals kwaliteit (ISO 9001), milieu (ISO 14001), gezondheid en veiligheid van de arbeid (ISO 45001), voedselveiligheid (ISO 22000), risicomanagement (ISO 31000), auditing (ISO 19011), compliancemanagement (ISO 19600), assetmanagement (ISO 55000), luchtvaartveiligheid (SMS/ICAO), maritieme veiligheid (SMS/IMO).

3.2 Uitgangspunten

- Het beleid van Defensie vereist dat VGM-management aantoonbaar is verankerd in de bedrijfsvoering. De aantoonbaarheid moet blijken uit de opzet, het bestaan én de werking in de dagelijkse praktijk en wordt vastgesteld door o.a. audits.
- VGM-management beschrijft het proces van de plan-do-check-act cyclus. Deze cyclus moet gesloten zijn om continu te kunnen leren en verbeteren.
- VGM is onderdeel van de besluitvorming op elk niveau van de organisatie en is onderdeel van alle ketens binnen Defensie.
- De Bestuursstaf richt op concern niveau een VGM-managementsysteem in. De defensieonderdelen richten binnen de eigen bedrijfsvoering het hiervan afgeleide VGM-management in, met inbegrip van de benodigde processen en hun interacties. Deze niveaus sluiten op elkaar aan, zowel

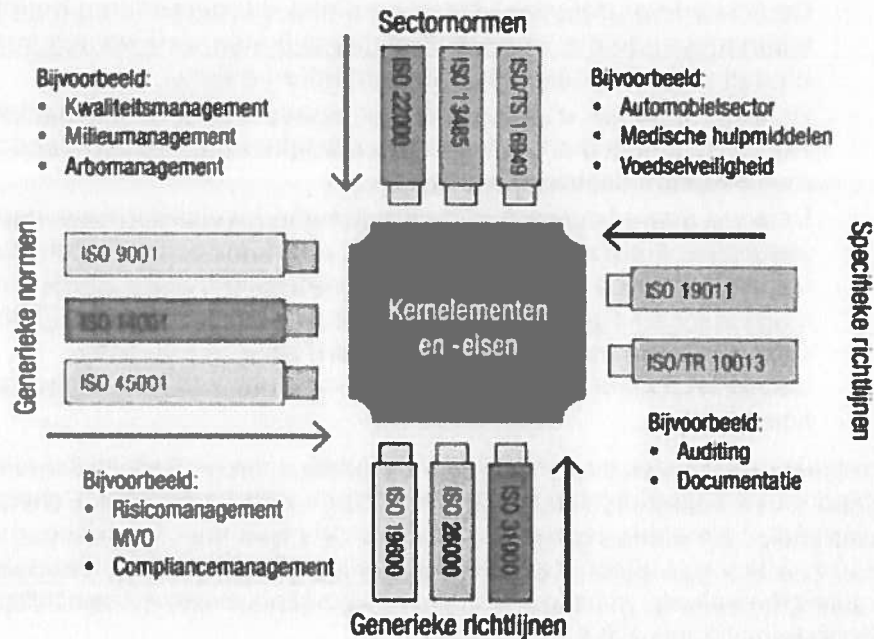
¹⁰ De term "managementsysteem" leidt soms tot verkeerde associaties. Bedoeld worden de samenhangende of elkaar beïnvloedende elementen van een organisatie om een beleid en doelstellingen vast te stellen, alsmede de processen om die doelstellingen te bereiken. Het gaat dus om besturing, bedrijfsvoering en uitvoering en binnen het kader van deze publicatie om VGM als onlosmakelijk onderdeel daarvan en niet om aparte bedrijfsvoering of een IV-systeem. Daarom wordt de term VGM-management gebruikt.

¹¹ De High Level Structure (HLS) is ontwikkeld als overkoepelende structuur voor de meer specifieke ISO-normen.

voor de planfase (waaronder het risicomanagement) als voor de actfase (waaronder escalatie en managementcontrol).

- Het detail en de robuustheid van VGM-management bij een defensieonderdeel of eenheid is afhankelijk van het soort en de omvang van de risico's van de (operationele) taakuitvoering.
- Het VGM-management van de defensieonderdelen omvat minimaal de eisen uit het VGM Def en is geordend langs de HLS. Hierbij geldt het "comply or explain" principe.
- De beheersing van processen en activiteiten is gebaseerd op het 'three lines of defence' model en daarop is het VGM-management afgestemd.
- Met name voor hoog risico werkzaamheden dienen voldoende 'checks and balances' ingericht te zijn door scheiding in uitvoeringsverantwoordelijkheid, ondersteunende expertise en kwaliteitsbewaking.
- Binnen het assetmanagement geven de normsteller/systeemmanager/assortimentsmanager, instandhouder en gebruiker samen inhoud aan de VGM-aspecten van assets en het gebruik er van. Daarbij heeft iedere functie zijn eigen belangen, die kunnen conflicteren. Indien geen consensus kan worden bereikt, wordt geëscaleerd naar het naast hogere niveau.
- Beleidsmatig kan worden bepaald dat het VGM-management dient te worden gecertificeerd¹². Aanvullend daarop is de keuze tot certificeren een verantwoordelijkheid van de commandant van een defensieonderdeel, van de objectvergunninghouder of de commandant van een eenheid¹⁵.
- Onderdeel van VGM-management is het actief betrekken en laten participeren van de interne en externe belanghebbenden.

¹² Voor milieu is eerder beleidsmatig bepaald (zie Defensie Energie en Milieu-beleid) dat het milieumanagement op niveau van de objectvergunninghouder wordt gecertificeerd volgens ISO 14001. ¹⁵ Voor de Militaire Luchtvaart sector geldt de eis van een werkend Safety Management Systeem (SMS) als onderdeel van de certificering door de MLA.

Illustratie t.b.v. opzet en samenhang normen en richtlijnen "HLS-landschap"

3.3 Kernelementen van VGM-management

De kernelementen van VGM-management die de SG, CDS en de hoofden van de defensieonderdelen dienen te organiseren zijn:

- Leiderschap, verantwoordelijkheden en taken (zie hfst 4)
- Besturing (beleid, planning en evaluatie) van VGM (hfst 5)
- Personeel, middelen, documentatie en communicatie (hfst 6)
- VGM tijdens gereedstelling, ondersteuning en inzet hfst 7)
- Risicomanagement (hfst 8)
- Voorbereid zijn op incidenten, ongevallen en calamiteiten (hfst 9)
- Melden en onderzoeken van voorvallen (hfst 10) - Monitoring, audits en toezicht (hfst 11) - Evalueren en bijsturen (hfst 12).

3.4 Three lines of defence model

VGM management is gebaseerd op het 'three lines of defence'-model. Deze drie 'verdedigingslijnies' zijn bedoeld om de procesbeheersing te versterken. Het gaat hierbij niet om hiërarchie/structuur maar om rol en procesafspraken (procesredundantie) binnen de organisatie. De three lines of defence kunnen wel op meerdere niveaus worden ingericht (proces, eenheid, defensieonderdeel).

- De *first line of defence* betreft de direct uitvoerende en de feitelijk leidinggevende die verantwoordelijk zijn voor de kwaliteit van de taak en dus voor de veiligheid, gezondheid en milieu.
- De *second line of defence* wordt ingevuld door (staf)specialisten en expertisecentra die het verantwoordelijke lijnmanagement ondersteunen met kennis, inzichten en advies.
- De *third line of defence* is de functie van kwaliteitsbewaking/quality assurance die met systeemaudits e.d. onderzoekt of de first en second line samen goed functioneren, de processen goed werken en die daardoor kan oordelen of de organisatie ook daadwerkelijk 'in control' is. Deze functie kan worden uitgevoerd door een externe auditors/certificeringsinstanties in opdracht van/op verzoek van de first line functie.

Defensie kent verder nog wettelijk verplichte, interne toezichthouders op het gebied van veiligheid (MLA, IMG, KMCGS) en een Inspecteur Generaal Veiligheid. Zij maken geen deel uit van de three lines of defence, maar houden met "de blik van buiten" de organisatie als geheel (beleid, uitvoering en kwaliteitsbewaking) scherp.¹³ Daarnaast bestaan externe toezichthouders (handhaving) zoals IL&T en I-SZW.

De three lines of defence en de toezichthouders samen zijn bedoeld om te zorgen voor voldoende "checks and balances" om op alle niveaus vertrouwen te hebben over de beheersing van de processen en activiteiten.

3.4.1 Hoog risicoprocessen

Defensie kent vanwege de taakstelling veel hoog risico processen waarbij kwaliteit van de organisatie (personeel, materieel, procedures en geoefendheid) veelal synoniem is voor de veiligheid van het werk. Voor deze processen en betrokken organisatie-elementen dienen de three lines of defence en met name de kwaliteitsbewaking aantoonbaar te zijn ingericht. Voor bepaalde sectoren, zoals bijv. de militaire luchtvaart, zijn hiervoor specifieke (organisatie-)eisen vastgesteld met wet- en regelgeving. Daarbij wordt een scheiding aangebracht tussen de rollen van uitvoerder en kwaliteitsbewaker, zodat onbewuste en onbedoelde belangenverstrengeling zo veel mogelijk wordt voorkomen.

Dit is minimaal van toepassing op de volgende activiteiten/thema's, bij zowel oefening als inzet:

- Schieten
- Duiken
- Paraspringen
- Vliegen
- Materiele zeewaardigheid
- Onderzeedienst-operaties
- Werken aan en met munitie en explosieve stoffen

¹³ NB: in het plan veiligheid wordt gesproken over 4 lines of defence, waarbij de IGV als 4e line of defence is benoemd. Die line bestaat niet in het model en in dit document volgen we het internationaal gehanteerde conceptmodel van 3 lines of defence. De toezichthouders MLA, IMG en KMCGS zijn specifiek op Defensie gerichte toezichthouders ter vervanging van de vergelijkbare civiele inspectiediensten voor luchtvaart, gezondheidszorg en gevaarlijke stoffen. De Inspecteur-generaal Veiligheid is een functie zonder wettelijke basis en door Defensie zelf ingericht.

- Werkzaamheden met gevaar van vallen van grote hoogte
- Werken met kankerverwekkende, mutagene en reprotoxische stoffen (CMR-stoffen)
- Werken met (niet-) ioniserende straling
- Situaties met afhankelijkheids- of machtsverhoudingen (beoordelaar – beoordeelde, instructeur-cursist, docent-leerling, arts-patiënt)

3.5 Compliance-management

De compliance-elementen uit VGM management zijn onderdeel van het defensiebrede compliance-management¹⁴. Dat beslaat naast VGM meerdere domeinen, zoals beveiliging, integriteit, rechtmatigheid en persoonsgegevens. Dit betekent dat ook voor VGM de onderstaande elementen van compliancemanagement gelden. Deze elementen zijn onderdeel van dit VGM Def:

- Defensie kent de verplichtingen (wetgeving, regelgeving, codes) en de gevolgen daarvan;
- Nieuwe en gewijzigde verplichtingen worden gevolgd en geëvalueerd om te zorgen voor voortgaande compliance;
- Defensie identificeert en evalueert haar compliance-risico's;
- De oorzaken en bronnen van non-compliance worden opgespoord, geanalyseerd en weggenomen.

3.6 Meerdere bestuurlijke niveaus

Defensie kent meerdere bestuurlijke niveaus. Op elk niveau dient VGM onderdeel te zijn van de besturing, commandovoering of leidinggeven: in de Bestuursstaf als onderdeel van beleid, planning en allocatie, bij de CDS voor de aansturing van de uitvoering en bij de defensieonderdelen als onderdeel van de uitvoering. Dit betekent dat op de verschillende niveaus het VGM management moet zijn ingericht en dat er aansluiting is tussen deze verschillende niveaus van VGM management.

De Bestuursstaf dient de randvoorwaarden en condities te scheppen voor het VGM-verantwoord kunnen uitvoeren van de taken door de defensieonderdelen.

De hoofden van de defensieonderdelen (HDO) en commandanten hebben een besturende en coördinerende rol voor de inrichting van VGM-management binnen het defensieonderdeel en voor het VGM-verantwoord werken bij de eenheden. Het HDO wijst de rollen van decentraal werkgever,

¹⁴ Compliance-management betekent meer dan het naleven van wet- en regelgeving, het richt zich ook op het acteren volgens gedragscodes, ambities en professionaliteit. Zie tevens HDBV aanwijzing 020.

objectvergunninghouder en/of accountable manager toe, legt deze rollen vast en zorgt voor de getraindheid voor deze rol.

Commandanten die zijn aangewezen decentraal werkgever, objectvergunninghouder en/of accountable manager, zijn verantwoordelijk voor het naleven van de wettelijke eisen en beheersing van de risico's. In voorkomend geval worden zij als functionaris op de naleving aangesproken door toezichthoudende instanties (zoals de rijksinspecties en bevoegde gezagen).

3.7 Inzet

Een aparte situatie is van toepassing tijdens inzet¹⁵. Tijdens missies staan de eenheden dan onder bevel van de CDS, die dan verantwoordelijk is voor VGM en een vergelijkbare rol heeft als de hoofden defensieonderdeel. CDS dient tijdens de planning rekening te houden met VGM-aspecten en belast aantoonbaar de operationele (detachements)commandant met de verantwoordelijkheid voor VGM direct voor, tijdens en direct na de inzet (zie ook § 7.4).

De CDS zorgt ervoor dat:

- Tijdens de planning en voorbereiding een risicoanalyse¹⁶ m.b.t. VGM wordt uitgevoerd en dat zo veel mogelijk risico's worden gemitigeerd;
- De relevante VGM-risico's en beheersing ervan worden opgenomen in de artikel 100-brief;
- Een "safety office"¹⁷ t.b.v. VGM in het detachement wordt opgenomen;
- Z.s.m. na ontplooiing van een missie ter plaatse een RI&E/RAO wordt uitgevoerd als aanvulling op de bestaande risicoanalyse;
- Controle en monitoring op de effectiviteit van de veiligheidsmaatregelen wordt ingericht;
- Het melden en onderzoeken van voorvallen wordt toegewezen; - VGM een onderdeel is van de (tussentijdse) evaluaties/sitreps; -

Tijdens de redeployment de VGM-risico's worden beheerst.

Bij inzet ziet de contingentscommandant of senior national representative (SNR) toe op het VGM-management namens de CDS (als third line). Op inzet is de rol van de bestaande toezichthouders, zoals IGV, MLA, KMCGS onverkort van toepassing.

CDS legt de manier waarop VGM-management tijdens inzet wordt belegd en ingericht vast in CDS Aanwijzingen.;

¹⁵ Denk hierbij ook aan situatie t.a.v. inzet op basis van de politiewet, inzet of optreden tijdens een brand, ongevallen of ramp, militaire bijstand of -inzet. Niet in alle gevallen van inzet staan de eenheden dan onder bevel van de CDS, dit geldt per definitie voor de KMAR. Met inzet (missie) wordt niet de dagelijkse operationele inzet van de KMAR bedoeld.

¹⁶ Hierbij passen instrumenten als Risico Analyse Operationele omstandigheden (RAO) en Desk Top Risk Assessment

¹⁷ Bij de functie van "safety office" moet breed worden gedacht: hiertoe hoort ook de FHP-functie en de arts voor gezondheidkundige risico's

3.8 Ketens

VGM is een aspect van alle processen van de waardeketen van Defensie: (ver)werving, gereedstelling, inzet, instandhouding en ondersteuning. Deze processen worden uitgevoerd door de verschillende defensieonderdelen, waarin vaak sprake is van assetmanagement in ketens.

Analyse van diverse voorvallen heeft aangetoond dat risico's vooral ontstaan door onvoldoende afstemming binnen de keten(s). Dit is van toepassing:

- intern één defensieonderdeel (bijv. vliegen en verkeersleiding),
- tussen twee defensieonderdelen (bv DMO en DO'n) en
- tussen Defensie en externe partijen (bv RVB of industrie).

Binnen het assetmanagement geven de normsteller/systeemmanager/ assortimentsmanager, instandhouder en gebruiker samen inhoud aan VGM. Het is de verantwoordelijkheid van de betrokken partijen om in het eigen proces de VGM-aspecten te identificeren en evalueren. De uitkomsten daarvan en de voorgeschreven maatregelen worden vastgelegd in dossiers, RI&E, opleidingssyllabi, procedures, instructies, etc.

Onderkend wordt dat iedere functie in een keten zijn eigen belangen heeft. Daarom is coördinatie en communicatie tussen betrokken functies/organisatieelementen essentieel voor een voldoende beheersing van VGM in de gehele keten, voor de invulling van de randvoorwaarden en – zo nodig - voor duidelijke prioriteitstelling. Uitgangspunt is dat deze afstemming in beginsel zo laag mogelijk in de organisatie, horizontaal tussen commandanten plaatsvindt, o.a. door goed werkend vraag- en aanbodmanagement. Waar nodig wordt geëscaleerd in de lijn.

Hoewel de commandant vaak de eindgebruiker is en afhankelijk is van andere functies in de keten, ontslaat dit hem niet van zijn eindverantwoordelijkheid voor VGM in de uitvoering.

4 Leiderschap, verantwoordelijkheden en rollen

4.1 Algemeen

Leiderschap en betrokkenheid is essentieel voor effectief managen van VGM.

Daarvoor is het essentieel dat iedereen weet hoe hij/zij kan bijdragen aan VGM. In dit hoofdstuk worden de vereisten aan leiderschap, betrokkenheid, verantwoordelijkheden en bevoegdheden beschreven.

4.2 Uitgangspunten

- Lijnmanagement op elk niveau is voor VGM verantwoordelijk: van de Minister van Defensie, SG, CDS, (hoofd)directeuren binnen de Bestuursstaf tot de hoofden van de defensieonderdelen, (onder)commandanten en leidinggevenden;
- Leidinggevenden binnen Defensie (van SG/CDS tot commandant) laten in woord en daad zien dat ze inhoud geven aan hun verantwoordelijkheid voor VGM¹⁸;
- Verantwoordelijkheden en bevoegdheden voor relevante VGM-rollen zijn toegekend en gecommuniceerd binnen de organisatie;
- Alle defensiemedewerkers zijn verantwoordelijk voor het handelen volgens het VGM-beleid van Defensie en voor het toepassen en naleven van wet- en regelgeving;
- Alle defensiemedewerkers participeren in VGM-management, onder andere door middel van medezeggenschap.

4.3 Verantwoordelijkheden en bevoegdheden

Wat doen de defensieonderdelen:

- Tonen leiderschap en betrokkenheid ("tone at the top") op gebied van VGM.
- Geven invulling aan de defensie brede strategische koers en besturing met betrekking tot VGM.
- Beleggen de rollen van decentraal werkgever, objectvergunninghouder en accountable manager¹⁹.
- Beschrijven de relevante VGM taken en verantwoordelijkheden in de functiebeschrijvingen van alle medewerkers.
- Zorgen dat commandanten, leidinggevenden en medewerkers zijn opgeleid en getraind voor de VGM taken van hun functie.
- Zorgen voor voldoende, deskundige eerstelijns ondersteuning voor VGM.
- Zorgen voor voldoende, deskundige eerstelijns vertrouwenspersonen en integriteitsfunctionarissen.
- Zijn verplicht de Defensie expertisecentra te consulteren voor de laatste inzichten en stand der techniek.
- Organiseren dat VGM aantoonbaar onderdeel is van alle relevante (lijn-) overleggen.
- Betrekken de medewerkers in het managen van VGM, waar mogelijk via de medezeggenschap.

¹⁸ Het Algemeen Organisatiebesluit Defensie (AOD) duidt artikel 23, lid c expliciet op deze verantwoordelijkheid: *"alle functionarissen die belast zijn met het geven van leiding binnen het Ministerie van Defensie, zijn vanuit die hoedanigheid tevens belast met de verantwoordelijkheid voor de borging van de veiligheid conform de van toepassing zijnde wet- en regelgeving."*

¹⁹ De MIVD, SOCOM en DCC en bijzondere organisatie eenheden worden gezien als zelfstandige eenheid met de verplichtingen van het werkgeverschap.

- Voeren risicomanagement uit, melden voorvallen en nemen daarop actie
Wat doet de Bestuursstaf:
- SG en CDS geven het voorbeeld ("tone at the top") voor de invulling aan VGM bij Defensie.
- SG en CDS maken VGM onderdeel van de beleidsagenda, besturing en besluitvorming.
- SG en CDS stimuleren het lerend vermogen.
- SG verankert verantwoordelijkheden en rollen m.b.t. VGM op in Besturen bij Defensie en het Algemeen Organisatiebesluit Defensie.
- SG en HDP bespreken VGM met respectievelijk de centrale medezeggenschapscommissie en met de bonden.
- CDS verankert het "leiding geven aan VGM" in de competentiematrix voor commandanten en leidinggevenden.
- CDS organiseert dat VGM onderdeel is van de generieke opleidingen voor commandanten en leidinggevenden.
- DV stelt defensie brede functieprofielen op voor VGM-experts²⁰ en initieert de defensie brede opleidingen voor de VGM-experts

4.4 VGM en processenmanagement

Defensie kent naast de lijn-staf structuur ook een inrichting langs processen op basis van processenmanagement. Processenmanagement is het deel van de bedrijfsvoering dat er op toe ziet dat de processen binnen Defensie zodanig worden ingericht en (kunnen) worden uitgevoerd dat zij een optimale bijdrage leveren aan het realiseren van de defensie brede doelstellingen, inclusief het genereren van de juiste (stuur)informatie²¹.

In deze processen dient VGM te worden verankerd door de procesmodeleigenaren en –houders zodat de uitvoerenden erop kunnen vertrouwen dat de processen zijn ingericht om te voldoen aan VGM-eisen, dat te gebruiken materieel, middelen en vastgoed VGM-geschikt is en dat het personeel tijdens opleidingen wordt geschoold in VGM. De "leveranciers" van mensen, middelen en infra identificeren en reduceren VGM-aspecten vooraf in de keten. Over de (rest)risico's worden de gebruikers geïnformeerd, zodat zij deze op basis van een eigen RI&E kunnen beheersen tijdens de taakuitvoering. De PDCA-cyclus (inclusief risicomanagement) en feedback-loop in deze ketens leidt zo nodig tot aanpassingen voor in de keten.

²⁰ Ook personeel binnen de militaire gezondheidszorg hebben een rol bij de preventie op het gebied van de gezondheid. De functieprofielen en eisen van dit personeel zijn een verantwoordelijkheid van de C-DGO

²¹ Dit staat nader beschreven in HDBV Aanwijzing 002, met de rollen, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van procesmodeleigenaren en procesmodelhouders van de processen (ketens).

De (wettelijke) eisen die gelden voor VGM worden vastgelegd in aanwijzingen en instructies voor de uitvoeringsorganisatie.

De Directie Veiligheid is verantwoordelijk voor het richten en inrichten van het VGM-managementproces als onderdeel van de bedrijfsvoering (PME-rol). De expertisecentra van Defensie (zie par 4.9) ondersteunen hierbij (PMH-rol). De HDO'n zorgen voor het verrichten van het VGM-management als onderdeel van de bedrijfsvoering binnen hun defensieonderdeel.

4.5 Vereisten aan leiderschap en betrokkenheid

Het tonen van leiderschap en betrokkenheid krijgt vorm door o.a.:

- Het ontwikkelen, leiden en bevorderen van een cultuur die VGM bevordert.
- Het aan de orde stellen van VGM tijdens dagelijkse werkzaamheden (besluiten, vergaderen, gesprekken, werkbezoeken etc.)
- Tonen van voorbeeldgedrag t.a.v. VGM ("tone at the top").
- Het verankeren van VGM in beleid, plannen en begroting.
- Het toewijzen en vastleggen van taken en verantwoordelijkheden voor het organiseren van VGM.
- Het beschikbaar stellen van gekwalificeerde mensen en voldoende middelen om te kunnen voldoen aan de (wettelijke) eisen, het realiseren van doelstellingen en voor het beheersen van risico's.
- Het communiceren over VGM.
- Het regelmatig (zelf) lopen van safety walks.
- Het (zelf) uitvoeren van toezicht, het geven van supervisie, het aansturen van mensen en het signaleren van VGM risico's.
- Het consulteren en promoten van participatie van medewerkers.
- Het bewaken of doelen en verbeteringen worden bereikt.
- Het beschermen van medewerkers die voorvallen, incidenten, gevaren of risico's melden tegen represailles.

4.6 Rollen, verantwoordelijkheden en bevoegdheden

Alle defensiemedewerkers zijn verantwoordelijk voor het handelen volgens het VGM-beleid van Defensie en voor het toepassen en naleven van wet- en regelgeving.

Als aanvulling op ieders organieke rollen, verantwoordelijkheden en bevoegdheden bij Defensie gelden voor VGM-management enkele specifieke en/of wettelijk voorgeschreven rollen/functies voor het managen van VGM, het bereiken van de VGM doelstellingen en het rapporteren over de VGM prestaties. Deze dienen – waar van toepassing – belegd te zijn in de organisatie en beschreven in de betreffende functiebeschrijvingen.

Dit betreft o.a. de volgende rollen/functies:

- Decentraal werkgever
- Objectvergunninghouder
- Accountable manager

- VGM staffunctionarissen (de "deskundige bijstand" zoals bedoeld in onder andere de Arbeidsomstandighedenwet)
- Functionarissen voor bedrijfsnoodplan en/of bedrijfshulpverlening
- (Coördinator) Vertrouwenspersonen
- Integriteitsfunctionarissen (adviseur integriteit, meldpunt integriteit, onderzoeker integriteit, risicoanalist integriteit)
- Adviseurs vervoer gevaarlijke stoffen (Wet vervoer gevaarlijke stoffen)
- Coördinerend en toezichthoudend stralingsdeskundigen (Besluit Stralingshygiëne Defensie)
- Laserveiligheidsfunctionarissen

De hoofden van de defensieonderdelen zorgen er voor dat commandanten, leidinggevend en medewerkers zijn opgeleid en getraind voor de VGM taken van hun functie.

Daar waar de SG, CDS, HDO of commandant zijn (uitvoerende) VGM-taken zoals beschreven in deze aanwijzing, wil delegeren kan dit. Voorwaarde hiervoor is dat de functionaris die hiermee belast wordt, lid is van het managementteam en voldoende bevoegdheden heeft om zijn rol in te vullen. Dit ontslaat de commandant niet van zijn verantwoordelijkheid.

4.7 Vereisten aan VGM-staffunctionarissen

De in punt 4.3 en 4.6 bedoelde deskundige bijstand voor VGM dient op alle niveaus te worden ingericht en passend te zijn bij de aard en de omvang van de risico's van de organisatie. Deze functie is bij de defensieonderdelen bekend onder verschillende namen. (bijv. safety officer, VKAM, V&M, arbocoördinator, milieucoördinator, PRM-functionaris, etc.). Daarnaast beschikken CZSK, CLAS, CZSK en KMAR over stafartsen die vanuit hun domein adviseren over de gezondheidsrisico's binnen de organisatie²².

Binnen de Bestuursstaf is de Directie Veiligheid²³ belast met de beleidsontwikkeling en evaluatie voor VGM en beschikt de CDS over een afdeling Veiligheid t.b.v. de aansturing gereedstelling en t.b.v. de inzet. Het CEAG levert defensiebrede ondersteuning met expertise, advisering en bedrijfsgezondheidszorg. Bij de defensieonderdelen betreft dit de staffunctie VGM. Aan deze functie worden de volgende voorwaarden gesteld:

- de aard (deskundigheid, niveau) en omvang van het aantal adviseurs is afhankelijk van de risico's en de aard van de organisatie.

²² De deskundige bijstand op het gebied van verzuimbegeleiding, re-integratie en bedrijfsgezondheidszorg is centraal georganiseerd binnen het DOSCO.

²³ De Directeur Veiligheid is de adviseur VGM (de "corporate safety officer") op het hoogste niveau; daarnaast kent Defensie ook enkele (wettelijke) toezichthouders zoals de IGV, MLA, IMG, KMCGS. Zie H11 Monitoring en Toezicht.

- de plaats in de organisatie en/of toegewezen bevoegdheden van de adviseurs zorgt voor voldoende betrokkenheid bij het primaire proces
- de bevoegdheid om vanuit een onafhankelijke rol te kunnen rapporteren aan de commandant of aan de eisen wordt voldaan
- de vrije toegang tot de eindverantwoordelijke²⁴ van het organisatieelement.

De VGM-staffunctionaris ondersteunt de lijn bij de verantwoordelijkheid voor VGM. Een VGM-staffunctionaris is verantwoordelijk voor het geven van advies, maar het lijnmanagement is verantwoordelijk voor de besturing en besluiten op gebied van VGM.

Voor de VGM-staffunctionarissen zijn functieprofielen beschikbaar met daarin de standaard functie-eisen. Deze profielen vormen het kader voor de functiebeschrijvingen van de defensieonderdelen. Bij de selectie van VGMfunctionarissen en de functietoewijzing is het voldoen aan de functie-eisen een essentieel criterium. Indien daar aan niet wordt voldaan, is de opleidbaarheid randvoorwaarde en wordt een opleidingstraject afgesproken.

De medezeggenschapscommissie op het niveau van de decentrale werkgever dient betrokken te worden bij de selectie van de VGM-functionaris (dit betreft de functie van preventiemedewerker²⁵).

4.8

Vertrouwenspersonen en integriteitsfunctionarissen

Binnen de Bestuursstaf is de Directie Veiligheid belast met de beleidsontwikkeling en evaluatie voor integriteit/sociale veiligheid. Het COID levert defensiebrede ondersteuning met adviseurs integriteit, risicoanalisten integriteit en onderzoekers integriteit (zie 4.9). Bij de defensieonderdelen wordt een netwerk van vertrouwenspersonen ingericht²⁹.

Aan deze rollen worden de volgende voorwaarden gesteld:

- de aard (deskundigheid, niveau) en omvang van het aantal adviseurs is afhankelijk van de risico's en de aard van de organisatie.
- de plaats in de organisatie en/of toegewezen bevoegdheden van de adviseurs zorgt voor voldoende betrokkenheid bij het primaire proces
- de bevoegdheid om vanuit een onafhankelijke rol te kunnen rapporteren aan de commandant of aan de eisen wordt voldaan
- de vrije toegang tot de eindverantwoordelijke²⁶ van het organisatie-element.

De vertrouwenspersoon ondersteunt medewerkers bij zelf ondervonden ongewenst gedrag en adviseert de lijn over het inrichten en onderhouden van het vertrouwenspersonen netwerk. De adviseur integriteit adviseert zowel de lijn als het personeel over integriteitszaken.

Voor de vertrouwenspersonen zijn functieprofielen beschikbaar met daarin de standaard functie-eisen. Deze profielen vormen het kader voor de functiebeschrijvingen van de defensieonderdelen. Bij de selectie van

²⁴ Met eindverantwoordelijke wordt bedoeld: de commandant, HDO, CDS, SG of bewindspersoon.

²⁵ Met de wijziging van de Arbeidsomstandighedenwet per 1 juli 2017 heeft de medezeggenschap een formele rol bij zowel de positie als de aanstelling van de zgn. preventiemedewerker ²⁹ Uitzondering hierop is de KMar die een eigen integriteitsafdeling heeft.

²⁶ Met eindverantwoordelijke wordt bedoeld: de commandant, HDO, CDS, SG of bewindspersoon.

vertrouwenspersonen en de functietoewijzing is het voldoen aan de functie-eisen een essentieel criterium. Indien daar aan niet wordt voldaan, is de opleidbaarheid randvoorwaarde en wordt een opleidingstraject afgesproken.

4.9 Specifieke kenniscentra en kennisnetwerken voor VGM

Defensie kent met het CEAG en COID twee defensie brede expertisecentra op het gebied van respectievelijk veiligheid en gezondheid (CEAG) en integriteit/ sociale veiligheid (COID). Deze centra ondersteunen de Bestuursstaf en de defensieonderdelen bij hun verantwoordelijkheid voor VGM/Integriteit vanuit een tweedelijns rol. Voor de inhoud van hun adviezen hebben zij een onafhankelijke positie t.o.v. van de lijn. Daarnaast kent Defensie nog kenniscentra met een specifiek deskundigheidsgebied gericht op VGM.

4.9.1 CEAG

Het CEAG is de defensiebrede organisatie en kenniscentrum dat expertise levert, advisering verzorgt en de bedrijfsgezondheidszorg uitvoert en is de interne, gecertificeerde arbodienst van Defensie. Het CEAG ondersteunt vanuit een onafhankelijke positie de Bestuursstaf (incl. de CDS/DOPS voor inzet m.b.t. Force Health Protection) en de defensieonderdelen met expertise, adviseert commandanten bij hun rol van decentrale werkgever en voorziet in de (individuele) bedrijfsgezondheidszorg. Het CEAG is tevens aangewezen als de Stralingsbeschermingseenheid van Defensie.

Het CEAG dient minimaal te worden ingeschakeld te worden bij:

- Het toetsen van de RI&E (zoals wettelijk is voorgeschreven)
- De blootstellingsbeoordelingen t.b.v. nadere inventarisaties voor geluid, CMR-stoffen en straling
- Stralingsvraagstukken en wijzigingen t.b.v. de complexvergunning voor straling door de ANVS.
- ...

4.9.2 COID

Het COID is de defensiebrede organisatie voor integriteit (incl. sociale veiligheid) en ondersteunt de Bestuursstaf, de defensieonderdelen en het individu bij vraagstukken op het gebied van integriteit.

Het COID wordt ingeschakeld bij:

- Vermoedens of meldingen van integriteitsschendingen
- Klachten over ongewenst gedrag (Klachtenregeling Defensie);
- Klokkenluidersmeldingen of Melding Misstand (ook voor nietintegriteitsonderwerpen).
- Onderzoeken van voorvallen integriteit

- Voorlichting, training en andere preventieve activiteiten;
- Risicoanalyse integriteit (RAI)

4.9.3 *Expertiserol voor VGM en vastgoed en materieel*

Het Rijksvastgoedbedrijf (RVB) is door Defensie belast met het juridisch beheer van de verschillende toestemmingen ("milieuvergunningen") en de expertiserol voor VGM/omgeving in relatie tot vastgoed. Het RVB krijgt opdrachten van of namens het DOSCO/DVM.

De expertiserol voor VGM/omgeving op het gebied van het voorzien in materieel is een reguliere taak van DMO (het cluster VKAM). Vanuit die expertise ondersteunt DMO de defensieorganisatie tevens op de thema's energie en afvalmanagement.

4.9.4 *Overige expertisecentra*

Bij de defensieonderdelen zijn ook specifieke (joint) expertisecentra ingericht zoals TGTF (CLAS), DMC (CZSK), CML (CLSK), KC Wapens en Munitie (DMO), JKCMOX (CZSK), DEC CBRN (CLAS), etc. met een rol op het gebied van VGM. Deze expertisecentra hebben een adviserende en normstellende rol voor hun domein, waarin veelal sprake is van hogere risico's voor het personeel. Daarom dienen deze expertisecentra te worden geraadpleegd in geval van twijfel over de risicobeheersing.

4.9.5 *Kennisnetwerken*

Voor VGM bestaan diverse nationale en internationale kennisnetwerken (interdepartementaal, SER, NAVO, EU) en relaties met externe kenniscentra (o.a. RIVM, NLR, TNO, MARIN). Contact met deze instanties verloopt via de daarvoor aangewezen contactpersonen.

4.10 **VGM in afstemming en overleggen**

Over VGM vindt overleg plaats in de lijn, tussen deskundigen, met de medezeggenschap/centrales voor overheidspersoneel en met andere belanghebbenden (waaronder belangenverenigingen). Dit gebeurt op lokaal niveau en op het niveau Defensie.

4.10.1 *Lijnoverleg*

VGM is een verplicht onderdeel van het reguliere overleg in de lijn op alle niveaus. Dit kan thematisch worden georganiseerd:

Defensie breed bestaat hiervoor minimaal een defensiebreed veiligheidsoverleg van het lijnmanagement op het hoogste niveau o.l.v. de SG.

- Op niveau DO bestaat minimaal een veiligheidsoverleg o.l.v. de HDO.
- Op niveau van de eenheid bestaat minimaal een veiligheidsoverleg o.l.v. de commandant.

Wanneer VGM onderdeel is van het reguliere lijn overleg dient dit aantoonbaar te zijn in agenda en verslaglegging.

4.10.2 *Deskundigenoverleg*

Op elk niveau dient minimaal overleg plaats te vinden tussen de materiedeskundigen VGM, zowel ter voorbereiding op besluitvorming in de lijn, als voor onderlinge afstemming en informatie-uitwisseling.

4.10.3 *Overleg met medezeggenschap en centrales voor overheidspersoneel*

Om het personeel op alle toepasselijke niveaus te laten participeren in het ontwikkelen, plannen, implementeren, evalueren van de prestaties van en het treffen van maatregelen voor verbetering van het VGM management is veiligheid en gezondheid een onderwerp van overleg met medezeggenschap (op basis van Besluit Medezeggenschap Defensie en de Arbowet) en met de centrales voor overheidspersoneel.

Inhoudelijk overleg gebeurt defensiebreed met de CMC en met de centrales (o.a. in de Technische Werkgroep Arbeidsomstandigheden en Veiligheid - TWAV). De HDO organiseren het overleg met de medezeggenschapscommissies, conform het BMD.

5 Besturing van VGM

5.1 Algemeen

Dit hoofdstuk beschrijft de processen, de verantwoordelijkheden en bevoegdheden om VGM onderdeel te laten zijn van de algehele besturing²⁷.

5.2 Uitgangspunten

- Besturing gebeurt primair via de BPB-cyclus²⁸.
- Functionele afstemming gebeurt door Directeur Veiligheid met de hoofden VGM van de defensieonderdelen en de expertisecentra

²⁷ Zoals beschreven in Besturen bij Defensie

²⁸ De BPB-cyclus is de kern van de besturing door Beleid om te zetten in Plannen en deze op te nemen in de Begroting.

5.3 Verantwoordelijkheden en bevoegdheden

Wat doen de Defensieonderdelen:

- Formuleren, in verlengde van het defensiebreed VGM beleid, de eigen beleidsverklaring en doelstellingen voor de Defensieonderdeel.
- Dragen het VGM-beleid uit in de organisatie
- Vertalen het beleid in concrete VGM doelstellingen, kritische prestatie indicatoren en uitvoeringslijnen specifiek voor het Defensieonderdeel.
- Verwerken wetten, kaders, normen en richtlijnen in de bedrijfsvoering, plannen en doelen van de eigen organisatie.
- Zien toe op de naleving van wet- en regelgeving, normen, kaders, richtlijnen, arbocatalogi en vergunningen.
- Rapporteren over VGM via de managementrapportage.

Wat doet de Bestuursstaf:

- DV ontwikkelt defensiebreed VGM-beleid (ambitie en vergezicht), op basis van (recente) ontwikkelingen en (politieke) context
- HDB verwerkt VGM in defensienota en beleidsagenda en beoordeelt overig beleid op VGM-consequenties. Consequenties van VGM-beleid worden vertaald naar investerings- en exploitatieplannen.
- CDS verwerkt VGM-doelstellingen in de AGCDS. Consequenties daarvan worden vertaald naar de begroting.
- De DV stelt defensiebrede wet- en regelgeving beschikbaar en bewaakt het proces van ontwikkeling van nieuwe wet- en regelgeving, inclusief het beoordelen van wet- en regelgeving en het informeren van de DO'n.²⁹
- De DV overlegt periodiek met de ministeries van I&W en SZW en hun inspecties over beleidsmatige ontwikkelingen op gebied van wet- en regelgeving. HDP doet dit voor gezondheidszorg met VWS, de MLA voor de militaire luchtvaart met het ministerie van I&M.
- De DV ontwikkelt, faciliteert en bewaakt defensie brede programma's, kaders, normen, richtlijnen en arbocatalogi.
- De DV stelt de defensie brede kritische prestatie indicatoren op.

5.4 Beleid, plannen en begroten

De SG stelt het VGM-beleid van Defensie vast na consultatie van de Veiligheidsraad Defensie. De speerpunten daarvan worden opgenomen in een beleidsverklaring VGM, die fungeert als communicatiemiddel voor geheel Defensie.

De besturing bestaat uit de volgende stappen:

- DV initieert VGM-beleid, evalueert en actualiseert op basis van (recente) ontwikkelingen en lange termijn doelstellingen;
- HDB verwerkt de speerpunten in de beleidsagenda en verankert VGM in algemene beleidsdocumenten;
- DV formuleert plannen en doelstellingen;

²⁹ Het opstellen en publiceren van regelgeving voor de militaire luchtvaart is belegd bij de MLA.

- CDS neemt VGM-doelstellingen op in de reguliere plandocumenten (AGCDS);
- DV coördineert het uitvoeren van defensiebrede audits om zekerheid te verkrijgen over uitvoering, uitvoerbaarheid en effectiviteit van het defensiebrede VGM beleid³⁰;
- PSG coördineert de afstemming van het toezicht door de onafhankelijke toezichthouders van Defensie (incl. de Inspectie Veiligheid Defensie);
- HDfC neemt VGM op in de Aanschrijving Managementrapportage;
- DV evalueert de defensiebrede prestaties en doet voorstellen voor verdere ontwikkeling.

Met het periodiek uitgeven van een VGM-beleidsverklaring wordt de kern van het VGM-beleid en de speerpunten voor een bepaalde periode bekend gesteld binnen Defensie. De Directie Veiligheid ontwikkelt, uitgaande van het defensie beleid, de defensiebrede kritische prestatie-indicatoren (KPI's) om de VGM prestaties te monitoren.

Op basis van het defensie brede VGM beleid stellen de HDO een eigen beleidsverklaring, doelstellingen en KPI's op specifiek voor het defensieonderdeel. De HDO'n en commandanten verwerken VGM plannen en doelstellingen in de activiteitenplannen van de eigen organisatie.

Op basis van de doelstellingen en activiteitenplannen worden de middelen en personeel gealloceerd als onderdeel van de BPB cyclus.

Bij grote veranderingen zal de Directie Veiligheid de defensie brede programma's ontwikkelen en coördineren.

5.5 Wet- en regelgeving en externe ontwikkelingen

Voor VGM is een omvangrijk stelsel van wet- en regelgeving van toepassing, opgesteld door meerdere ministeries, de EU (o.a. Europese richtlijnen) en de NAVO (o.a. STANAGs). De Directie Veiligheid zorgt, waar nodig, voor de vertaling van VGM-wet- en regelgeving naar Defensie specifieke regelgeving³¹. Voor de militaire luchtvaart is het beschikbaar stellen, beoordelen van wijzigingen, informeren van belanghebbenden en overleg met wetgever een taak van de MLA.

De DV zorgt voor de beschikbaarheid en toegankelijkheid van de (inter)nationale VGM-wet- en regelgeving voor het personeel van Defensie. Commandanten zijn verantwoordelijk voor de bekendheid, beschikbaarheid en toegankelijkheid van "lokale" wet- en regelgeving.

³⁰ Voor de Militaire Luchtvaart gebeurt dit door de MLA.

³¹ Een speciale uitwerking van wetgeving is de zogenaamde arbocatalogus (zie 5.6).

DV is verantwoordelijk voor het (laten) beoordelen van (voorgenomen) wijzigingen in VGM-gerelateerde (inter)nationale wet- en regelgeving op relevantie voor Defensie. Dat betreft ook externe ontwikkelingen die van betekenis zijn voor Defensie. Voor dit proces is de werkgroep wet- en regelgeving VGM ingericht. De uitkomsten van dit proces zijn te vinden op intranet.

DV informeert de hoofden van de defensieonderdelen en eventuele andere belanghebbenden over de (voorgenomen) wijzigingen in wet- en regelgeving en te nemen maatregelen.

Waar nodig beoordelen de defensieonderdelen (aanvullend) deze wijzigingen, inventariseren zij de (mogelijke) consequenties en initiëren zij de benodigde veranderingen voor het eigen defensieonderdeel.

DV voert periodiek overleg namens Defensie met de ministeries van I&W en SZW en hun Inspecties voor afstemming over handhaving en ontwikkelingen voor wet- en regelgeving. HDP voert dit overleg over de gezondheidszorg met het ministerie van VWS. De MLA voert namens MinDef overleg met Ministerie I&W. Indien een commandant wordt geconfronteerd met nieuwe of gewijzigde wet- en regelgeving waarvan toepassing niet mogelijk is binnen de geldende randvoorwaarden, informeert hij zijn hogere niveau. Indien sprake is van defensie brede problematiek, coördineert Directie Veiligheid het proces om tot aanvullende maatregelen en zo nodig aanvullende kaders te komen.

5.6 Kaders, normen, richtlijnen en arbocatalogi

De Directie Veiligheid is verantwoordelijk voor het (laten) vaststellen van kaders, normen en richtlijnen op het gebied van VGM en laat zich daarbij ondersteunen door de expertisecentra voor VGM. Kaders, normen en richtlijnen worden gepubliceerd conform de SG Aanwijzing 001 in de vorm van aanwijzingen, voorschriften en instructies. Daarnaast kent Defensie ook internationale kaders, zoals STANAG's.

HDO'n en commandanten verwerken kaders, normen en richtlijnen – zo nodig met aanvullende instructies – in de bedrijfsvoering van de eigen organisatie.

Een specifieke vorm van kaderstelling betreft de arbocatalogus. Een arbocatalogus³² bevat branche-specifieke (dus defensie specifieke) afspraken, normen en/of grenswaarden en maatregelen om het nagestreefde niveau van bescherming te bereiken. Een arbocatalogus Defensie is van kracht voor geheel Defensie en wordt door de Inspectie SZW gehanteerd als norm bij handhaving.

³² De arbocatalogus is een instrument dat door het Ministerie van SZW is vastgelegd in de arbowetgeving en dat als doel heeft om de algemeen geldende wetgeving ("doelvoorschriften") te vertalen naar branchespecifieke regels en maatregelen. Omdat Defensie een aparte branche is, kent Defensie eigen arbocatalogi voor bepaalde onderwerpen, die van kracht zijn voor alle eenheden van Defensie. Arbocatalogi worden vastgesteld door de werkgever en werknemers(vertegenwoordiging) samen. De Arbocatalogus Defensie (MP-12-200) en onderliggende arbocatalogi worden vastgesteld door Defensie en de centrales voor overheidspersoneel samen. Dit gebeurt in de Werkgroep Algemeen Personeelsbeleid. Daarna vindt een marginale toetsing plaats door het Ministerie van SZW.

De Directie Veiligheid coördineert de ontwikkeling van nieuwe arbocatalogi. De arbocatalogi worden uitgegeven als formele defensiepublicatie en worden gepubliceerd op het publicatieportaal Defensie.

5.7 Vergunningen

5.7.1 Milieu en omgeving

Op basis van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) is de objectvergunninghouder verantwoordelijk voor de naleving van de, door het gebruik, aan inrichtingen verbonden toestemmingen³³. Deze toestemmingen worden verstrekt door het bevoegd gezag (H3 Besluit Omgevingsrecht), dat de wettelijke bevoegdheid heeft de betreffende activiteiten te vergunnen en te inspecteren op de naleving van de toestemmingsvoorwaarden. Een inrichting is een object of een groep van objecten die onder één en dezelfde toestemming vallen.

De objectvergunninghouder is de aangewezen persoon die invloed moet uitoefenen op het bedrijfsproces, indien er niet wordt voldaan aan de voorwaarden gesteld in toestemmingen en rechtstreeks werkende wet- en regelgeving³⁴. Dit kan hij bijvoorbeeld doen door het treffen van voorzieningen/maatregelen dan wel het stilleggen van de activiteit/proces.

De objectvergunninghouder is ook verantwoordelijk voor het melden van een incident bij het bevoegd gezag en het voorkomen van verdere verontreiniging en herhaling van het gebeurde. Vanuit de Wet milieubeheer geldt dat bij een ernstige dreiging voor de menselijke gezondheid of het milieu de inrichting geheel of gedeeltelijk moet worden stilgelegd.

De objectvergunninghouder zorgt voor de naleving door:

- Veranderende wet- en regelgeving vertalen naar huidig gebruik en eventuele consequenties hiervan in kaart brengen;
- Initiëren wijziging gemelde/vergunde activiteiten (zie hieronder);
- Randvoorwaarden stellen aan alle gebruikers voor het uitvoeren van activiteiten binnen de inrichting door het opstellen van instructies /handboeken/vaste orders³⁵;

³³ Wabo artikel 2.25 lid 1: Een omgevingsvergunning geldt voor eenieder die het project uitvoert waarop zij betrekking heeft. [...] Wabo artikel 2.1 lid 1 Het is verboden zonder omgevingsvergunning een project uit te voeren, voor zover dat geheel of gedeeltelijk bestaat uit: Het oprichten, veranderen of het in werking hebben van een inrichting.

³⁴ HDBV aanwijzing 07 Vastgoed paragraaf 4.2 Begrippen en definities: Een objectvergunninghouder is de voor het gebruik van de defensielocatie (object)verantwoordelijk gestelde autoriteit. De objectvergunninghouder draagt ervoor zorg dat de voorschriften verbonden aan het gebruik van de defensielocatie worden nageleefd.

³⁵ Dit betreft niet aanwijzingen, voorschriften en instructies conform de SG001.

- Naleving organiseren door middel van borging in systemen, overeenkomsten en contracten;
- Het (laten) uitvoeren van periodieke controles of audits;
- Het (laten) opvolgen van tekortkomingen;
- Sturing geven aan het behoeftestellingsproces;
- Uitvoeren van steekproeven op documenten, registraties, rapportages en procedures;
- Uitvoering geven aan wettelijke onderzoeks- en rapportageverplichtingen.

Het uitvoeren van interne milieu- en brandveiligheidscontroles kan intern geborgd worden of op basis van een overeenkomst worden uitbesteed aan het FBD. De objectvergunninghouder blijft altijd verantwoordelijk.

In geval van een incident is de objectvergunninghouder verantwoordelijk voor:

- Treffen van maatregelen om de activiteit aan te passen of stil te leggen;
- Treffen van maatregelen om de omvang van het incident te beperken;
- Melding voorval intern;
- Zo spoedig mogelijk informeren van het bevoegd gezag;
- Belanghebbenden op de hoogte stellen (bij externe effecten);
- Onderzoek naar oorzaak;
- Invulling geven aan verbetermaatregelen, de borging daarvan en de beoordeling op effectiviteit.

Op basis van het mandaatbesluit inzake Defensievastgoed³⁶ is het Rijksvastgoedbedrijf gemandateerd om namens de Minister van Defensie toestemmingen aan te vragen voor het uitvoeren van een activiteit, zienswijzen in te dienen en toestemmingen te beheren. De objectvergunninghouder kan een verzoek tot aanpassing van de toestemming indienen bij het Rijksvastgoedbedrijf.

De objectvergunninghouder is verantwoordelijk voor het actueel houden van de vergunning. Dit houdt in dat alle relevante activiteiten die worden uitgevoerd in de toestemming zijn opgenomen. Activiteiten die niet zijn opgenomen in de vergunning, kunnen bij inspectie door bevoegd gezag worden stilgelegd.

Zie voor verdere uitwerking van vergunningen de [aanwijzing Objectvergunninghouderschap](#).

5.7.2 *Complexvergunning straling (ANVS)*

Defensie heeft vele en diverse toepassingen van radioactieve stoffen en ioniserende straling uitzendende toestellen. Enkele voorbeelden hiervan zijn:

- Röntgentoestellen t.b.v. tandheelkundig onderzoek, medische diagnostiek, niet-medisch onderzoek, vracht, bagage en voorwerpenonderzoek;
- ingekapselde radioactieve bronnen t.b.v. kalibratie, voorlichting/educatie en oefening/training en niet-destructief onderzoek;
- open radioactieve bronnen t.b.v. kalibratie, voorlichting/educatie en oefening/training;

³⁶ Mandaatbesluit Rijksvastgoedbedrijf inzake Defensievastgoed (d.d. 15 juni 2015 kenmerk BS 2015012756)

- Naturally Occurring Radioactive Material (NORM), zoals koperslakkeien.

Wetgeving

De Kernenergiewet (KeW) schrijft voor dat werknemers beschermd worden tegen bovenmatige blootstelling aan radioactieve stoffen en ioniserende straling uitzendende toestellen. Het Besluit basisveiligheidsnormen stralingsbescherming³⁷ (Bbs) is hier een uitvloeisel van. Op basis van het Bbs moet elke organisatie in Nederland die vergunning plichtige toepassingen van radioactieve stoffen en/of ioniserende straling uitzendende toestellen gebruikt, vergunning hiervoor aanvragen bij de Autoriteit Nucleaire Veiligheid en Stralingsbescherming (ANVS). Daarbij moet de vergunde organisatie interne regelgeving hanteren in de vorm van een Stralingszorgsysteem (Szs). De Stralingsbeschermingseenheid Defensie (SBE), onderdeel van het CEAG, voert deze taken uit.

Het Vrijstellingsbesluit defensie Kernenergiewet (VdK) waart Defensie vrij van o.a. vergunningen voor gerubriceerde toepassingen van radioactieve stoffen en/of ioniserende straling uitzendende toestellen mits intern Defensie een gelijkwaardig stralingszorgsysteem ingericht is als voor de ongerubriceerde toepassingen.

De complexvergunning Defensie omvat alle ongerubriceerde toepassingen van radioactieve stoffen en/of ioniserende straling uitzendende toestellen op alle Defensielocaties, inclusief varende platformen, binnen het Koninkrijk der Nederlanden behalve de gemeenten Saba, Sint-Eustatius en Bonaire en de landen Aruba, Curaçao en Sint-Maarten. De gerubriceerde toepassingen worden vergund via het interne toestemmingsstelsel.

Toezicht en inspecties worden uitgevoerd door de inspecteurs van SZW in samenspraak met en naast de Inspectie Militaire Gezondheidszorg (IMG) en eventueel de ANVS als algemeen toezichthouder. Tevens wordt jaarlijks bij alle Defensieonderdelen die vallen onder een intern toegekende vergunning, een audit uitgevoerd. Deze audits, onder andere bestaande uit controles en medische audits, worden uitgevoerd door deskundigen van de SBE.

Het Stralingszorgsysteem Defensie beschrijft de organisatie van de stralingszorg binnen Defensie. In dit document (vastgelegd in een nog vast te stellen SG Aanwijzing) wordt het kwaliteitssysteem Stralingszorg uitgewerkt. Het kwaliteitssysteem legt de verplichtingen die voortkomen uit wet- en regelgeving en de complexvergunning vast in taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden. Het Szs Defensie geldt voor zowel ongerubriceerde als gerubriceerde interne vergunningen. Het Stralingszorgsysteem Defensie is

³⁷ Sinds februari 2018 opvolger van het Besluit stralingsbescherming (Bs).

bestemd voor Defensiepersoneel dat handelingen verricht met vergunning- en meldingsplichtige radioactieve stoffen en ioniserende straling uitzendende toestellen, de stralingsbeschermingsorganisatie (sbo) en leden van de AdviesCommissie Stralingshygiëne Defensie (ACSD). Zo zijn er in het Szs Defensie concrete stralingsbeschermingsmaatregelen omschreven gericht op Defensiemedewerkers, milieu en patiënten.

5.7.3 *Militaire Luchtvaart*

Voor de militaire luchtvaart geldt een stelsel van goedkeuring, vrijgave en certificering om de veiligheid te waarborgen. Voor luchtvaartsystemen is een bewijs van Luchtwaardigheid een formele verklaring over de luchtwaardigheid van een individueel luchtvaartuig en verwoordt een militair typecertificaat de formele luchtwaardigheid van een ontwerp. Aan organisaties en geprivilegieerde personen binnen het totale luchtvaartstelsel worden d.m.v. militaire luchtvaartseisen, eisen gesteld om taken te mogen uitvoeren. De MLA verleent aan deze organisaties en personen haar goedkeuring in de vorm van bevoegdheidsverklaringen, certificering en goedkeuring op basis van initiële en periodieke audits, reviews en inspecties.

5.7.4 *Overig*

Binnen het militaire domein zijn ook andersoortige vergunningen of certificeringen van toepassing, zoals het stelsel van Sea Acceptance and Readiness Checks voor maritiem opereren en certificeringsoefeningen voor landoptreden. Deze stelsels zijn mede bedoeld om veilig te kunnen opereren. Door samenhang aan te brengen tussen VGM-management en dergelijke stelsels kan synergie worden bereikt.

6 Personeel, middelen, documentatie en communicatie

6.1 Algemeen

Om VGM-verantwoord te kunnen werken bij Defensie en de VGM-doelstellingen te kunnen realiseren dient aan een aantal randvoorwaarden te worden voldaan en/of dienen de juiste condities te worden geschapen op gebied van personeel, middelen, documentatie en communicatie. In dit hoofdstuk worden deze aspecten nader uitgewerkt.

6.2 Uitgangspunten

- Geschikt en voldoende personeel en middelen zijn randvoorwaarde voor een veilige taakuitvoering. VGM-eisen vormen daarom tijdens behoeftestelling en voorzien-in proces van personeel en middelen integraal onderdeel van de besluitvorming.
- VGM-gerelateerde documentatie dient actueel, beschikbaar en bekend te zijn.
- Communicatie over VGM is essentieel en is onderdeel van de algehele communicatie.
- Het niet voldoen aan randvoorwaarden betekent het uitvoeren van een risicoanalyse en besluitvorming over het risico op het juiste niveau³⁸.

6.3 Verantwoordelijkheden en bevoegdheden

Wat doen de Defensieonderdelen:

- Hebben inzicht in de personele en materiële gereedheid (beschikbaarheid en geschiktheid).
- Verankeren VGM en beheersing van VGM-risico's in de initiële, vaktechnische en vervolgopleidingen.
- Zijn verantwoordelijk voor de (na)zorg en begeleiding in de doorstroomfase.
- Hebben een overzicht van kwetsbare organisatie-eenheden en functies.
- Zorgen ervoor dat VGM/Integriteit wordt besproken in de functioneringsgesprekken.

³⁸ Wat het "juiste niveau" is kan niet voor elke situatie vooraf worden gedefinieerd. Waar een medewerker of leidinggevende twijfelt richt hij zich tot zijn commandant, deze zal op zijn beurt zijn naast hogere commandant consulteren.

- Zorgen voor het uitvoeren van een risicoanalyse in de projectfase bij het voorzien in materieel, vastgoed, ICT en diensten en van een RI&E bij de instandhoudingsfase.
- Houden een registratie bij van alle aangevraagde ontheffingen.
- Houden bij de inhuur van diensten rekening met de VGM aspecten van het uit te voeren werk en hoe de in te huren partij inhoud geeft aan de VGM verantwoordelijkheid.
- Communiceren intern het DO over VGM onderwerpen (bijv. doelen, risico's en voorvallen).
- Communiceren extern met relevante 'lokale' belanghebbenden over VGM zoals omwonenden, belangenverenigingen en milieuorganisaties.

Wat doet de Bestuursstaf:

- CDS is defensiebreed verantwoordelijk voor de allocatie van de benodigde middelen en personeel om VGM-verantwoord te kunnen werken en voor het bereiken van de VGM-doelstellingen.
- CDS bewaakt of VGM-aspecten worden opgenomen in behoeftestellingen en beoordeelt deze op consequenties.
- De DV beheert het register van alle aangevraagde ontheffingen m.u.v. militaire luchtvaart en straling.

6.4 Vereisten aan personeel

Een effectieve toepassing van VGM vereist dat voldoende personeel beschikbaar is en dat dit voldoende bekwaam is door voorlichting en opleiding³⁹ over de toegewezen taken en de daar aan verbonden VGM-risico's.

6.4.1 Beschikbaarheid en bekwaamheid van personeel

Per functie zijn de deskundigheid-eisen (functie-eisen) beschreven in het functieprofiel. Hierin zijn ook de VGM aspecten meegenomen. Deze zijn afhankelijk van de risico's van de functie. De risico's van bepaalde werkzaamheden volgen uit o.a. de RI&E en MAR.

De HDO'n en commandanten zijn verantwoordelijk voor:

- het beschikken over actuele, vastgelegde functie-eisen;
- het verzorgen van adequate voorlichting; - het volgen van opleidingen; en - de registratie daarvan⁴⁰.

Commandanten hebben voor hun processen/activiteiten de minimale bezetting, minimale deskundigheidseisen en de kritische functies vastgesteld en vastgelegd.

³⁹ In de diverse ISO-normen staat de eis van "deskundigheid en bewustzijnsbevordering" of "7.2 Competence" en "7.3 Awareness". De Arboret verplicht werkgevers met artikel 8 tot het zorgen voor het doeltreffend voorlichten over de te verrichten werkzaamheden en de daaraan verbonden risico's.

⁴⁰ Opleidingen en cursussen kunnen worden vastgelegd in PeopleSoft, anders moet een commandant op een andere manier zorgen voor het vastleggen.

Commandanten hebben op elk moment inzicht in de kwantiteit en kwaliteit van vulling van de eenheid (ploeg, team, afdeling, etc.).

Indien een eenheid niet voldoet aan de minimale bezetting, minimale deskundigheidseisen of bezetting van de kritische functies kan het niet volledig worden belast met de organieke taken en oefeningen. Indien dat het geval is, voert de commandant een risicoanalyse uit en legt hij het resultaat voor aan zijn naast hogere commandant.

6.4.2 *VGM tijdens initiële, vaktechnische en vervolgoopleidingen*

De Directie Veiligheid stelt de kaders voor VGM in de initiële, vaktechnische en vervolgoopleidingen i.s.m. de expertisecentra. De CDS coördineert de uitwerking daarvan in de opleidingen.

De C-NLDA en commandanten van de operationele commando's zijn verantwoordelijk voor de initiële opleiding en instructie over VGM-risico's (incl. HPG-aspecten), veiligheidsmaatregelen en het bestaan van instrumenten als RI&E, MAR en het melden van voorvallen. Tijdens opleidingen wordt het veilig, gezond en milieuverantwoord werken en handelen aangeleerd. Alle leidinggevendenden moeten bekend zijn met de rol van de veiligheidsadviseur (lees safety officer, VKAM/PRM-functionaris, V&M-adviseur) bij de eenheid.

Tijdens de vaktechnische opleidingen dienen de commandanten van de operationele commando's aantoonbaar aandacht te worden besteed aan de VGM-aspecten en de veiligheidsmaatregelen behorende bij de functie waarvoor wordt opgeleid. De basis daarvoor vormen de risico's van betreffende functie.

Leidinggevendenden worden tijdens de niveauopleidingen getraind in de VGMverantwoordelijkheden van o.a. groeps- of pelotonscommandant, werkcentrumchef of ondercommandant. Commandanten met de rol van decentraal werkgever, objectvergunninghouder/objectcommandant en/of accountable manager worden d.t.v. DOSCO/NLDA voor deze verantwoordelijkheid opgeleid.

Commandanten van eenheden zorgen voor het opgeleid zijn van horizontaal instromend personeel m.b.t. de VGM-aspecten, afgestemd op de te vervullen functie.

Commandanten van eenheden voorzien voor zowel militair als burgerpersoneel in periodieke bij- en nascholing om het algemene VGM-bewustzijn te onderhouden en om te worden geïnformeerd over relevante wijzigingen in de wet- en regelgeving ("familiarisatie"). Hiertoe hoort ook het bespreken van voorvallen die zijn gemeld en ongevallen die zich hebben voorgedaan.

DV is verantwoordelijk voor het laten ontwikkelen en verzorgen van VGMspecifieke opleidingen voor de VGM-specialisten van Defensie. Een overzicht van opleidingen voor de VGM-specialist wordt gepubliceerd op intranet. Externe opleidingen mogen alleen worden gecontracteerd door

toedoen van de verantwoordelijke assortimentsmanager (NLDA). Deze stemt over de behoefte en het verwerven af met de DV of de daartoe aangewezen PMH.

6.4.3 *Nazorg en begeleiding van personeel*

Commandanten zijn verantwoordelijk voor de (na)zorg en begeleiding personeel in de doorstroom-fase. Dit betekent dat zij zorgen voor:

- Een adequate introductie van nieuwe personeel over VGM (beleid, bekend zijn met risico's, calamiteiten, werkwijzen melden);
- Een veilige werk- en leefomgeving en beheersen van de psychosociale arbeidsbelasting;
- Het kunnen deelnemen aan een arbeidsomstandighedenspreekuur;
- Het aanbieden van periodiek medisch onderzoek op basis van de risico's van het werk⁴¹;
- Het geven van verzuimbegeleiding (conform Wet Poortwachter);
- Het begeleiding bij re-integratie;
- Het aanmelden voor functie-geschiktheidskeuringen; - Het toepassen van de Arbeidstijdenwet.

Commandanten worden bij de (na)zorg en begeleiding ondersteund door DOSCO/DGO (verzuimbegeleiding, arbeidsomstandighedenspreekuur, periodiek medisch onderzoek en functie-geschiktheidskeuringen) en door DPOD (reintegratie, bedrijfsmaatschappelijk werk, nazorg, roosterproblematiek)⁴². De commandant organiseert voor een effectieve afstemming tussen alle betrokkenen een Sociaal Medisch Team⁴³.

Indien blijkt dat sprake is van een beroepsziekte⁴⁴ is de behandelend bedrijfsarts verantwoordelijk voor het doen van een melding daarvan aan het Nederlands Centrum voor Beroepsziekten conform het hiervoor geldende protocol. Dit geldt ook voor situaties tijdens inzet. Een afschrift van een melding beroepsziekte wordt verstuurd aan het CEAG t.b.v. een defensiebreed overzicht en analyse daarvan.

6.4.4 *Psychosociale arbeidsbelasting*

Commandanten zorgen voor het voorkomen en indien dat niet mogelijk is, voor het beperken van psychosociale arbeidsbelasting, zoals bedoeld in het Arbobesluit, art 2.15. Dit is een verplicht onderwerp van de risico-inventarisatie en evaluatie. Onder psychosociale arbeidsbelasting vallen o.a. werkdruk/werkstress, pesten, discriminatie en agressie en geweld (sociale veiligheid), maar ook posttraumatische stress. Commandanten stellen daartoe vertrouwenspersonen aan. DOSCO/DPOD en DOSCO/DGO ondersteunen de commandanten bij deze verantwoordelijkheid met (na)zorg.

⁴¹ Denk hierbij aan effecten als gehoorschade, ziekte door kankerverwekkende stoffen, posttraumatische stressreacties, klachten aan bewegingsapparaat, etc.

⁴² Tijdens inzet wordt de (detachements)commandant ondersteund door de operationele gezondheidszorg en personeelszorg

⁴³ Zie SG Aanwijzing A968

⁴⁴ Zie Arbowet art. 9. Lid 3 en Arbeidsomstandighedenregeling 1.11 ⁴⁹
Zie SG Aanwijzing 005

Het aspect psychosociale arbeidsbelasting heeft overlap met het thema integriteit: de sociale veiligheid van de medewerker. Waar sprake is van onbehoorlijk of ongewenst gedrag, misbruik van bevoegdheden of belangenverstrengeling worden commandanten ondersteund door DOSCO/COID. Indien sprake is van een integriteitschending dient deze te worden gemeld⁴⁹. Een medewerker kan zelf een melding doen, een klacht indienen of een misstand melden. Daarbij kan men zich laten ondersteunen door een vertrouwenspersoon.

6.4.5 *Kwetsbare processen en functies*

Commandanten hebben een actueel inzicht in de processen en functies die kwetsbaar zijn vanuit oogpunt van integriteit, inclusief de beheersmaatregelen. Voor de beheersmaatregelen is duidelijk of deze ingesteld zijn en zo niet welke afweging hieraan ten grondslag ligt.

6.4.6 *Blootstellingsregistratie*

Commandanten zijn verplicht⁴⁵ tot het bijhouden van een lijst van werknemers die – op basis van de risico-inventarisatie en evaluatie⁴⁶ – worden of kunnen worden blootgesteld aan kankerverwekkende of mutagene stoffen of stoffen die vrijkomen bij een kankerverwekkend proces onder vermelding van de blootstelling die ze hebben ondergaan. Voor Defensie wordt daarbij onderscheid gemaakt tussen een incidentele of een bedrijfsmatige blootstelling.

Voor het vastleggen van een incidentele blootstelling wordt gebruik gemaakt van het DFe 050 (via PeopleSoft/selfservice). Voor de bedrijfsmatige blootstelling, verbonden aan de aard van de functie op basis van de risicoinventarisatie en evaluatie, wordt gebruik gemaakt van het DFe 050a. Zowel de incidentele als bedrijfsmatige blootstelling worden d.t.v. de commandant vastgelegd in het personeelsdossier van betrokken medewerker. Iedere medewerker heeft recht op inzage in de bedoelde gegevens over hem.

6.4.7 *Gezondheidsmonitoring.*

Het geheel van meten, onderzoeken en data-analyse tijdens de instroom-doorstroom-uitstroom maakt deel uit van een continu proces van gezondheidsmonitoring. Dit draagt bij aan inzicht in de duurzame inzetbaarheid van het personeel. Op eenheidsniveau laten commandanten zich door het SMT informeren over de resultaten van gezondheidsmonitoring en epidemiologische analyses.

Op het niveau van defensieonderdeel of geheel Defensie wordt de gezondheid van het personeel bij Defensie op groepsniveau bewaakt door DOSCO/C-DGO

⁴⁵ Zie Arbeidsomstandighedenbesluit art 4.15

⁴⁶ Zie Arbeidsomstandighedenbesluit art 4.13

in samenwerking met DOSCO/C-DPOD. Dit gebeurt m.b.v. diverse gegevens uit het arbeidsomstandigheden-sprekkuur, preventief medisch onderzoek, keuringen en consulten. Daarnaast geven verzuimgegevens inzicht, zeker indien verzuim gerelateerd is aan de arbeid (HR Monitor).

Tijdens inzet worden bovengenoemde gegevens aangevuld met missiespecifieke informatie (waaronder EpiNATO's), waarbij de risicoanalyse van de operatie de basis vormt voor eventuele aanvullende informatie. Tijdens inzet ligt de verantwoordelijkheid voor gezondheidsmonitoring bij de DOPS/JMed.

6.5 Vereisten aan materieel

Het materieel dient beschikbaar en geschikt te zijn voor de gewenste toepassing. Daartoe dient tijdens het voorzien-in, de instandhouding en bij het afstoten van materieel expliciet en aantoonbaar aandacht besteed aan de (wettelijke) VGM-aspecten en dienen de consequenties daarvan te worden opgenomen in de aanbestedingsstukken. Gemaakte keuzes worden vastgelegd in o.a. de projectdossiers en bij het maken van de keuzes wordt de arbeidshygiënische strategie/best beschikbare techniek gevolgd.

6.5.1 Voorzien in

In alle stadia van behoeftestelling, ontwerp, verwerving, modificatie of afstoting rekening te houden met de (wettelijke) eisen op het gebied van VGM. Deze eisen dienen daarom te worden geïdentificeerd, vastgelegd en gedurende alle fasen te worden beheerst. De verantwoordelijkheid hiervoor ligt bij de projectleider, wapensysteemmanager en/of assortimentsmanager (zie HDBV Aanwijzingen 018 en 015). Deze moet zich hierbij laten ondersteunen door VGM-expertise. Het advies van de VGM-expert wordt opgenomen in het projectdossier.

6.5.2 Risicoanalyse

Het uitvoeren van een safety case en/of VGM-risico-analyse⁴⁷ in de projectfase is een essentiële stap. Soms is deze vereist ten behoeve van certificering, zoals voor luchtvaart of munitie. De bevindingen van een VGM-risicoanalyse worden vastgelegd in een VGM-constructiedossier. De eisen die uit deze analyse volgen, dienen door de projectleider te worden opgenomen in de aanbestedingsstukken.

Hierin worden de VGM-risico's van het materieel genoemd, de getroffen beheersmaatregelen en de maatregelen (denk aan keuring, kalibraties, onderhoud en opleidingen) die de gebruiker zelf moet treffen om de restrisico's te beheersen en veilig, gezond en milieuverantwoord met het materieel te kunnen werken. Bij het opstellen van de safety case en/of VGM-risico-analyse dient de toekomstige gebruiker betrokken te worden. Bij het maken van keuzes m.b.t. de risicobeheersing wordt in beginsel uitgegaan van de arbeidshygiënische strategie. Verder dient de projectleider de VGM-risico's te bezien vanuit de gehele life cycle en daar aan verbonden kosten (ook de risico's bij gebruik en bij instandhouding). De safety case en/of VGM-risico-

⁴⁷ Ook wel Arbo-Milieu Risico Analyse of AMRA genoemd. ⁵³
DMO is de verwervingsautoriteit, zie MP 35-311

analyse is een levend document en evolueert gedurende de verschillende fasen van het materieelproces.

Specifieke eisen zijn van toepassing op materieel dat radioactieve stoffen bevat of ioniserende straling uitzendt. Dergelijk materieel, de toepassing daarvan of handelingen daarmee, vallen onder het Besluit Stralingsbescherming en moeten binnen Defensie door de Stralingsbeschermings Eenheid (SBE) van het CEAG vergund worden⁵³. Afhankelijk van het rubriceringsniveau van het materieel, de handelingen of de toepassing wordt door de SBE een interne toestemming (ongerubriceerd) of een autorisatie (rubriceringsniveau) afgegeven waarin de specifieke eisen voor de toepassing of handeling benoemd worden.

6.5.3 *Uitzonderingen en ontheffingen*

Tijdens het "voorzien in" proces wordt slechts in geval van zwaarwegende operationele belangen een beroep gedaan op een uitzondering van de wet- en regelgeving (zie ook paragraaf 2.5 over uitzonderingsbepalingen). Indien de projectleider, wapensysteemmanager of assortiments-manager hiertoe aanleiding ziet, is hij verplicht zich te laten adviseren door VGM-expertise, de normsteller en eventueel aanwezige autoriteit. De bevoegdheid om af te wijken van de regelgeving is afhankelijk van de aard van de "uitzondering", en vallen niet altijd binnen de bevoegdheid van Defensie. Dan moet een ontheffing worden gevraagd bij het aangewezen bevoegde gezag. De keuzes en overwegingen daarvoor worden vastgelegd in het (project)dossier, evenals de uitkomst.

6.5.4 *Instandhouding en exploitatie*

Na het voorzien in worden middelen overgedragen aan de gebruiker en vindt de in stand houding/exploitatie plaats. Daartoe wordt het VGMconstructiedossier overgedragen aan de instandhouder/onderhouder en aan de gebruiker, zodat deze kan zorgen voor het uitvoeren van de voorgeschreven maatregelen om de risico's te beheersen.

Het uitvoeren van een RI&E van het daadwerkelijke gebruik en instandhouding van materieel, infrastructuur en/of ICT is een verantwoordelijkheid van de commandant⁴⁸.

⁴⁸ Bij grote projecten zoals het invoeren van wapensystemen is het inventariseren en evalueren van de risico's vaak onderdeel van het project door beproevingsfase, OT&E en vergelijkbaar. VGM-aspecten dienen daarvan een integraal onderdeel te zijn. Hier wordt vooral een RI&E op de locatie van de eindgebruiker bedoeld.

De commandant is gebruiker en in die rol verantwoordelijk voor het juiste gebruik en voor het gebruik van geschikte middelen (gekeurd, gekalibreerd en onderhouden).

6.5.5 *Afstoting*

Op het proces van afstoting zijn dezelfde principes van toepassing als op het voorzien in proces. De verantwoordelijkheid voor de VGM-aspecten ligt bij de aangewezen projectleider voor de afstoting. Indien hierbij personeel van andere eenheden wordt ingezet, fungeert de projectleider als decentraal werkgever voor dit personeel en is hij primair verantwoordelijk voor de veiligheid en gezondheid daarvan tijdens de afstoting. De projectleider dient zich te houden aan de eisen die zijn opgelegd aan de objectvergunninghouder van de locatie waarvan gebruik wordt gemaakt. Tussen de projectleider en de betrokken commandant(en) worden hierover concrete afspraken gemaakt en vastgelegd.

6.6 **Vereisten aan vastgoed**

Het vastgoed dient geschikt te zijn voor de gewenste toepassing. Daartoe dient tijdens het voorzien-in, de instandhouding en bij het afstoten van vastgoed expliciet en aantoonbaar aandacht besteed aan de (wettelijke) VGM-aspecten⁴⁹. Gemaakte keuzes worden vastgelegd in o.a. de projectdossiers en bij het maken van de keuzes wordt de arbeidshygiënische strategie/best beschikbare techniek gevolgd.

6.6.1 *Voorzien in*

Het is van belang om al in een zo vroeg mogelijk stadium van behoeftestelling en ontwerp rekening te houden met de (wettelijke) eisen op het gebied van VGM. Deze eisen dienen daarom te worden geïdentificeerd, vastgelegd en gedurende de gehele verwervingsfase te worden beheerst (V&G-ontwerpfase). De verantwoordelijkheid hiervoor ligt bij de projectleider. Deze moet zich hierbij laten ondersteunen door VGM-expertise. Het advies van de VGM-expert wordt opgenomen in het projectdossier. Bij het maken van keuzes m.b.t. de risicobeheersing wordt in beginsel uitgegaan van een aanpak bij de bron en technische maatregelen. Verder dient de projectleider de VGM-risico's te bezien vanuit de gehele lifecycle en daar aan verbonden kosten (ook door gebruik en in stand houding).

6.6.2 *Ontwikkeling en bouw*

Bij de ontwikkeling en bouw van vastgoed dient een VGM-plan⁵⁰ opgesteld te worden. Het VGM-plan heeft tot doel om voor projecten inzicht te geven in de risicovolle elementen en de daarop afgestemde beheersmaatregelen. Het (laten) opstellen van een VGM-plan is verplicht in geval van een bouwproces en is een verantwoordelijkheid van DOSCO/DVM. In dit plan dienen ook de

⁴⁹ Zie ook aanwijzing HDBV-007 'Vastgoedregister'.

⁵⁰ In het Arbobesluit, afdeling 5 wordt gesproken over een veiligheids- en gezondheidsplan en worden de eisen daaraan voor ontwerp en uitvoering beschreven. Gemakshalve wordt hier gesproken over een VGM-plan, zodat een integrale benadering wordt gestimuleerd. Immers, ook de milieuaspecten van het bouwproces dienen te worden geïnventariseerd en beoordeeld.

verantwoordelijkheden/afspraken tussen de lokale commandant, DOSCO, RVB en uitvoerende bouwbedrijf te worden vastgelegd (zie ook § 8.4.5)

6.6.3 *Instandhouding, exploitatie en onderhoud*

Na het voorzien in wordt het vastgoed overgedragen aan de gebruiker en vindt de in stand houding plaats. De commandant als gebruiker is verantwoordelijk voor het juiste gebruik en voor het gebruik van geschikt vastgoed (gekeurd en onderhouden). De gebruiker wordt door het RVB geïnformeerd /geïnstrueerd over de taken die hij zelf moet (laten) vervullen. Het RVB informeert de gebruiker over de status van het vastgoed (zoals keuringen).

Het uitvoeren van een RI&E van het daadwerkelijke gebruik van het vastgoed is een verantwoordelijkheid van de commandant⁵¹.

6.6.4 *Afstoting*

Op het proces van afstoting zijn dezelfde principes van toepassing als op het voorzien in proces. De verantwoordelijkheid voor de VGM-aspecten ligt bij de aangewezen projectleider voor de afstoting. De projectleider dient zich te houden aan de eisen die zijn opgelegd aan de objectvergunninghouder van de locatie waarvan gebruik wordt gemaakt. Tussen de projectleider en de betrokken commandant(en) worden hierover concrete afspraken gemaakt en vastgelegd.

6.7 **Randvoorwaarden aan ICT en Diensten**

Bij het voorzien in, de instandhouding en afstoten van ICT en diensten wordt in de programma's van eisen en projectplannen expliciet en aantoonbaar aandacht besteed aan de (wettelijke) VGM-aspecten. Gemaakte keuzes worden vastgelegd in de projectdossiers.

6.7.1 *ICT*

Bij de aanschaf en ontwikkeling van ICT (zowel hardware als software) dienen VGM-eisen (m.n. ergonomische eisen) te worden meegenomen. VGM expertise dient geraadpleegd te worden.

6.7.2 *Diensten*

Bij het inhuren van diensten dient rekening te worden gehouden met:

- De VGM-aspecten van het uit te voeren werk;

⁵¹ Bij grote projecten zoals het invoeren van wapensystemen is het inventariseren en evalueren van de risico's vaak onderdeel van het project door beproevingsfase, OT&E en vergelijkbaar. VGM-aspecten dienen daarvan een integraal onderdeel te zijn. Hier wordt vooral een RI&E op de locatie van de eindgebruiker bedoeld.

- De manier waarop de te huren partij inhoud geven aan de VGMverantwoordelijkheid.

De opdrachtgever is verantwoordelijk dat het werk veilig en gezond uitgevoerd wordt en voor de toezicht op de werkzaamheden.

6.8 Randvoorwaarden aan communicatie

VGM-management vereist communicatie om te bewerkstelligen dat de visie, risico's en maatregelen van Defensie bekend zijn bij haar medewerkers en belanghebbenden. Onder communicatie wordt hier verstaan het mondeling, schriftelijk of audiovisueel informeren en behandelen van VGM-gerelateerde onderwerpen met de bedoeling om meer algemeen te informeren over VGM t.b.v. bewustwording en beïnvloeding (m.n. "VGM-promotie").

Interne en externe communicatie over VGM gebeurt volgens de algemene communicatierichtlijnen en -middelen van Defensie.

6.8.1 Interne communicatie

De SG en CDS communiceren over defensiebrede VGM onderwerpen, ondersteund door de Directie Veiligheid en DCO. Daarvoor stelt de Directie Veiligheid jaarlijks een communicatiekalender op in samenwerking met CDS, DCO en DO'n.

De HDO'n en de commandanten zijn lijnverantwoordelijk voor het (intern) communiceren over VGM. Doel daarvan is het informeren van het personeel en overige belanghebbenden over het belang van VGM, de doelen, de risico's en voorvallen. Zij stellen jaarlijks een voorlichtingsplan op en voeren dat uit i.s.m. de afdelingen communicatie.

6.8.2 Externe communicatie

Defensie brede taken voor communicatie over VGM met externe belanghebbenden zijn belegd bij:

- HDB: parlementaire en interdepartementale afstemming en overleg met internationale organisaties (NAVO, EU);
- HDP: overleg met centrales voor overheidspersoneel;
- DV: beleidsmatig⁵² overleg met ministeries I&M en SZW (inclusief de inspecties L&T en SZW) over veiligheid en milieu;
- MLA: beleidsmatig overleg met Ministerie I&M en de Inspectie L&T over de militaire luchtvaart;
- HDP (met ondersteuning van DGO): inhoudelijk, beleidsmatig overleg over (bedrijfs)gezondheidszorg met het ministerie VWS;
- CDS (DAOG): afstemming met de Onderzoeksraad voor Veiligheid.

Commandanten zorgen voor het (laten) inrichten van communicatie over VGM aspecten met voor hen relevante "lokale" belanghebbenden (zie par 1.5), zoals thuisfront, deelgebruikers, omliggende bedrijven, belangenverenigingen, milieuorganisaties en omwonenden. Commandanten zorgen ervoor dat deze

⁵² In geval van handhaving en ongevallen vindt communicatie rechtstreeks plaats tussen betreffende commandant en betrokken inspectie.

lokale belanghebbenden in kaart zijn gebracht en dat daarmee structureel contact is over VGM-aspecten.

In geval van handhaving communiceren commandanten zelf met de handhavende instanties (het bevoegd gezag) zoals de Inspecties SZW en L&T, provincies, waterschappen en gemeentes.

6.9 Randvoorwaarden aan aantoonbaarheid en documentatie

Wetgeving en VGM-management vereist het vastleggen en archiveren van bepaalde gegevens vanwege aantoonbaarheid (b.v. milieuaspecten, RI&E, verantwoordelijkheden en bevoegdheden, keuringsrapporten of –certificaten, milieucontroles, rapporten van risicoanalyses of ongevalsonderzoek).

Commandanten dienen deze aantoonbaarheid te realiseren en in stand te houden. Waar van toepassing maakt de commandant afspraken over de aantoonbaarheid en toegankelijkheid van bedoelde informatie met andere commandanten, leveranciers of beherende instanties.

Documentatie over VGM gebeurt volgens de algemene richtlijnen voor documentaire informatievoorziening van Defensie, waaronder de archivering.

7 VGM tijdens gereedstelling, ondersteuning en inzet

7.1 Algemeen

In dit hoofdstuk wordt beschreven wat de eisen zijn aan VGM-management voor gereedstelling, ondersteuning en inzet en welke bijzondere bepalingen van kracht kunnen zijn t.b.v. de operationele taakuitvoering.

De verantwoordelijkheid voor VGM management is belegd bij de commandanten van de eenheden met de rol van werkgever, objectvergunninghouder/objectcommandant en/of accountable manager.

7.2 Uitgangspunten

- Tijdens gereedstelling, ondersteuning en inzet werken we volgens de Nederlandse wet- en regelgeving en de normen en kaders die Defensie stelt om een bepaald niveau van VGM te realiseren.

- Ter voorbereiding op daadwerkelijke inzet wordt getraind in operationele, oorlogsnabootsende situaties met de bedoeling om onder geconditioneerde omstandigheden de taak te beoefenen, ervaring op te doen en verantwoord de grenzen op te zoeken. Tijdens dit trainen is de wet- en regelgeving niet altijd onverkort toe te passen, maar dient steeds een zo hoog mogelijk niveau van VGM nagestreefd te worden.

7.3 Verantwoordelijkheden en bevoegdheden

Wat doen de defensieonderdelen⁵³:

- Geven invulling aan de verantwoordelijkheid van objectvergunninghouder en decentraal werkgever en organiseren dat knelpunten en risico's op het juiste niveau worden behandeld.
- Maken VGM onderdeel van de operationele taakuitvoering (incl. oefeningen en operationele inzet)
- Wijzen de uitgezonden (detachements)commandant aan.
- Nemen de functie "specialist VGM" op bij inzet.
- Laten tijdens planning en (re)deployment een risicoanalyse uitvoeren van de opdracht, (mogelijke) locaties, omgeving, klimaat en beschikbare voorzieningen.
- Geven opdracht aan de detachementscommandanten om een RI&E (VGM-breed) uit te voeren met deskundige ondersteuning⁶⁰.

De SG, CDS en HDO instrueren alle leidinggevenden en commandanten dat:

- Werkzaamheden worden vastgelegd in procesbeschrijvingen, orders en/of werkinstructies, incl. de wijze waarop risico's beheerst dienen te worden.
- Toezicht/supervisie plaatsvindt op de juiste uitvoering van de werkzaamheden.
- Onbedoelde en/of onveilige situaties als voorval worden gemeld en geanalyseerd/onderzocht.

7.4 VGM tijdens opleiding, training en ondersteuning

7.4.1 Leidinggevenden en commandanten

Hoewel elke medewerker van Defensie een rol heeft bij VGM hebben leidinggevenden en commandanten een extra verantwoordelijkheid door ervoor te zorgen dat:

- Alle werkzaamheden worden vastgelegd in procesbeschrijvingen, orders en/of werkinstructies, incl. de wijze waarop risico's beheerst dienen te worden.
- Alle werkzaamheden worden uitgevoerd op een wijze waarmee de risico's beheerst worden.
- Toezicht / supervisie wordt uitgevoerd op de juiste uitvoering van de werkzaamheden.

⁵³ CDS is verantwoordelijk voor de inzet (uitvoering) en vanuit dat perspectief moeten de punten onder 7.3. ("wat doen de defensieonderdelen") voor inzet worden gezien als taken voor CDS. ⁶⁰ Zie ook hoofdstuk 8 - Risicomanagement

- Een veilige omgeving bestaat waarin medewerkers melding kunnen maken van onveilige situaties, voorvallen of (vermoedens van) integriteitschendingen of misstanden.
- Onbedoelde en/of onveilige situaties of vermoedens van integriteitschendingen worden gemeld en onderzocht. - Men elkaar aanspreekt op gedrag.

7.4.2 *Objectvergunninghouder, decentraal werkgever en accountable manager*

De commandanten die zijn belast met de rol van objectvergunninghouder, decentraal werkgever en/of accountable manager zijn verantwoordelijk voor het voldoen aan de daar aan verbonden wettelijke eisen.

7.5 **VGM tijdens oefening en inzet**

Tijdens oefeningen en inzet gelden de in eerste instantie dezelfde (wettelijke) normen voor VGM als tijdens opleiding, training en ondersteuning. Vanwege de doelstelling van oefeningen (voorbereiding op inzet) en de belangen tijdens inzet, is veelal sprake van activiteiten en omstandigheden met een groter risico. Om deze zo goed mogelijk te beheersen dient VGM ook bij de planning van, voorbereiding op en uitvoering van oefeningen en operationele inzet een aantoonbaar aspect⁵⁴ te zijn. Voor het uitvoeren van een risicoanalyse op VGM aspecten en de risicobeheersing worden een of meer VGM-specialisten toegevoegd aan het planningsteam en aan het uitvoerende detachement. Het aantal en specialisme is afhankelijk van de eerste risicoanalyses.

Tijdens oefeningen ligt de verantwoordelijkheid voor VGM bij de (detachements)-commandant. Bij joint of combined oefeningen leggen commandanten afspraken vast over de verantwoordelijkheden en bevoegdheden m.b.t. VGM.

Tijdens inzet ligt de verantwoordelijkheid voor VGM bij de CDS/DOPS, die de dagelijkse leiding kan overdragen aan de (detachements)commandant van de eenheid (Taskforce, schip of detachement). Indien aangesteld zorgt de contingentscommandant voor intern toezicht namens de CDS.

In de organisatie van een uitgezonden eenheid is minimaal een functie "specialist VGM⁵⁵" en vertrouwenspersoon opgenomen. De aard en het niveau

⁵⁴ In NAVO-verband worden hiervoor de termen Force Health Protection (FHP) en Environmental Protection (EP) genoemd.

⁵⁵ Dit betreft m.n. de HPG-specialist, bedrijfsveiligheidsfunctionaris, PRM-medewerker, vliegveiligheidsofficier, etc.

van de betreffende functionaris is afgestemd op de risico's van de eenheid en de omgeving waarin deze moet optreden⁵⁶.

Bedoelde commandanten vervullen de (eerstelijns) rollen zoals behorend bij die van decentraal werkgever, objectcommandant en/of accountable manager en richten de organisatie en de processen zodanig in dat wordt voldaan aan de eisen van VGM-management. In de sitreps wordt standaard gerapporteerd over VGM over de risico's en de mate van beheersing en over voorvallen. Bedoelde (detachements)commandant fungeert als "bevoegd gezag" voor het melden en onderzoeken van voorvallen.

Voor VGM-management dienen als onderdeel van het planningsproces onderstaande stappen te worden doorlopen tijdens desktop research, fact finding missies en site surveys:

- Analyse opdracht op VGM-aspecten.
- Opstellen risicoanalyse van (mogelijke) locaties, omgeving, klimaat en beschikbare voorzieningen.
- Controleren "vergunning".
- Uitvoeren nader onderzoek tijdens fact finding missie en/of site survey.
- Analyseren bestaande risico-inventarisaties en evaluaties en milieuaspectenregisters op consequenties voor de oefening/inzet.
- Bepalen (aanvullende) maatregelen en benodigde middelen (opstellen VGM-plan).
- Inrichten stelsel van monitoring, melden voorvallen en analyse van deze gegevens.
- Rapportage bevindingen en raadplegen specialisten. - Bijsturen en evalueren (lessons learned-proces).

Tijdens (de voorbereiding op) inzet stelt de aangewezen commandant zo spoedig mogelijk via de commandolijn de CDS op de hoogte indien de wet- en regelgeving onvoldoende ruimte geeft voor het uitvoeren van de opgedragen taak. De CDS is bevoegd om – na het uitvoeren van een risicoanalyse met de betrokken partijen (bijv. normsteller en/of toezichthouder) - namens de Minister van Defensie ontheffing te verlenen op interne regelgeving. Dit is de kern van (operationeel) risicomanagement.

De CDS houdt een registratie bij van alle aangevraagde ontheffingen, de risico's, de genomen maatregelen en het genomen besluit. Waarmee de gemotiveerde besluitvorming over het afwijken kan worden getoond en (achteraf) verantwoord.

7.6 Aanvullende bepalingen

Als aanvulling op de algemene eisen voor VGM zijn aanvullende bepalingen van kracht voor Defensie. Deze zijn nodig vanwege de aard van de organisatie en bedrijfsvoering.

⁵⁶ Zie o.a. de CDS Aanwijzingen A320, A130, A400 en A410, waarin de VGM-taken tijdens inzet worden beschreven en waarvoor specifieke deskundigheid dient te worden opgenomen in een detachement.

7.6.1 *Sociale veiligheid (integriteit)*

Bij Defensie werken veel mensen en deze mensen gaan op allerlei manieren met elkaar en met derden om. Kenmerkend voor Defensie is wellicht het langdurig met elkaar moeten samenwerken en samenleven, ook onder bijzondere omstandigheden. Uitgangspunt van Defensie is dat iedereen recht heeft op een veilige werkomgeving, waarin men respectvol met elkaar omgaat en rekening houdt met de rechten, belangen en wensen van alle betrokkenen. Vanwege het "binnen slapen/boordplaatsen/inwonend zijn" etc. moet de "werkomgeving" bij Defensie ruim worden gezien. Onder sociale veiligheid, ook wel integriteit of psychosociale arbeidsbelasting, genoemd, vallen veel vormen van ongewenst gedrag (discrimineren, pesten, intimidatie, roddelen, etc.).

Commandanten nemen actief maatregelen om te zorgen voor de sociale veiligheid door o.a. het duidelijk maken van zijn mening, het aanstellen van vertrouwenspersonen, het geven van voorlichting en het stimuleren van het melden en bespreekbaar maken.

7.6.2 *Grensverleggende activiteiten.*

Het organiseren van grensverleggende activiteiten (GVA) gebeurt zowel tijdens opleidingen (op en door de opleidingsinstituten), als tijdens de verdere gereedstelling (bij en door de eenheden). Kenmerk van GVA is dat de primaire doelstelling is gericht op de mentale vorming (waaronder groepsvorming), zoals bedoeld in de CDS Aanwijzing 700. Dit betekent per definitie dat tijdens GVA geen beroep kan worden gedaan op de (partiële) uitzonderingsbepalingen van de Arbowet. Indien het gaat om de specifieke militair-operationele taakuitvoering en de functiegerichte training daarvoor, zoals dan opgenomen in opleidingssyllabi of training support packages, kan wel een beroep worden gedaan op de uitzonderingsbepalingen. De rechtspositie voor de militair is voor de hierboven beschreven situaties en een daar aan verbonden ongeval verschillend!

Tijdens de (initiële) opleidingen worden soms ook activiteiten georganiseerd door direct aan het opleidingsinstituut verbonden verenigingen, veelal gestimuleerd en/of gefaciliteerd door Defensie. De organisatie en uitvoering wordt gedaan door Defensie zelf, maar vaak ook door externe organisaties. Omdat het vaak om risicovolle activiteiten gaat (zoals duiken, parachutespringen, klimmen) is de kans op een ongeval aanwezig. De rechtspositie in geval van een ongeval is dan veelal niet duidelijk bij de deelnemers. In het algemeen is dan geen aanspraak op voorzieningen door Defensie mogelijk.

Commandanten (ook indien de activiteit wordt georganiseerd door een gelieerde vereniging) dienen voorafgaand aan GVA:

- een specifieke risicoanalyse uit te (laten) voeren;

- de kennis-, expertise- of opleidingsinstituten⁵⁷ van Defensie voor dergelijke activiteiten te vragen om advies over het risico en te nemen maatregelen;
- duidelijkheid te geven over de aard van de activiteit ten opzichte van de doelstelling (bijvoorbeeld d.m.v. een oefenorder) en daarbij passende maatregelen te treffen om de risico's te mitigeren;
- duidelijkheid te geven over de rechtspositie van de deelnemers (in geval van een ongeval).

7.6.3 *Meerdere commandanten op één locatie.*

Op veel locaties (legerplaats, vliegbasis, object) zijn meerdere eenheden gehuisvest, al dan niet tijdelijk, en dus ook meerdere commandanten verantwoordelijk voor VGM. In die gevallen wijst de hoofdgebruiker één van de commandanten aan als de objectvergunninghouder of als objectcommandant⁵⁸. Deze commandant is primair verantwoordelijk voor het maken van schriftelijke afspraken over de manier waarop aan ieders eigen en aan de gezamenlijke verantwoordelijkheid invulling wordt gegeven. Dit betreft ook de samenwerking voor het voorbereid zijn op noodsituaties en calamiteiten. De objectvergunninghouder zorgt voor toezicht op VGM op het object en heeft toegang tot ruimtes en documenten om zijn verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid op adequate wijze in te kunnen vullen.

7.6.4 *Personeel geplaatst bij internationale staven of in het buitenland*

Voor Defensiepersoneel dat geplaatst is bij internationale staven, buitenlandse eenheden, ambassades, etc. fungeert DOSCO/DCIOD formeel als "werkgever". DOSCO/DCIOD zorgt ervoor dat afspraken over verantwoordelijkheden en bevoegdheden m.b.t. VGM worden vastgelegd in overeenkomsten, vaste orders en/of oefenorders. Minimaal worden afspraken beschreven over het uitvoeren van risicoanalyses, het voorzien in beschermende middelen, het melden en onderzoeken van voorvallen en noodprocedures.

Van bijzondere orde zijn operationele eenheden van een OPCO die (tijdelijk) op buitenlandse locaties zijn geplaatst (b.v. opleidingsdetachementen in de VS, eenheden in het Caribisch gebied). Verantwoordelijkheden en bevoegdheden m.b.t. VGM worden vastgelegd d.t.v. het leidende OPCO.

7.6.5 *Interacties met derden (extern Defensie).*

Commandanten die personeel ter beschikking stellen aan civiele partijen (o.a. aan lokale overheden of Veiligheidsregio's voor nationale steunverlening), zorgen ervoor dat het betreffende personeel wordt geïnformeerd over de risico's en te nemen maatregelen. De "ontvangende partij" is verantwoordelijk voor de beheersing van de VGM-risico's. Over speciale voorzieningen, beschermende middelen, etc. maken de commandant en ontvangende partij

⁵⁷ De meest betrokken centra zijn CLAS/DPS (paraspringen), CZSK/DDS (duiken), CZSK/JKCMOX (mountain/klimtorens), CLAS/LO&S (hindernisbaan) of DOSCO/CEAG (algemeen).

⁵⁸ Indien het formele objectvergunninghouderschap niet bij een commandant op die locatie is belegd (zoals bij DOSCO en de Bestuursstaf) wordt een objectcommandant ("de campingbaas") aangewezen die verantwoordelijk is voor het (laten) uitvoeren van de taken verbonden aan de vergunning.

duidelijke afspraken. De leverende commandant blijft primair de verantwoordelijke werkgever.

Extern personeel dat door Defensie wordt ingehuurd of ter beschikking wordt gesteld, bezoekers of gecontracteerde bedrijven worden door de (object) commandant geïnformeerd over de (wettelijke) verplichtingen en over de te lopen risico's van het verblijf op de locatie en de daarvoor te nemen (voorzorg) maatregelen. Indien bedrijven worden ingehuurd door DOSCO ligt bovenbeschreven verantwoordelijkheid primair bij DOSCO; voor de dagelijkse uitvoering kunnen afspraken worden gemaakt met betreffende commandant.

De taak van de commandant ontslaat de genoemde doelgroep niet van de plicht om zichzelf op de hoogte te stellen van de regels m.b.t. VGM.

7.6.6 *Bijzondere groepen.*

De (arbo)wetgeving stelt specifieke eisen aan de werkzaamheden en werkomgeving indien bijzondere groepen kunnen worden blootgesteld aan de daar aan verbonden risico's. Voor Defensie betreft dit o.a. jeugdigen (m.n. VeVa-leerlingen), ouderen, derden, zwangeren en mindervaliden.

Commandanten zorgen voor noodzakelijke voorzieningen en maatregelen om bijzondere groepen te beschermen tegen risico's van het werk en voor de toegankelijkheid van locaties voor mindervaliden.

Voor jeugdigen (tot 18 jaar) en zwangeren geldt dat deze niet aan alle risico's van de arbeid mogen worden blootgesteld, zoals de blootstelling aan bepaalde gevaarlijke stoffen, geluid, straling of fysieke belasting. Commandanten identificeren dergelijke situaties m.b.v. de RI&E en zien toe op naleving van de wetgeving.

VeVa-leerlingen zijn niet in dienst van Defensie, maar volgen wel een deel van de beroepspraktijkvorming (bpv) bij en onder direct toezicht van Defensie. Daarbij is Defensie – dus de commandant waar de bpv plaatsvindt – verantwoordelijk voor de informatie over en beheersing van de risico's. In de overeenkomsten met onderwijsinstellingen (ROC'n) wordt d.t.v. DOSCO/DPOD duidelijkheid gegeven over de verantwoordelijkheden m.b.t. VGM tussen de onderwijsinstelling, de student en het leerbedrijf. Tevens worden gedragsregels, veiligheidsregels en aansprakelijkheid beschreven.

Anderstaligen (zoals inhuur of gasten) worden door de "ontvangende" commandant geïnformeerd over de risico's en daarvoor bedoelde maatregelen.

Indien noodzakelijk verstrekt de commandant de benodigde beschermende middelen aan genoemde bijzondere groepen.

7.6.7 *Bijzondere activiteiten.*

Juist tijdens bijzondere activiteiten zoals open dagen, demo's, familiedagen, personeelsuitjes, enz. dient nadrukkelijk aandacht te worden besteed aan

VGMaspecten. Vaak is sprake van niet organieke eenheden of teams en/of van omstandigheden waardoor de beheersing van bestaande risico's niet vanzelfsprekend is (als onderdeel van de dagelijkse routine). Dit geldt zeker bij deelname aan activiteiten door "derden", die veelal niet bekend zijn met de risico's en niet zijn opgeleid voor de bedoelde activiteiten.

De organiserende commandant is verantwoordelijk voor het uitvoeren van een specifieke RI&E en het uitvoeren van de (specifieke) maatregelen.

7.6.8

Medegebruik

In geval van medegebruik (door derden) zorgt de betrokken commandant dat VGM-aspecten en daarbij behorende verantwoordelijkheden worden opgenomen in de daarvoor bedoelde overeenkomsten. De objectcommandant is bevoegd tot toegang van gebouwen/materieel en inzage in documenten die nodig zijn om de verantwoordelijkheid van objectcommandant te kunnen invullen. Onder "derden" worden niet-defensieorganisaties verstaan, maar ook zelfstandige verenigingen, hobbyclubs, stichtingen gerelateerd aan Defensie.

8 Risicomanagement

8.1 Algemeen

Dit hoofdstuk beschrijft het proces van risicomanagement om op een doeltreffende manier VGM-risico's en kwetsbaarheden te identificeren, te beoordelen en te beheersen. Doel daarvan is het kunnen nemen van de juiste maatregelen om ongewenste effecten (schade, letsel, stagnatie, kosten, publicitair) te voorkomen. Een onderdeel van risicomanagement is het in stand houden en evalueren van de benodigde maatregelen. Bij risicomanagement dient VGM-expertise te worden geconsulteerd.

VGM-risicomanagement maakt deel uit van het algehele risicomanagement bij Defensie. Als leidraad wordt de ISO 31000 Risicomanagement gehanteerd⁵⁹.

Onderdeel van risicomanagement is besluitvorming over de uitkomst van een risicoanalyse (risico-escalatiemodel).

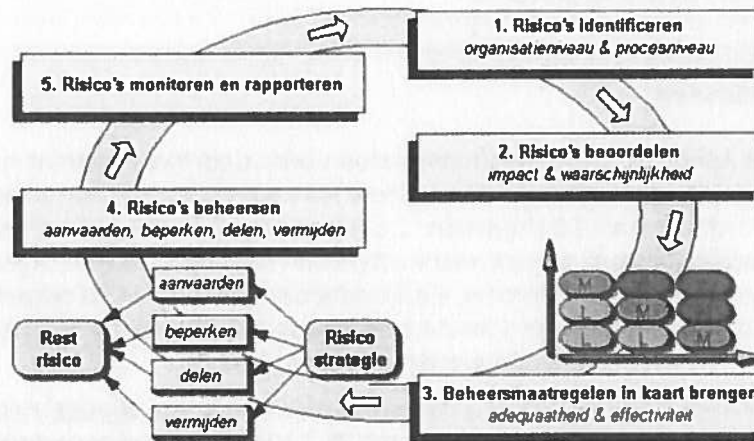
8.2 Uitgangspunten

Uitgangspunten bij het uitvoeren van risicomanagement zijn:

- Van alle werkzaamheden, inclusief oefeningen en inzet, zijn vooraf de risico's in kaart gebracht, maatregelen bedacht en geïmplementeerd.
- Van alle organisatie-elementen en functies zijn de kwetsbaarheden geïdentificeerd
- Bij de keuze van maatregelen wordt de arbeidshygiënische strategie toegepast (in de volgorde bron wegnemen, collectieve maatregelen, individuele maatregelen of tenslotte persoonlijke bescherming)
- We nemen geen onnodige risico's. Risico's worden teruggebracht naar acceptabel niveau conform de risico matrix Defensie.
- De acceptatie van een risico gebeurt door de lijn, op het juiste niveau, na afweging van de (ongewenste) gevolgen ten opzichte van de opbrengst en na consultatie van deskundige (VGM-)ondersteuning.
- Indien een risico reducerende maatregel niet uit te voeren is, of dat door (tijdelijke) omstandigheden de risico's een ander effect hebben, of dat de organisatie niet compliant is, dan kan (voorafgaand) alleen een ontheffing verleend worden indien een risicoanalyse uitgevoerd is.

⁵⁹ Een defensie brede benadering incl risicomatrix wordt nog vastgelegd in een SG Aanwijzing Risicomanagement

- Indien bedrijfsvoering, processen of middelen wijzigen wordt de risicoanalyse opnieuw uitgevoerd. (Management of Change)

8.2.1 Verplichte stappen van risicomanagement

Risicomanagement (zie figuur) bestaat altijd uit:

1. het vaststellen van het proces, de activiteit of de taak (bepalen bereik en context);
2. het identificeren van gevaren, scenario's en mogelijke effecten in de gegeven situatie;
3. het analyseren en evalueren van de kans dat het scenario zich voordoet en de ernst van het mogelijke effect om de risicoscore te bepalen;
4. het in kaart brengen van mogelijke maatregelen en het beoordelen van de geschiktheid en consequenties;
5. het invoeren van maatregelen/beheersen van risico's en het monitoren van de risicobeheersing;
6. het evalueren van de effectiviteit van de genomen maatregelen en het borgen daarvan in de bedrijfsvoering;
7. het communiceren en overleggen over het proces van risicomanagement en de uitkomsten.

Randvoorwaarden voor het uitvoeren van risicomanagement:

- Risicomanagement gebeurt door een multidisciplinair team van uitvoerders/operators, leidinggevenden, technici en VGM-specialisten.
- De methodiek van risicomanagement is passend op het proces en/of de situatie.
- Commandanten documenteren/registreren de uitkomsten van de risicoanalyse en de uitkomsten.

8.2.2 Risico-escalatiemodel

Elke medewerker of leidinggevende wordt geacht voorafgaand aan de werkzaamheden na te denken over de risico's ervan. Ook elke commandant, projectleider, systeem- of assortimentsmanager dient risicomanagement toe te

passen. De uitkomsten van het risicomanagement-proces (van een specifieke taak-risicoanalyse, tot eenheidsbrede RI&E of project gebonden risicoanalyse t.b.v. voorzien-in) worden gedocumenteerd (inclusief de genomen besluiten).

Een verantwoordelijke kan op basis van een risicoanalyse oordelen dat een risico niet aanvaardbaar is. In dat geval besluit hij – in overleg met zijn hogere niveau - tot:

- het niet uitvoeren van de taak onder de geldende condities (escaleren), of;
- het treffen van mitigerende maatregelen om het risiconiveau te reduceren tot een aanvaardbaar niveau, of
- het accepteren van het risico vanwege het belang van de taakuitvoering.

8.3 Verantwoordelijkheden en bevoegdheden

Wat doen de Defensieonderdelen:

- Richten een risicomanagement proces in (inventarisatie, evaluatie en maatregelen nemen)
- Zien erop toe dat commandanten die aangewezen zijn als werkgever een RI&E bezitten, die is opgesteld samen met experts, getoetst en gecommuniceerd in de organisatie en zorgen voor uitvoering van het plan van aanpak met maatregelen.
- Zien erop toe dat commandanten die aangewezen zijn als objectvergunninghouder een MAR bezitten en zorgen voor de naleving van de vereiste beheersmaatregelen.
- Zien erop toe dat commandanten een actueel inzicht in kwetsbare processen en kwetsbare functies binnen hun eenheid hebben en maatregelen uitvoeren (Risicoanalyse Integriteit).
- Laten voorafgaand aan slecht voorspelbare activiteiten, afwijkende omstandigheden of nieuwe of niet-routinematige activiteiten met een hoog risico dat een Taak Risico Analyse (TRA) wordt uitgevoerd.
- Laten projectleiders een Safety Case /AMRA uitvoeren, als onderdeel in het voorzien in materieel, diensten en infra.
- Laten voor alle bouwprojecten een VGM-plan opstellen.
- Verankeren dat een risicoanalyse wordt uitgevoerd indien de bedrijfsvoering, processen of middelen wijzigen (Management of Change).
- Zorgen voor een tijdige en juiste uitvoering en instandhouding van de maatregelen uit de risicoanalyses (RI&E, MAR en RAI) Wat doet de Bestuursstaf:
- De SG en CDS organiseren dat risicomanagement m.b.t. VGM wordt toegepast om 'aan de voorkant' de risico's (gevolgen) van beleid en

nieuwe wet- en regelgeving te onderkennen en om vroegtijdig maatregelen te kunnen treffen dan wel op te nemen in investerings/exploitatieplannen.

- DV beheert de defensie brede risico matrix en de risicobereidheid van Defensie.
- DV beheert en publiceert de formats voor de RI&E en de MAR.
- CDS behandelt de risico's die door de DO' n worden aangedragen omdat ze op dat niveau niet gemitigeerd kunnen worden.

Overige:

- Het CEAG voert de wettelijke verplichte toetsing van de RI&E uit - Het COID voert, in opdracht van een commandant, een RAI uit.

8.4 Verplichte vormen van risicoanalyses

Vanuit het oogpunt van VGM zijn de volgende vormen van risicoanalyse verplicht.

8.4.1 RI&E (veilig en gezond werken)

Commandanten zijn verantwoordelijk voor het uitvoeren van een *risicoinventarisatie en evaluatie* (RI&E⁶⁰) op basis van artikel 5 van de Arbeidsomstandighedenwet. De wet vereist dat de werkgever schriftelijk vastlegt welke risico's voor werknemers zijn verbonden aan de arbeid. Het gaat om alle arbeid (dus ook de operationele taakuitvoering tijdens oefeningen en inzet).

De RI&E wordt minimaal eens per 5 jaar getoetst door het CEAG. Het RI&Eproces is echter een dynamisch en continu proces dat resulteert in een "levend" document. Commandanten hebben daarmee elk moment een actueel inzicht in risico's en maatregelen. Aanpassing gebeurt zo dikwijls als de opgedane ervaring, gewijzigde werkmethoden of werkomstandigheden of de stand van de wetenschap, techniek of professionele dienstverlening daartoe aanleiding geven.

Voor het schriftelijk (of digitaal) vastleggen van de risico's, de wijze van beheersing en te nemen maatregelen worden vastgestelde formats gebruikt. Bij het vastleggen van de risico's en wijze van beheersing dienen de procesverantwoordelijken, subject-matter-experts en VGM-specialisten te worden betrokken.

Voor bepaalde aandachtsgebieden of activiteiten kan het noodzakelijk zijn een verdiepend onderzoek (bijvoorbeeld metingen of een taak-risico-analyse) uit te laten voeren⁶¹. Daarvoor geldt:

- Voor ondersteuning bij het RI&E-proces en verdiepende onderzoeken kunnen commandanten een aanvraag indienen bij het DOSCO/CEAG. In geval van "kritische" metingen (gevaarlijke stoffen, geluid, straling) en

⁶⁰ Bij de RI&E gaat het primair om een continu proces van inventariseren, evalueren en mitigeren. De uitkomsten worden schriftelijk (of digitaal) vastgelegd en dat document (op bestand) wordt vaak de RI&E genoemd.

⁶¹ Zie Arbeidsomstandighedenbesluit afdeling 2 (en informatieblad RI&E op intranet)

de daarmee samenhangende meetmethodes is het verplicht om het CEAG in te schakelen⁶².

- Voor geëtiketteerde bedrijfsstoffen gebruikt Defensie (onder begeleiding van het CEAG) de applicatie Stoffenmanager⁶³ om een schatting te maken van de luchtconcentratie op de arbeidsplaats. Aanvullend hierop kan het CEAG ook andere modellen (laten) toepassen (bijvoorbeeld Advanced Reach Tool) voor situaties waar met Stoffenmanager geen/onvoldoende uitspraak mogelijk is. In geval van luchtmetingen vindt de beoordeling plaats conform NEN-EN-689⁶³
- Indien van toepassing vanwege de aanwezigheid van de hoeveelheid gevaarlijke stoffen en de daarmee samenhangende scenario's en kans op zware ongevallen, dient een aanvullende risico-inventarisatie en evaluatie (ARIE) op dit gebied te worden uitgevoerd; daarbij kan deskundigheid van DMO/MCGS en/of CEAG worden ingeroepen.
- Voor psychosociale arbeidsbelasting (werkdruk, discriminatie, ongewenst gedrag, etc.) kan gebruik worden gemaakt van de informatie uit Picture-onderzoeken.

De commandant zorgt voor het kennis kunnen nemen van de RI&E door iedere medewerker en het informeren van andere belanghebbenden (bezoekers, inhuurkrachten, aannemers, omwonenden, etc.) over de risico's en maatregelen.

Op het gebied van veilig en gezond werken is wettelijk de betrokkenheid (adviesrecht) van medezeggenschap bepaald. Commandanten voeren overleg met de betrokken medezeggenschapscommissie (zie Arbowet en BMD) over de aanpak van de RI&E, de uitkomsten en het plan van aanpak.

Toetsing RI&E

In de Arbowet is vastgelegd dat een RI&E dient te worden getoetst door daartoe bevoegde functionarissen zodat een waarborg wordt ingebouwd op de volledigheid, betrouwbaarheid en actualiteit.

Commandanten zijn verantwoordelijk voor het aanbieden van de RI&E – na overleg met de medezeggenschapscommissie – ter toetsing aan het CEAG⁶⁴. Het CEAG vervult de rol van interne, onafhankelijke arbodienst. Een volledige toetsing vindt minimaal eens per vijf jaar plaats. In overleg met het CEAG kan

⁶² Een commandant kan metingen laten uitvoeren door een "eigen" deskundige, zolang het plan van aanpak voor de meting en de concept-eindrapportage ter toetsing wordt aangeboden aan het CEAG. Een positief advies is voorwaarde voor het kunnen uitvoeren van de metingen en/of het vaststellen van de rapportage.

⁶³ "Werkplekatmosfeer. Leidraad voor de beoordeling van de blootstelling bij inademing van chemische stoffen voor de vergelijking met de grenswaarden en de meetstrategie" 1995

⁶⁴ Het proces van toetsing is vastgelegd in het kwaliteitssysteem van het CEAG

worden gezien om delen van een RI&E apart te beoordelen (bijvoorbeeld voor een bepaalde thema of organisatie-element).

RI&E t.b.v. operationele omstandigheden (RAO)

Ook voor oefeningen en inzet (operationele omstandigheden) is het uitvoeren van een RI&E voor die specifieke situatie verplicht als aanvulling op de bestaande RI&E. Omdat tijdens die operationele omstandigheden veelal sprake is van een tijdelijke situatie en wisselende omstandigheden kan niet worden voldaan aan de formele eisen zoals die gelden voor een RI&E (diepgang, overleg met medezeggenschap, toetsing). Om dit onderscheid duidelijk te maken wordt voor die situaties ook wel gesproken over een RAO.

8.4.2 *Milieu Aspecten Register (milieu en omgeving)*

Aan processen en activiteiten van een eenheid zijn milieuaspecten verbonden, die (kunnen) leiden tot milieueffecten (milieurisico's) op de omgeving. Hieronder vallen ook de externe veiligheidsrisico's. Onbeheerste milieuaspecten kunnen (in)direct invloed hebben op het operationele proces en inzetbaarheid. Om deze invloed te voorkomen of te beperken dienen beheersmaatregelen te worden genomen. Deze risico's worden gemitigeerd door algemene regels en/of in specifieke gevallen met maatwerk (vergunningen). Voor ondersteuning daarbij kan een beroep worden gedaan op de expertise van het Rijksvastgoedbedrijf d.t.v. DOSCO/DVM.

Een milieuaspectenregister (MAR) is een essentieel onderdeel van milieumanagement en vormt feitelijk het hart van milieumanagement. Daarin is vastgelegd wat de significante milieuaspecten zijn en de beoordeling van het (mogelijke) effect en risico. Daarnaast wordt vanuit het MAR een koppeling gelegd naar de van toepassing zijnde wet- en regelgeving.

Directie Veiligheid stelt voor Defensie de hoofdprocessen en de relevante milieuaspecten op hoofdlijnen vast. De commandanten van de defensieonderdelen inventariseren hun activiteiten die onder een van de hoofdprocessen worden uitgevoerd. Voor Defensie zijn de volgende milieuaspecten vastgesteld:

- energieverbruik,
- afvalstoffen,
- emissies naar de bodem,
- emissies naar water,
- emissies naar de lucht,
- grondgebonden en luchtvaart gebonden geluid,
- (externe) veiligheid,
- flora en fauna en - verbruik grondstoffen.

Deze milieuaspecten dienen minimaal in het milieuaspectenregister te worden opgenomen.

De commandant die is aangewezen als de objectvergunninghouder dient te beschikken over (indien van toepassing) een passende vergunning en over een actueel en volledig MAR. Commandanten zien toe op de naleving van de maatregelen en de voortgang van tekortkomingen c.q. manco's en/of situaties waarin niet voldaan wordt aan vigerende wet- en regelgeving.

Nieuwe of gewijzigde activiteiten dienen in het MAR (opnieuw) te worden beoordeeld (management of change, zie 8.5.7). Daarnaast kunnen milieuvorvallen ook aanleiding zijn het MAR aan te passen. Een actueel en volledig MAR levert tevens informatie voor het uitvoeren van controles op het voldoen aan wet- en regelgeving en het uitvoeren van audits. De kern van een MAR bestaat uit:

- Een opsomming van activiteiten en processen
- Een milieu aspectenlijst (en een koppeling van de activiteiten en processen met milieuaspecten) en eventueel effecten
- Een beoordeling (score) om de belangrijkste milieuaspecten te identificeren

Op basis van een MAR kan een plan van aanpak worden opgesteld om de beheersing van ongewenste effecten te bewaken en om verbeteringen te realiseren. Een format voor een MAR is beschikbaar via intranet.

8.4.3 *Risicoanalyses bij nieuwe of niet-routinematige activiteiten met een hoog risico (taak-risico-analyse)*

Een specifieke vorm van risicoanalyse is de taak-risico-analyse (TRA). Deze wordt toegepast bij het inventariseren en evalueren van de risico's in geval van:

- Specifieke activiteiten die zich kenmerken door slecht voorspelbare risicobeheersing of afwijkende omstandigheden.
- Nieuwe of niet-routinematige activiteiten met een hoog risico.

De TRA is vergelijkbaar met ORM, waarbij ORM specifiek is voor de militaire, operationele taakuitvoering.

Voor het uitvoeren van een TRA is specifieke deskundigheid vereist en dient een VGM-functionaris te worden geraadpleegd. Een format en werkwijze voor het uitvoeren van een TRA is beschikbaar via intranet.

Wanneer de activiteiten waarvoor de TRA is opgesteld een vast onderdeel zijn geworden van de bedrijfsvoering dient het risico in de RI&E te worden opgenomen en de wijze van beheersing te worden verankerd in werkinstructies en opleidingen.

8.4.4 *Risicoanalyses bij nieuwe of te modificeren van (wapen)systemen en platformen (safety-case)*

Een safety-case is een gestructureerde werkwijze om aan te tonen dat een (wapen)systeem of platform veilig zal zijn gedurende de levensduur van het (wapen)systeem of platform en benoemt dus de risico's en de wijze van beheersing. In de safety-case worden omgevingsfactoren,

implementatieplannen en lange termijn aspecten (instandhouding, procedures, deskundigheid) meegewogen. Een safety-case omvat ook een arbo- en milieu risicoanalyse (AMRA) zoals verplicht is voor het voorzien-in-proces. Voor ondersteuning bij het uitvoeren van een safety-case voor materieel kan een beroep worden gedaan op DMO/Cluster VKAM.

8.4.5 *Risico Analyses bij alle bouwprojecten: VGM-plan*

Het VGM-plan heeft tot doel om voor projecten inzicht te geven in de risicovolle elementen en de daarop afgestemde beheersmaatregelen. De benodigde maatregelen en het toezicht daarop wordt vastgelegd in het VGM-plan als onderdeel van het projectplan. Het (laten) opstellen van een VGM-plan is in bepaalde gevallen verplicht in geval van een bouwproces⁶⁵ en is een verantwoordelijkheid van DOSCO/DVM. Indien een bouwproject plaatsvindt op een bestaande Defensie locatie stemt DVM het VGM plan af op het BHV/Noodplan van de betrokken commandant van de locatie.

8.4.6 *Verplichte consultatie door specifieke instanties*

Voor de beoordeling van bepaalde soorten risico's wordt specifieke en soms gecertificeerde deskundigheid vereist (vaak als onderdeel van verdiepend onderzoek). Dit is van toepassing indien de wijze van beheersing niet wettelijk is bepaald, of wanneer het risico niet eerder is vastgelegd/van een bijzonder karakter is.

De verplichting tot het consulteren van specifieke deskundigheid is in ieder geval van toepassing voor nieuwe/onbekende risico's m.b.t.:

- Carcinogene/mutagene stoffen: DOSCO/CEAG
- Munitie en explosieven: DMO/MCGS (opslag) en DMO/MunB (gebruik)
- Explosieve atmosferen: DOSCO/CEAG i.s.m. DMO/Cluster VKAM
- Straling: DOSCO/CEAG i.s.m. DMO/Cluster VKAM
- Laser: DMO/Cluster VKAM i.s.m. DOSCO/CEAG - Electro-magnetische velden: DOSCO/CEAG Voor bepaalde processen en activiteiten beschikt Defensie over (joint) expertisecentra (zie § 4.9), die door een commandant kunnen worden geconsulteerd bij het uitvoeren van een risicobeoordeling.

8.4.7 *Management of change/risicomanagement bij verandering*

Veranderingen van organisaties, processen/activiteiten, personeel, materieel/infra en/of omgeving kunnen van invloed zijn op de veiligheid, gezondheid en het milieu. Daarom dient elke verandering in de bedrijfsvoering door de betreffende lijnverantwoordelijke te worden beoordeeld op de (mogelijke) gevolgen daarvan (actualiseren RI&E en/of vergunning).

Dit management-of-change-proces (MoC) zorgt voor inzicht in de consequenties van (voorgenomen) veranderingen. Het is daarom een vast

⁶⁵ In het Arbobesluit, afdeling 5 wordt gesproken over een veiligheids- en gezondheidsplan en worden de eisen daaraan voor ontwerp en uitvoering beschreven. Gemakshalve wordt hier gesproken over een VGM-plan, zodat een integrale benadering wordt gestimuleerd. Immers, ook de milieuaspecten van het bouwproces dienen te worden geïnventariseerd en beoordeeld.

onderdeel van transitie management en van overleg met medezeggenschap. Het gaat bij MoC om consequenties voor:

- personeel (kennis, vaardigheden, getraindheid);
- materieel/infra;
- werkmethodes en documentatie;
- supervisie;
- organisatiestructuur, waaronder taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden;
- financiën;
- vergunningen;
- doelstellingen en beleid.

Voor elke (voorgenomen) verandering bepaalt de leidinggevende de aard en opzet van het MoC-proces als onderdeel van het projectplan. Bij het MoCproces dient VGM-expertise te worden betrokken. Het MoC-proces wordt gedocumenteerd en de uitkomsten worden verwerkt in RI&E, MAR of andere bedrijfsvoeringsdocumenten.

Op basis van MoC kan het nodig zijn dat de vergunning moet worden aangepast. Met bevoegd gezag dient te worden afgestemd over de legalisatie van de wijziging. In veel gevallen kan de verandering leiden tot een herbeoordeling; dus een nieuwe vergunning aanvraag of aanvullende informatie of onderzoeken. Waar nodig worden bestaande maatregelen bijgesteld of nieuwe maatregelen vastgesteld en ingevoerd.

8.4.8 *Operationeel Risicomanagement (ORM)*

ORM bij Defensie is een specifieke vorm van risicomanagement ten behoeve van operationele omstandigheden. Het kan zijn dat onvoldoende tijd en middelen beschikbaar zijn om een volledig risicomanagement proces uit te voeren. Zo kan tijdens operationele omstandigheden het belang van een operatie en/of de situatie reden zijn dat bestaande veiligheidsmaatregelen niet volgens de norm kunnen worden toegepast (bijv. geen reserve zuurstof, geen adequate survival kit, geen medische afvoerlijn, beperkte onderhoudsstatus, trainingsdeficiëntie, oververmoeidheid, ondervoeding enz.). ORM ontslaat de commandant niet van zijn verantwoordelijkheid om de risico's zo goed als mogelijk in te schatten en op basis daarvan te handelen. Afwegingen en besluiten worden vastgelegd zodat een commandant in staat is deze te verantwoorden.

8.4.9 *Risicoanalyse Integriteit (RAI)*

Volgens de SG/A984 hebben de HDO-en en leidinggevenden een actueel inzicht in kwetsbare processen en kwetsbare functies binnen hun eenheid. Kwetsbaar zijn processen en functies waarbij sprake kan zijn van onnodige verleidingen, kans op onterechte beschuldigingen of meer kans op integriteitsinbreuken door

bijvoorbeeld het werken met gevoelige informatie, het kunnen beschikken over geld en de omgang met zakelijke relaties.

Om inzicht te krijgen in de kwetsbaarheden van een proces, functie of afdeling kan een commandant door de COID een RAI uit laten voeren. Middels een RAI worden kwetsbaarheden op het gebied van integriteit zichtbaar gemaakt. Voorbeelden van kwetsbaarheden zijn het omgaan met (contant) geld, machtsverschillen of afhankelijkheden zoals docent – student, arts – patiënt, verleidingen door het beschikbaar zijn van waardevolle (productie) middelen of het ontbreken van toezicht.

9 Voorbereid zijn op incidenten, ongevallen en calamiteiten

9.1 Algemeen

Gezien de aard van de activiteiten van Defensie dienen plannen te worden gemaakt en beoefend om snel en accuraat te kunnen optreden in geval van incidenten, ongevallen en (beginnende) calamiteiten. Daarbij gaat het o.a. om brand, explosies, letsel, onwel wordingen, lekkages, crashes, etc. Hiervoor dient een bedrijfsnoodplan (BNP) te worden opgesteld. De aard en omvang van het BNP is afhankelijk van de activiteiten, de risico's, de eigen middelen en de omgevingsfactoren. Voor bepaalde processen of organisaties is een BNP wettelijk verplicht. Op grond van de Arbowet dient elke eenheid minimaal de bedrijfshulpverlening (BHV) of "damage control" georganiseerd te hebben. BHV is een onderdeel van het BNP.

9.2 Uitgangspunten

- Defensie en de eenheden dienen voorbereid te zijn op onverwachte situaties als onderdeel van de reguliere bedrijfsvoering. Hiervoor zijn bedrijfsnoodplannen ontwikkeld die periodiek geoefend worden.
- Bedrijfsnoodplannen of bedrijfshulpverlening zijn van toepassing op zowel de kazernesituatie als op verplaatsingen, oefeningen en inzet.
- Het bedrijfsnoodplan maakt deel uit van contingency-planning/business continuation management

9.3 Verantwoordelijkheden en bevoegdheden

Wat doen de Defensieonderdelen:

- Zorgen er voor dat de commandant die is aangewezen als werkgever een BHV-plan heeft opgesteld, dit beoefent en evalueert.
- Zorgen er voor dat de commandant die is aangewezen als objectvergunninghouder een bedrijfsnoodplan heeft opgesteld, dit beoefent en evalueert (ook voor bijzondere evenementen).
- Zorgen er voor dat degene die is aangewezen als de leider der oefening, leidinggevende of detachementscommandant een bedrijfsnoodplan/damage control-plan heeft opgesteld, dit beoefent en evalueert voor "buitenlocaties" (velddienst, verplaatsingen), oefeningen en inzet.

Wat doet de Bestuursstaf:

- DV beheert en publiceert de formats voor de BNP en BHV.

- SG (i.s.m. CDS) organiseert in geval van een defensie brede calamiteit de calamiteitenbeheersing (zie SG Aanwijzing V/28 Defensie Beleidsteam).

9.4 Wettelijk kader

De wettelijke verantwoordelijkheid voor BHV (bedrijfshulpverlening zoals bedoeld in de Arbowet) is belegd bij de commandant die is aangewezen als werkgever.

De objectvergunninghouder, de aangewezen objectcommandant en/of accountable manager is primair verantwoordelijk voor het opstellen, beoefenen en evalueren van het overkoepelende BNP en zorgt voor afstemming over de verantwoordelijkheden, werkwijzen en beoefening in geval van meerdere commandanten/ eenheden op één locatie.

Bedrijfshulpverlening (BHV) wordt gezien als onderdeel van het BNP.

9.5 Stopzetten en hervatten bedrijfsproces/gebruik middelen

Vanwege een onveilige situatie, incident of (beginnende) calamiteit kan het noodzakelijk zijn om een bedrijfsproces te stoppen. Dit stopzetten is bedoeld om ergere effecten te voorkomen en is onderdeel van het BNP/BHV. Stopzetten is vaak ook noodzakelijk om onderzoek te kunnen uitvoeren naar de toedracht in geval van een ongeval.

Hoewel elke medewerker geacht wordt het werk te stoppen indien hij het niet veilig acht (denk aan "stop-stop-stop" op de schietbaan) is het stopzetten en weer hervatten van een bedrijfsproces of van het gebruik van materieel/infra een verantwoordelijkheid en bevoegdheid van de commandant. De aard van de situatie bepaalt op welk niveau in de commandantenlijn een dergelijk besluit wordt genomen. Wapensysteemmanagers, assortimentsmanagers en expertisecentra adviseren de lijnorganisatie⁶⁶.

In dergelijke situaties wordt risicomanagement uitgevoerd en zo nodig voorvalonderzoek uitgevoerd (zie elders in deze publicatie). Voordat wordt besloten tot het opheffen van een verbod dient duidelijk te zijn op welke wijze de ongewenste situatie is verbeterd dan wel verholpen.

9.6 Bedrijfsnoodplan (BNP)

Elke commandant is verantwoordelijk dat zijn medewerkers, derden, bezoekers etc. bekend zijn- en geoefend zijn met de noodplannen. Dit zijn zowel de BNP als de BHV plannen.

Het BNP van een eenheid moet zijn gericht op zowel de kazernesituatie als op "buitenlocaties", zodat ook tijdens velddienst, verplaatsingen (weg-, zee- en luchttransport), oefeningen en inzet op adequate wijze kan worden opgetreden. Een BNP maakt deel uit van contingency-planning/business continuation management.

⁶⁶ Vanuit industrie, andere organisaties of het netwerk kunnen deze worden geïnformeerd over onveilige situaties, technische tekortkomingen of ongevallen. Deze informatie wordt dan met een advies aan de lijn aangeboden.

Een BNP dient te worden afgestemd op de civiele rampenbestrijdingsplannen en daarmee met de Veiligheidsregio, betrokken instanties van de betreffende gemeente, provincie, waterschap, e.d. De afstemming betreft o.a. de interne processen en externe (professionele) hulpverlening. Afspraken over de commandostructuur/bevelvoering tussen een commandant met externe organisaties maken onderdeel van het BNP.

Een BNP dient minimaal jaarlijks te worden beproefd en geëvalueerd, inclusief de coördinatie met externe partijen. Hiervan wordt een verslag opgesteld. De eisen voor bedrijfsnoodplannen van militaire luchthavens zijn vastgelegd in de Militaire Luchtvaart-eisen.

Aan boord van (varende) schepen wordt het bedrijfsnoodplan ingevuld met de maatregelen in het kader van "damage control".

In geval van een defensiebrede calamiteit ligt de verantwoordelijkheid bij de SG met ondersteuning van een beleidsteam (zie SG Aanwijzing V/28 Defensie Beleidsteam).

Meer gedetailleerde eisen die gelden voor het bedrijfsnoodplan en formats zijn te vinden op intranet.

9.7 Bedrijfshulpverlening (BHV)

De commandant die is aangesteld als werkgever is primair verantwoordelijk voor het organiseren en beoefenen van de BHV op de werklocaties van zijn eenheid (Arbowet, artikel 15). Daarbij kan worden aangesloten bij de afspraken die zijn gemaakt in het kader van het BNP.

Het doel van BHV is:

- het nemen van de eerste maatregelen voor personeel ("ZHKH")
- het starten met de initiële brandbestrijding
- het zorgen voor alarmering en ontruiming van werknemers en andere aanwezige personen⁷⁴.

Daarmee fungeert de BHV-functie als "first respons" in afwachting van de professionele hulpdiensten. Bij bepaalde eenheden is een bedrijfsbrandweer aanwezig, die moet worden beschouwd als professioneel onderdeel van de BHV-functie.

Indien voor een locatie geen BNP noodzakelijk is, stelt de commandant een apart BHV-plan vast en zorgt voor het regelmatig beproeven en evalueren van dat plan als onderdeel van de oefenplanning.

Het organiseren van de BHV is ook vereist voor situaties buiten de defensielocatie. Dit geldt dus ook voor velddiensten, verplaatsingen, oefeningen of ander optreden buiten de eigen locatie. De eisen aan de

beschikbaarheid van geneeskundige ondersteuning zijn vastgelegd in de DMG Aanwijzing 048.

Voor het afroepen van externe opleidingen t.b.v. BHV kan gebruik worden gemaakt van de Assortimentsinstructie Bedrijfshulpverlening opleidingen (in beheer van Sectie AGW van de NLDA).

Militairen die conform CDS aanwijzing A-700 Gereedstelling voldoen aan de militaire basisvaardigheden (MBV), kunnen - mits de training voorziet in reanimatie-vaardigheden - worden aangemerkt als opgeleide

⁷⁴ Zie regeling toelage bedrijfshulpverlening voor de bedrijfshulpverleningstaken:

1°. het verlenen van eerste hulp bij arbeidsongevallen;

2°. het beperken en het bestrijden van brand en het voorkomen en beperken van arbeidsongevallen;

3°. het in noodsituaties alarmeren en evacueren van alle werknemers en andere personen in het bedrijf of de inrichting;

4°. het alarmeren van en samenwerken met hulpverleningsorganisaties in verband met de in de onderdelen 1 tot en met 3 bedoelde bijstand;

bedrijfshulpverlener (algemeen). Indien sprake is van specifieke risico's, dient de deskundigheid van de bedrijfshulpverlener daar op te zijn afgestemd.

Voor formele taken in het kader van bedrijfshulpverlening bestaan afspraken over vergoeding: zie de "Regeling toelage bedrijfshulpverlening en toelage eerste medische bijstand defensiepersoneel".

10 Melden en onderzoeken van voorvallen

10.1 Algemeen

Een essentieel element van VGM-management is het melden en het onderzoeken van voorvallen. Dit stelt de organisatie in staat om zo adequaat als mogelijk te acteren op een voorval en te anticiperen op geconstateerde afwijkingen. Binnen de kaders van VGM-management is het onderzoeken van voorvallen bedoeld om de toedracht van incidenten en ongevallen te begrijpen. Dit moet het leren, verbeteren en voorkomen van herhaling mogelijk maken. Het proces van melden is nader uitgewerkt in de SG Aanwijzing 005, het proces van onderzoeken staat beschreven in de SG Aanwijzing 989.

10.2 Uitgangspunten

- Het doel van het melden en onderzoeken is dat Defensie wil leren van voorvallen en door het nemen van maatregelen herhaling van een (vergelijkbaar) voorval gaat voorkomen.
- Het melden van onveilige situaties en voorvallen is een positieve bijdrage aan de veiligheid, gezondheid en het milieu. Een "just culture" vergroot de meldingsbereidheid. Het straffen van een melder of betrokkene die een onveilig handelen signaleert staat haaks op "just culture". Uiteraard geldt dit niet in geval van bewust foutief of roekeloos handelen⁶⁷.
- Het onderzoeken van voorvallen in het kader van VGM-management is uitsluitend bedoeld om te leren en daarom de toedracht, omstandigheden en de directe en achterliggende factoren te achterhalen.
- Onderzoeken naar vermoedens van integriteitschendingen kunnen, naast het lerende aspect, ook gericht zijn op het achterhalen van daders en het nemen van (straf)maatregelen. Laten, waar nodig, onderzoeken instellen naar vermoedens van i-schendingen en leggen evenwichtige, consequente en rechtvaardige maatregelen of sancties op.

10.3 Verantwoordelijkheden en bevoegdheden

Wat doen de Defensieonderdelen:

- Richten het proces van melden van voorvallen in binnen hun bedrijfsvoering en zijn verantwoordelijk voor het doorsturen van meldingen aan het hogere niveau.

⁶⁷ Bewust foutief of roekeloos handelen val buiten de scope van VGM Def.

- Initiëren acties (wegnemen onveilige situatie, onderzoek) n.a.v. de melding.
- Informeren het bevoegd gezag (I-SZW, IL&T, etc.) over voorvallen.
- Richten het proces in voor het doen van onderzoek naar de toedracht, omstandigheden en om de directe en achterliggende factoren te achterhalen.
- Onderzoeken voorvallen categorie 1 en 2 en adviseren de CDS over het doen van onderzoek in bijzondere situaties.
- Ondersteunen – op verzoek van de CDS – bij het doen van defensieonderdeel-overstijgend onderzoek met het leveren van capaciteit voor een Commissie van Onderzoek.
- Ondersteunen – op verzoek – de Inspectie Veiligheid Defensie bij het doen van onderzoek door het leveren van capaciteit of diensten.
- Informeren de medezeggenschapcommissie periodiek over meldingen en onderzoeken.

Wat doet de Bestuursstaf⁶⁸:

- De CDS verzamelt en analyseert alle meldingen van Defensie teneinde trends tijdig te kunnen herkennen.
- De CDS informeert zo nodig de SG, de Minister van Defensie, de Directie veiligheid en de Onderzoeksraad voor Veiligheid over voorvallen.
- De CDS besluit- waar relevant na raadplegen van SG - over het doen van een onderzoek n.a.v. een melding voorval. De CDS coördineert de onderzoeken en opvolging van deze voorvallen.
- De IGV is verantwoordelijk voor het onderzoek in geval van ernstige ongevallen (cat. 4) en stemt hierover af met de CDS.
- De CDS is verantwoordelijk voor het proces van appreciëren en laten vaststellen van te nemen maatregelen n.a.v. voorvallenonderzoek.
- De Directie Veiligheid analyseert de meldingen en rapporten van ongevalsonderzoek met het oog op beleidsmatige verbeteringen.
- De HDB is verantwoordelijk voor het informeren van de politieke leiding en van de Tweede Kamer over de uitkomsten van ongevalsonderzoek en de te nemen maatregelen.
- De HDP informeert de centrales voor overheidspersoneel periodiek over voorvallen en incidenteel in geval van een ernstig ongeval.

Overige:

- De expertisecentra CEAG en COID ondersteunen, op verzoek van de commandant, het onderzoek van voorvallen.
- De IGV doet – naast het onderzoek van ernstige ongevallen - thematische onderzoek op basis van meldingen en onderzoek van voorvallen.

10.4 Het melden van voorvallen

Het melden van andere voorvallen gebeurt volgens de SG Aanwijzing 005.

⁶⁸ Binnen de Bestuursstaf zijn taken m.b.t. voorvallen belegd bij zowel de CDS als de Directie Veiligheid. De CDS (Afdeling Veiligheid) richt zich primair op het directe voorvallenmanagement, de Directie Veiligheid richt zich meer op de beleidsmatige analyses. Deze twee werken nauw samen.

Commandanten (waaronder de decentraal werkgever en de objectvergunninghouder) richten voor hun eenheid/object een proces in rond het melden van voorvallen. De commandant informeert de medewerkers, derden en bezoekers hoe men voorvallen kan melden. Commandanten zijn primair zelf verantwoordelijk voor het initiëren van acties (wegnemen onveilige situatie, onderzoek) n.a.v. de melding

Voor voorvallen op het gebied van integriteit/sociale veiligheid kent Defensie een centraal meldpunt. Het COID monitort dagelijks de meldingen t.b.v. de ambtelijke en politieke leiding. Het COID handelt de meldingen integriteit/sociale veiligheid af.

Overige voorvallen worden gemeld m.b.v. de applicatie⁶⁹ People Soft/Melden Voorval (PSMV)⁷⁰. Het (geautomatiseerd) melden van voorvallen heeft twee functies:

- het informeren van de juiste functionarissen en het kunnen acteren op incidentele meldingen ("incidentmanagement").
- het categoriseren en analyseren van meldingen (aantal en soort) om trends inzichtelijk te maken voor het bijsturen en (continu) verbeteren ("leer- en preventiefunctie").

De CDS monitort dagelijks defensiebreed de meldingen t.b.v. de ambtelijke en politieke leiding. Waar nodig neemt CDS contact op met het betrokken defensieonderdeel voor nadere bijzonderheden en vervolgacties. Het HDO blijft primair verantwoordelijk voor de directe acties n.a.v. een melding.

De CDS informeert zo nodig de SG, de Minister van Defensie, de Directie Veiligheid, de Inspectie Veiligheid Defensie en de Onderzoeksraad voor Veiligheid over meldingen van voorvallen.

Meldingen worden op elk niveau geanalyseerd en indien nodig opgevolgd door acties en/of doormelding aan het hoger niveau.

Ook voorvallen die op defensie terrein gebeuren met betrokkenheid van, bezoekers, ingehuurd personeel of gecontracteerde firma's dienen te worden gemeld.

⁶⁹ Vanwege het specifieke karakter van meldingen m.b.t. de militaire luchtvaart en de specifieke eisen daaraan, beschikt CLSK over een aparte applicatie voorluchtvaart gerelateerde meldingen ("Air Safety Reporting"), die ook toegankelijk is voor de Militaire Luchtvaart Autoriteit. Alle andere meldingen of luchtvaartgerelateerde voorvallen met ernstcategorie 3 of 4, of door de aard van belang voor de ambtelijke of politieke leiding, worden (ook) m.b.v. de defensie brede applicatie gemeld.

⁷⁰ Indien dit niet mogelijk is door de situatie wordt gemeld m.b.v. andere middelen (e-mail, telefonisch) en wordt de melding later alsnog in het meldingssysteem gemuteerd.

Vermoedens van integriteitschendingen in privé-tijd of situaties moeten gemeld worden. Denk hierbij aan het toepassen van geweld of de dreiging hiermee of andere integriteitschendingen die het aanzien van Defensie kunnen schaden.

Indien van toepassing dient een ongeval ook te worden gemeld aan de Inspectie SZW, aan de Inspectie L&T (dan wel gemeente of waterschap) of andere instanties (zie SG Aanwijzing 005).

Tijdens joint en combined optreden (trainingen, oefeningen en inzet) is de verantwoordelijkheid voor het melden van voorvallen als volgt belegd:

- Tijdens joint opleidingen/trainingen meldt de commandant van de verantwoordelijke opleidings/trainingsinstantie en informeert hij tevens de betrokken defensieonderdelen (m.b.v. de "knop overige betrokken defensieonderdelen").
- Tijdens joint oefeningen meldt de commandant die is aangewezen als de leider der oefening en informeert hij tevens de betrokken defensieonderdelen.
- Tijdens inzet meldt de verantwoordelijk detachements- of scheepscommandant aan de CDS/DOPS.

Een melding voorval kan van belang zijn voor de rechtspositie van de betrokken medewerker van Defensie indien hij letsel of mogelijk toekomstige gezondheidsschade heeft opgelopen. De commandant initieert in voorkomend geval het opmaken van een proces-verbaal van ongeval of medische aangelegenheden (Df100).

Indien sprake is van een melding m.b.t. een blootstelling aan zgn. CMR-stoffen kan aanvullend op de melding het registratieformulier Dfe 050) worden ingevuld t.b.v. het personeelsdossier⁷¹.

10.5 Onderzoeken van voorvallen

Het onderzoeken van voorvallen in het kader van VGM-management heeft als doel ervan te willen leren en is daarom uitsluitend bedoeld om de toedracht, omstandigheden en directe en achterliggende factoren te achterhalen. Dergelijk onderzoek heeft daarom als titel "bedrijfsveiligheidsonderzoek"⁷² en mag niet worden verwisseld met onderzoek door het Openbaar Ministerie⁷³ of onderzoek naar schuld en/of aansprakelijkheid.

De opdracht tot het verrichten van een onderzoek wordt gegeven door:

- De commandant van een eenheid (vanuit zijn rol van decentrale werkgever/objectvergunninghouder), of
- De commandant van een defensieonderdeel, of
- De CDS, of
- De SG

⁷¹ Zie paragraaf over Gezondheidsmonitoring

⁷² Dit onderzoek is daarmee van een andere orde dan hetgeen is beschreven in de SG Aanwijzing 989 Protocol Interne Onderzoeken Defensie. Dit betreft vooral onderzoek vanwege de schending van integriteit. Deze SG Aanwijzing wordt momenteel geactualiseerd.

⁷³ Afstemming met het Openbaar Ministerie is een taak van DJZ en geregeld met een protocol Defensie-OM.

Commandanten richten voor hun eenheid/object een proces in rond het onderzoeken van voorvallen. Waar nodig vraagt de commandant ondersteuning bij de expertisecentra COID/CEAG.

De commandant informeert de betrokkenen, de organisatie en de medezeggenschapcommissie periodiek over de voortgang en uitkomsten van het onderzoek.

De CDS besluit over het doen van een onderzoek n.a.v. een melding. De CDS coördineert de onderzoeken en opvolging daarvan. De IGV is verantwoordelijk voor het uitvoeren van het onderzoek in geval van ernstige ongevallen (cat. 4) en stemt hierover af met de CDS.

De opzet van elk bedrijfsveiligheidsonderzoek is gelijk, maar m.n. de ernstcategorie en/of de complexiteit kan van invloed zijn op de aard en omvang van het onderzoek. Onderzoek van onveilige situaties, incidenten of lichte ongevallen (vaak categorie 1 of 2) kan door leidinggevende of de VGMspecialist en zonder expliciete opdracht worden verricht. Indien het een onderzoek betreft van een ongeval met ernstcategorie 3 of 4, dan wel een specifiek onderzoek⁷⁴ legt de opdrachtgever de opdracht en onderzoeksvragen vast met een instellingsbeschikking⁷⁵ (zie format). De opdrachtgever zorgt voor het bewaken van de voortgang van het onderzoek en het voldoen aan de gestelde termijnen. De opdrachtgever stuurt een onderzoeksrapport dat een onderzoekscommissie heeft opgesteld door naar het hogere niveau en voorziet het van een aparte appreciatie en zijn conclusies en aanbevelingen. De opdrachtgever bewaakt de realisatie van de afgesproken maatregelen.

10.5.1 *Commissie van onderzoek.*

Voor een intern bedrijfsveiligheidsonderzoek zoals hierboven bedoeld, wordt een commissie van onderzoek (CvO) aangewezen. Deze commissie is onafhankelijk bij de uitvoering van het onderzoek en samengesteld met voldoende deskundigheid. Leden van een commissie dienen te beschikken over passende expertise en ervaring voor het doen van onderzoek en voor het domein van het onderzoek. De leden van een CvO worden in principe vrijgesteld van andere werkzaamheden.

Het rapporteren over een onderzoek van een voorval gebeurt m.b.v. het daartoe vastgestelde format. De werkwijze voor onderzoeken, de samenstelling van een CvO, de deskundigheid van de leden en het format voor rapportage

⁷⁴ Bijvoorbeeld een situatie of incident met een hoge ernstpotentie of vanwege een waargenomen trend

⁷⁵ De beschikking bevat o.a. de opdracht, de randvoorwaarden en de bevoegdheden van de CvO. De overige onderzoeken van voorvallen (in praktijk veelal de minder ernstige) zijn onderdeel van de reguliere taakuitvoering en daarvoor hoeft geen aparte beschikking te worden gemaakt. ⁸⁴ Dit betreft de voormalige procedure 8 uit het VMS Def; deze procedure wordt opgenomen in de geactualiseerde SG Aanwijzing 989.

zijn beschikbaar via intranet⁸⁴. De voorzitter van de CvO ondertekent het onderzoeksrapport en biedt het de opdrachtgever aan.

10.5.2 *Publicatie*

De HDO'n en CDS zorgen voor publicatie van (defensiebrede) rapporten van onderzoek en van appreciaties voor het informeren, leren en verbeteren.

10.6 **(Trend)analyse van voorvallen**

De HDO'n maken minimaal twee keer per jaar een analyse van de (gemelde) voorvallen om inzicht te krijgen in de aard en soort voorvallen, in de achterliggende oorzaken en in mogelijke trends. Via de managementrapportage (AMR) wordt een appreciatie gegeven, zodat (mogelijke) defensie brede maatregelen kunnen worden genomen. Deze informatie wordt gebruikt bij het opstellen van een defensie brede risicoanalyse en van de onderzoeksjaarplannen.

CDS maakt een defensiebrede analyse van de gemelde en/of onderzochte voorvallen, mede met behulp van de informatie van de defensieonderdelen. Deze analyse wordt twee keer per jaar besproken in de Veiligheidsraad Defensie.

De HDP informeert de bonden t.a.v. meldingen, onderzoeken en trendanalyses.

11 Monitoring, audits en toezicht

11.1 **Algemeen**

Met de processen monitoring, audit en toezicht wordt de kwaliteit van het VGMmanagement bewaakt. Monitoring, audit en toezicht vindt plaats op elk niveau in de organisatie.

Monitoring wordt uitgevoerd door het lijnmanagement (1st line in het "three lines of defence" model). Monitoring omvat het uitvoeren van supervisie, het uitvoeren van interne controles en het meten/analyseren van gegevens⁷⁶. De commandanten worden daarbij ondersteund door de VGM-specialisten en expertisecentra. (2nd line).

Het uitvoeren van zogenaamde safety walks door commandanten en leidinggevenden is niet alleen een vorm van monitoring, maar toont ook het leiderschap en de betrokkenheid van hen voor VGM. Een belangrijke functie van safety walks is het aanspreekbaar zijn en in gesprek zijn.

Audits zijn bedoeld om te valideren of de 1st en 2nd line functioneren zoals is afgesproken. Deze audits vormen de 3rd line functie en worden veelal uitgevoerd als interne audits.

Toezicht voor het domein VGM wordt uitgevoerd door de interne toezichthouders van Defensie (MLA, KMCGS, IMG), de Inspectie Veiligheid

⁷⁶ van bijvoorbeeld verzuimgegevens, voorvallen, afwijkingen, ontheffingen maar ook de uitkomsten van supervisie en de interne controles.

Defensie (IVD) en de Audit Dienst Rijk (ADR). Dit gebeurt veelal in de vorm van systeemaudits en/of onderzoeken. Deze audits onderzoeken opzet, bestaan en werking van het gehele systeem en kijken naar de 1st, 2nd en 3rd line en de onderlinge werking van die functies, zowel op beleidsniveau als in de uitvoering.

Het toezicht van inspectiediensten van andere ministeries en (lokale) overheden – gericht op naleving van de wet- en regelgeving met eventuele handhaving – valt buiten de invloedssfeer van deze publicatie.

11.2 Uitgangspunten

- Monitoring is onderdeel van de managementfunctie en geeft inzicht in de beheersing van de bedrijfsprocessen
- Voor de analyse van gegevens wordt zo veel mogelijk gebruik gemaakt van defensie brede bronsystemen (PS, GIDS, PSMV, SAP, klachtenregistratiesysteem)
- Audits worden uitgevoerd volgens de richtlijnen van ISO 19011
- Op het toezicht bij Defensie is de SG Aanwijzing 948 van toepassing
- Van interne controles, analyses, audits en toezicht wordt verslaglegging gedaan.
- De opvolging van afgesproken maatregelen wordt vastgelegd en bewaakt

11.3 Verantwoordelijkheden en bevoegdheden

Wat doen de Defensieonderdelen:

- Zorgen voor het monitoren op de uitvoering van het werk (door het uitvoeren van supervisie, het uitvoeren van interne controles en het meten/analyseren van gegevens).
- Organiseren dat commandanten en leidinggevendenden zelf structureel safety walks lopen.
- Zorgen voor het uitvoeren van interne audits op basis van een door de HDO/commandant vastgesteld jaarplan.
- Hebben inzicht in de actuele status van tekortkomingen en status van de corrigerende maatregelen.

Wat doet de Bestuursstaf:

- SG stelt het audit/toezichtjaarplan vast.
- DV stelt jaarlijks een overzicht op van uit te voeren metingen/kritische prestatie indicatoren.

- IGV ziet toe op de opzet, het bestaan en de werking van het VGMmanagement bij Defensie.
- De toezichthouders van Defensie op het gebied van veiligheid (MLA, KMCGS en IMG⁷⁷) voeren specifiek toezicht uit op hun domein/sector.
- De CDS bewaakt i.s.m. DV de uitvoering van de defensiebrede maatregelen n.a.v. de toezichtverslagen.
- Het Veiligheidscomité bespreekt periodiek de resultaten van monitoring, audits en toezicht en bewaakt de voortgang van te nemen maatregelen.

11.4 Monitoring, supervisie, controles en analyse

Het proces monitoring is bedoeld om de kwaliteit van VGM-management en de VGM-prestaties te bewaken.

Monitoring is bedoeld om toe te zien of gewerkt wordt conform de afspraken (zoals bijv. procedures, werkinstructies, voorschriften) en conform de vereiste VGM-maatregelen van het werk (zoals die onderkend zijn in bijv. RI&E, MAR, etc.). Dit gebeurt door het uitvoeren van dagdagelijkse supervisie. Hierbij wordt ook gekeken naar de effectiviteit van de afspraak en maatregel. Wezenlijke afwijkingen kunnen leiden tot een melding voorval.

Aanvullend op deze dagdagelijkse supervisie laat de leidinggevende periodiek interne controle uitvoeren. Hierbij laat hij zich adviseren door de VGM specialist over de onderwerpen en frequentie van de controle.

Monitoring betekent ook het analyseren van de VGM-prestaties en het zoeken naar factoren die positief of negatief de prestaties beïnvloeden. Dit betreft de volgende onderwerpen:

- Personeel
- Materieel
- Infra
- Getraindheid
- Voorvallen
- Verzuim- en re-integratiecijfers
- Gezondheidsmonitoring
- Milieugegevens (energieverbruik, afvalstromen, emissiegegevens)
- Resultaten van de interne VGM-controles
- Analyse van de ontheffingen

HDO en commandanten van eenheden richten het proces in van monitoring, supervisie, controles en analyse.

Waar van toepassing zorgt Directie Veiligheid i.s.m. de eigenaren van de toegewezen domeinen voor informatie- en meetsystemen om (decentraal) gegevens vast te leggen en (centraal) uit te lezen voor analyse. Indien gegevens niet centraal zijn op te vragen uit informatiesystemen, rapporteren

⁷⁷ De IMG richt zich op de militaire gezondheidszorg en daarnaast op de aspecten voedselveiligheid en stralingshygiëne. Focus van de IMG ligt op deze aspecten tijdens operaties (en eventueel oefeningen); het toezicht in Nederland wordt uitgevoerd door of samen met de Inspectie Gezondheidszorg en de Voedsel- en Warenautoriteit.

commandanten en HDO'n de vereiste gegevens aan de Directie Veiligheid als onderdeel van management control.

DV stelt jaarlijks een overzicht vast van uit te voeren metingen en te rapporteren gegevens als onderdeel van de managementrapportages. HDO'n en commandanten kunnen dit overzicht aanvullen voor situaties die specifiek voor hun organisatie van toepassing zijn.

11.5 Safety walks

Safety walks zijn periodieke, specifiek op veiligheid gerichte gesprekken met en bezoeken van de werkplek door de commandanten en leidinggevende. Het belangrijkste kenmerk is dat een dialoog plaatsvindt in een positieve en open omgeving. Door de safety walk laat de leiding zijn betrokkenheid zien op het gebied van VGM. Door zich te verdiepen in de thema's die leven op de werkvloer en door het gesprek aan te gaan ontstaat meer en beter inzicht en neemt het vertrouwen in elkaar toe.

- Voor safety walks geldt: Elk MT-lid voert deze uit
- Het is geen inspectie, maar zeker ook geen klaag-uurtje
- Ga de dialoog aan: onderzoek hoe de ander de wereld ziet
- Stel je kwetsbaar op
- Bespreek de ervaringen van deze bezoeken in het MT

11.6 Audits

De SG, i.s.m. CDS, HDO'n en commandanten stellen jaarlijks een programma op voor het uitvoeren van audits om inzicht te krijgen in de opzet, bestaan en werking van VGM-management voor het eigen toepassingsgebied/organisatie. De thema's voor audits en onderzoek volgen onder andere uit risicoanalyses, voorvallen en metingen.

Audits worden uitgevoerd conform de richtlijnen van de ISO19011.

De realisatie van de auditplanning, alsmede de auditresultaten en corrigerende maatregelen worden vastgelegd. De SG (i.s.m. CDS), HDO'n en commandanten wijzen eigenaren toe aan maatregelen en zien toe op de uitvoer van de maatregel. De SG (i.s.m. CDS), HDO'n en commandanten hebben inzicht in de actuele status van de maatregelen. Rapportage over de audits gebeurt als onderdeel van managementcontrol.

De expertisecentra (COID en CEAG) voeren defensie brede analyses uit voor de respectievelijke expertisegebieden.

Namens de SG is de Directie Veiligheid is op concernniveau verantwoordelijk voor het (laten) uitvoeren van onderzoek en interne audits naar het voldoen aan de kaders en naar de opzet, het bestaan en de werking van het

VGMmanagement bij Defensie (inclusief de Bestuursstaf). Deze onderzoeken en audits kunnen door tussenkomst van de SG worden uitgevoerd door de Auditdienst Rijk (ADR).

11.7 Toezicht

Defensie kent voor het domein VGM enkele toezichthouders zoals de Inspectie Veiligheid Defensie, de Militaire Luchtvaartautoriteit, de Inspectie Militaire Gezondheidszorg en het Korps Militaire Controleurs Gevaarlijke Stoffen. De werkwijze van de toezichthouders is vastgelegd in de SG Aanwijzing 984.

De rol van de toezichthouders is primair het toezien op de werking en effectiviteit van het VGM-management bij Defensie.

IGV doet onderzoek naar de opzet, het bestaan en de werking van het VGMmanagement bij Defensie (systeemgerichte audits). De toezichthouders van Defensie op het gebied van veiligheid (MLA, KMCGS en IMG⁷⁸) voeren specifiek themagericht toezicht uit.

11.8 Extern toezicht en handhaving

De Inspecties L&T, SZW, VWS en Nationale Ombudsman, alsmede de inspectieorganen van provincies, gemeentes en waterschappen zijn extern toezichthouder en handhaven op de naleving van de wet- en regelgeving over VGM. Inspecties vinden zowel gepland op basis van jaarplannen, als onaangekondigd plaats bij de eenheden.

De HDO'n informeren de Directie Veiligheid over de uitkomsten van het externe toezicht en houden een overzicht bij van de genomen of te nemen maatregelen. Wanneer sprake is van defensie brede knelpunten of knelpunten die niet door het defensieonderdeel zelf kunnen worden opgelost, escaleren de HDO'n deze naar de Bestuursstaf.

De Directie Veiligheid verwerkt de uitkomsten in de defensiebrede rapportages.

12 Evalueren en bijsturen

12.1 Algemeen

Metingen, alsmede de analyse en evaluatie daarvan, geven de lijn inzicht in de aard en mate waarop de VGM-aspecten worden beheerst⁷⁹ en welke

⁷⁸ De IMG richt zich op de militaire gezondheidszorg en daarnaast op de aspecten voedselveiligheid en stralingshygiëne. Focus van de IMG ligt op deze aspecten tijdens operaties (en eventueel oefeningen); het toezicht in Nederland wordt uitgevoerd door of samen met de Inspectie Gezondheidszorg en de Voedsel- en Warenautoriteit.

⁷⁹ De term "metingen" dient breed te worden geïnterpreteerd. Ter illustratie: het gaat o.a. om metingen van het verbruik van energie of hoeveelheden afval of om blootstelling aan gevaarlijke stoffen of geluid, maar ook om aantallen voorvallen, de actualiteit van RI&E's, de realisatie van verbetermaatregelen of informatie over psychosociale arbeidsbelasting.

aanpassingen van beleid, doelstellingen en/of bedrijfsvoering nodig zijn. Daarmee wordt de PDCA-cyclus gesloten.

Dit evalueren en bijsturen gebeurt op meerdere niveaus: eenheid, defensieonderdeel en defensiebreed. De uitkomsten van dit proces op lager niveau, kunnen leiden tot input op een hoger niveau of bij een ander organisatiedeel. Op deze manier worden afwijkingen gesignaleerd en kunnen preventieve of corrigerende maatregelen worden geïnitieerd en gerealiseerd.

12.2 Uitgangspunten

- HDFC is verantwoordelijk voor het proces van management control en rapportage (AMR).
- VGM is onderdeel van de managementrapportages, die input zijn voor evaluatie en bijsturen.
- VGM-expertise voert analyses uit en doet voorstellen ter verbetering
- De lijn neemt op basis van rapportages, analyses en evaluaties besluiten over de aanpassing van beleid, doelstellingen en/of bedrijfsvoering.

12.3 Verantwoordelijkheden en bevoegdheden

Wat doen de Defensieonderdelen:

- Richten een proces in om de VGM-prestaties te kunnen evalueren en om maatregelen vast te stellen.
- Rapporteren periodiek over de VGM kritische prestatie indicatoren⁸⁰ en de realisatie van de VGM doelen (zie H5) als onderdeel van de management rapportage (AMR).
- Evalueren periodiek het beleid en de effectiviteit hiervan en stellen elk jaar een VGM Managementbeoordeling op over het afgelopen jaar als input voor de nieuwe plancyclus.

Wat doet de Bestuursstaf:

- HDFC neemt de kritische prestatie indicatoren voor VGM op in de AMR.
- DV beoordeelt i.s.m. CDS de gerapporteerde gegevens en stelt een defensie brede appreciatie op (de jaarlijkse defensiebrede managementbeoordeling).
- De SG bespreekt de evaluatie en voorstellen in het Veiligheidscomité als input voor de nieuwe plancyclus.
- De HDFC verwerkt deze informatie in de rapportage t.b.v. het politiek beraad

⁸⁰ Zie hoofdstuk 5 over het proces van het vaststellen van kritische prestatie indicatoren.

- De HDB neemt VGM mee in het jaarverslag Defensie op basis van input van de DV en CDS.

12.4 Evalueren en bijsturen

HDO'n en commandanten richten voor hun organisatie een proces in om de VGM-prestaties periodiek te kunnen evalueren om maatregelen ter verbetering te kunnen vaststellen. Het gaat hierbij om:

- de realisatie van doelstellingen;
- de VGM-prestaties (inclusief analyse van voorvallen, verzuimcijfers, ontheffingen en bijzondere situaties); - de uitkomsten van monitoring en toezicht; - de werking van het VGM-management.

HDO'n en commandanten rapporteren over de uitkomsten conform de AMR en geven aan welke maatregelen genomen worden dan wel welke ondersteuning benodigd is. De DO'n rapporteren over de activiteiten en (vermoedelijke) schendingen in een jaarverslag integriteit.

De HDfC laat als regisseur van de managementrapportage de VGM informatie beoordelen door de DV en de CDS (Afdeling Veiligheid). Directie Veiligheid beoordeelt de gerapporteerde gegevens en stelt een defensie brede appreciatie op inclusief voorstellen voor bijsturing.

De SG bespreekt de evaluatie en voorstellen voor bijsturing in het Veiligheidscomité. HDfC verwerkt deze in de rapportage van Defensie t.b.v. sturing (Bestuursraad) en politieke verantwoording (Ministerstaf).

12.5 Managementbeoordeling en beleidsevaluatie

Jaarlijks beoordelen HDO'n en commandanten de werking van het VGMmanagement (de "management- of directiebeoordeling"). De beoordeling is onderdeel van de managementrapportage. De uitkomsten vormen inbreng voor de plandocumenten.

De Directie Veiligheid stelt jaarlijks de defensie brede managementbeoordeling op als evaluatie van het VGM-beleid en prestaties van Defensie. De uitkomsten van deze managementbeoordeling vormen input voor de bestuurlijke agenda van Defensie, de VGM doelstellingen en indien nodig actualisatie van de beleidsverklaring VGM.

De Directie Veiligheid agendeert de behandeling van een defensie brede managementbeoordeling voor het Veiligheidscomité. Indien nodig worden maatregelen en actieplannen in de Bestuursraad vastgesteld.

Bijlage 1: Lijst van afkortingen

AAP	Allied Administrative Publication
ADR	Audit Dienst Rijk
AGCDS	Aanwijzing Gereedstelling Commandant der Strijdkrachten
AJMEDP	Allied Joint Medical Publication

AJP	Allied Joint Publications
ALARP	As Low As Reasonable Practicable
AMAR	Algemeen Militair Ambtenarenreglement
AMR	Aanschrijving Management Rapportage
AMRA	Arbo- en milieurisicoanalyse
AOD	Algemeen Organisatiebesluit Defensie
ARIE	Aanvullende Risico Inventarisatie en Evaluatie
BACK	Beleid, Allocatie, Control en Kaders
BARD	Burgerlijk Ambtenarenreglement Defensie
BBD	Besturen Bij Defensie
BHV	Bedrijfshulpverlening
BMD	Besluit Medezeggenschap Defensie
BNP	Bedrijfsnoodplan
BPB	Beleid, Planning en Begroting
BPD	Beraad Personeel Defensie
DOSCO	Defensie Ondersteuningscommando
CDS	Commandant der Strijdkrachten
CEAG	Coördinatiecentrum Expertise Arbeidsomstandigheden en Gezondheid
CLAS	Commando Landstrijdkrachten
CLSK	Commando Luchstrijdkrachten
CMC	Centrale medezeggenschapscommissie
CML	Centrum voor Mens en Luchtvaart
CMR stoffen	Carcinogene, Mutagene en Reprotoxische Stoffen
CPM	Coördinerend procesmanager
CvO	Commissie van Onderzoek
CZSK	Commando Zeestrijdkrachten
DAOG	Directie Aansturing Operationele Gereedstelling
DDS	Defensie Duik School
Dfe	Defensie formulier (elektronisch)
DGO	Defensie Gezondheidszorg Organisatie
DGOTC	Defensie Gezondheidszorg Opleidings- en TrainingsCentrum
DJZ	Directie Juridische Zaken
DMC	Duik Medisch Centrum

DMO	Defensie Materieel Organisatie
DMO/MCGS	Defensie Materieel Organisatie/ Militaire Commissie Gevaarlijke Stoffen
DMO/MunB	Defensie Materieel Organisatie/ MunitieBedrijf
DO	Defensieonderdeel
DOC	Defensie Operatie Centrum
DVM	Defensie Vastgoed Management
DV	Directie Veiligheid

EGB	Eerstelijns Gezondheidszorg Bedrijf
EP	Environmental Protection
FHP	Force Health Protection
FM	Field Manual
GS	Gevaarlijke Stoffen
GSB/BOD	Gereedstellings Beraad/Bedrijfsvoerings Overleg Defensie
GVA	Grens Verleggende Activiteit
HDB	Hoofd Directie Beleid
HDBV	Hoofd Directie Bedrijfsvoering
HDE	Hoofd Dienst Eenheid
HDFC	Hoofddirectie Financiën en Control
HDO	Hoofd Defensieonderdeel
HDP	Hoofd Directeur Personeel
HPG	Hygiëne Preventieve Gezondheidszorg
IGV	Inspecteur-Generaal Veiligheid
IGK	Inspecteur-Generaal der Krijgsmacht
IL&T	Inspectie Leefomgeving & Transport
IMG	Inspecteur Militaire Gezondheidszorg
ISO	International Standardisation Organisation
iSZW	Inspectie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
IVD	Inspectie Veiligheid Defensie
KCMOX	KennisCentrum Militair Optreden onder eXtreme omstandigheden
KMar	Koninklijke Marechaussee
KMCGS	Korps Militaire Controleurs Gevaarlijke Stoffen
LMRA	Laatste Minuut Risico Analyse
MAR	Milieu Aspecten Register
MARIN	Maritiem Research Instituut Nederland
MBV	Militaire Basis Vaardigheden
MC	Medezeggenschapscommissie
MLA	Militaire Luchtvaartautoriteit

MLE	Militaire Luchtvaart-eisen
MoC	Management of Change
MP	Ministeriële publicatie
NATO	North Atlantic Treaty Organization
NAVO	Noord Atlantische Verdrags Organisatie
NEN	Nederlandse Norm
NLDA	Nederlandse Defensie Academie
NLR	Nederlands Lucht- en Ruimtevaartcentrum
OPCO	Operationeel Commando
ORM	Operationeel Risico Management
OvV	Onderzoeksraad voor Veiligheid
PME	Procesmodel Eigenaar
PMH	Procesmodel Houder
PRM	Personal Risk Management
PSMV	Peoplesoft Melden van Voorvallen
RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
RI&E	Risico Inventarisatie en Evaluatie
RVB	Rijks Vastgoed Bedrijf
SBE	StralingsBeschermingsEenheid
SG	Secretaris Generaal
SMT	Sociaal Medisch Team
STANAG	Standardisation Agreement
SZW	Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
TGTF	TrainingsGeneeskunde & TrainingsFysiologie
TNO	Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek
TRA	Taak Risico Analyse
TWAV	Tijdelijke Werkgroep Arbeidsomstandigheden en Veiligheid
VeVa	Veiligheid & Vakmanschap
VGM	Veiligheid, Gezondheid en Milieu
VKAM	Veiligheid, Kwaliteit, Arbo en Milieu
VW&S	Volksgezondheid, Welzijn en Sport
WHO	World Health Organisation

Bijlage 2: Taken VGM Def voor Defensieonderdelen

Onderstaande taken komen uit bovenstaande hoofdstukken.

H4 Leiderschap, verantwoordelijkheden en rollen

- Tonen leiderschap en betrokkenheid ("tone at the top") op gebied van VGM.
- Geven invulling aan de defensie brede strategische koers en besturing met betrekking tot VGM.
- Beleggen de rollen van decentraal werkgever, objectvergunninghouder en accountable manager.
- Beschrijven de relevante VGM taken en verantwoordelijkheden in de functiebeschrijvingen van alle medewerkers.
- Zorgen dat commandanten, leidinggevend en medewerkers zijn opgeleid en getraind voor de VGM taken van hun functie.
- Zorgen voor voldoende, deskundige eerstelijns ondersteuning voor VGM.
- Zorgen voor voldoende, deskundige eerstelijns vertrouwenspersonen en integriteitsfunctionarissen.
- Zijn verplicht de Defensie expertisecentra te consulteren voor de laatste inzichten en stand der techniek.
- Organiseren dat VGM aantoonbaar onderdeel is van alle relevante (lijn-) overleggen.
- Betrekken de medewerkers in het managen van VGM, waar mogelijk via de medezeggenschap.
- Voeren risicomanagement uit, melden voorvallen en nemen daarop actie

H5 Besturing van VGM

- Formuleren, in verlengde van het defensiebreed VGM beleid, de eigen beleidsverklaring en doelstellingen voor de Defensieonderdeel.
- Dragen het VGM-beleid uit in de organisatie
- Vertalen het beleid in concrete VGM doelstellingen, kritische prestatie indicatoren en uitvoeringslijnen specifiek voor het Defensieonderdeel.
- Verwerken wetten, kaders, normen en richtlijnen in de bedrijfsvoering, plannen en doelen van de eigen organisatie.
- Zien toe op de naleving van wet- en regelgeving, normen, kaders, richtlijnen, arbocatalogi en vergunningen.

H6 Personeel, middelen, documentatie en communicatie -

Hebben inzicht in de personele en materiële gereedheid (beschikbaarheid en geschiktheid).

- Verankeren VGM en beheersing van VGM-risico's in de initiële, vaktechnische en vervolgopleidingen.
- Zijn verantwoordelijk voor de (na)zorg en begeleiding in de doorstroomfase.
- Hebben een overzicht van kwetsbare organisatie-eenheden en functies.
- Zorgen ervoor dat VGM/Integriteit wordt besproken in de functioneringsgesprekken.
- Zorgen voor het uitvoeren van een risicoanalyse in de projectfase bij het voorzien in materieel, vastgoed, ICT en diensten en van een RI&E bij de instandhoudingsfase.
- Houden een registratie bij van alle aangevraagde ontheffingen.
- Houden bij de inhuur van diensten rekening met de VGM aspecten van het uit te voeren werk en hoe de in te huren partij inhoud geeft aan de VGM verantwoordelijkheid.
- Communiceren intern het DO over VGM onderwerpen (bijv. doelen, risico's en voorvallen).
- Communiceren extern met relevante 'lokale' belanghebbenden over VGM. (zoals omwonenden, belangenverenigingen en milieuorganisaties).

H7 VGM tijdens gereedstelling, ondersteuning en inzet

- Geven invulling aan de verantwoordelijkheid van objectvergunninghouder en decentraal werkgever en organiseren dat knelpunten en risico's op het juiste niveau worden behandeld.
- Maken VGM onderdeel van de operationele taakuitvoering (incl. oefeningen en operationele inzet)
- Wijzen de uitgezonden (detachements)commandant aan.
- Nemen de functie "specialist VGM" op bij inzet.
- Laten tijdens planning en (re)deployment een risicoanalyse uitvoeren van de opdracht, (mogelijke) locaties, omgeving, klimaat en beschikbare voorzieningen.
- Geven opdracht aan de detachementscommandanten om een RI&E (VGM-breed) uit te voeren met deskundige ondersteuning.

H8 Risicomanagement

- Richten een risicomanagement proces in (inventarisatie, evaluatie en maatregelen nemen)
- Zien erop toe dat commandanten die aangewezen zijn als werkgever een RI&E bezitten, die is opgesteld samen met experts, getoetst en gecommuniceerd in de organisatie en zorgen voor uitvoering van het plan van aanpak met maatregelen.
- Zien erop toe dat commandanten die aangewezen zijn als objectvergunninghouder een MAR bezitten en zorgen voor de naleving van de vereiste beheersmaatregelen.
- Zien erop toe dat commandanten een actueel inzicht in kwetsbare processen en kwetsbare functies binnen hun eenheid hebben en maatregelen uitvoeren (Risicoanalyse Integriteit).

- Laten voorafgaand aan slecht voorspelbare activiteiten, afwijkende omstandigheden of nieuwe of niet-routinematige activiteiten met een hoog risico dat een Taak Risico Analyse (TRA) wordt uitgevoerd.
- Laten projectleiders een Safety Case /AMRA uitvoeren, als onderdeel in het voorzien in materieel, diensten en infra.
- Laten voor alle bouwprojecten een VGM-plan opstellen.
- Verankeren dat een risicoanalyse wordt uitgevoerd indien de bedrijfsvoering, processen of middelen wijzigen (Management of Change).
- Zorgen voor een tijdige en juiste uitvoering en instandhouding van de maatregelen uit de risicoanalyses

H9 Voorbereid zijn op incidenten, ongevallen en calamiteiten

- Zorgen ervoor dat de commandant die is aangewezen als werkgever een BHV-plan heeft opgesteld, dit beoefent en evalueert.
- Zorgen ervoor dat de commandant die is aangewezen als objectvergunninghouder een bedrijfsnoodplan heeft opgesteld, dit beoefent en evalueert (ook voor bijzondere evenementen).
- Zorgen ervoor dat degene die is aangewezen als de leider der oefening, leidinggevende of detachementscommandant een bedrijfsnoodplan/damage control-plan heeft opgesteld, dit beoefent en evalueert voor "buitenlocaties" (velddienst, verplaatsingen), oefeningen en inzet.

H10 Melden en onderzoeken van voorvallen

- Richten het proces van melden van voorvallen in binnen hun bedrijfsvoering en zijn verantwoordelijk voor het doorsturen van meldingen aan het hogere niveau.
- Initiëren acties (wegnemen onveilige situatie, onderzoek) n.a.v. de melding.
- Informeren het bevoegd gezag (I-SZW, IL&T, etc.) over voorvallen.
- Richten het proces in voor het doen van onderzoek naar de toedracht, omstandigheden en om de directe en achterliggende factoren te achterhalen.
- Onderzoeken voorvallen categorie 1 en 2 en adviseren de CDS over het doen van onderzoek in bijzondere situaties.
- Ondersteunen – op verzoek van de CDS – bij het doen van defensieonderdeel-overstijgend onderzoek met het leveren van capaciteit voor een Commissie van Onderzoek.
- Ondersteunen – op verzoek – de Inspectie Veiligheid Defensie bij het doen van onderzoek door het leveren van capaciteit of diensten.

- Informeren de medezeggenschapcommissie periodiek over meldingen en onderzoeken.

H11 Monitoring, audits en toezicht

- Zorgen voor het monitoren op de uitvoering van het werk (door het uitvoeren van supervisie, het uitvoeren van interne controles en het meten/analyseren van gegevens).
- Organiseren dat commandanten en leidinggevendenden zelf structureel safety walks lopen.
- Zorgen voor het uitvoeren van interne audits op basis van een door de HDO/commandant vastgesteld jaarplan.
- Hebben inzicht in de actuele status van tekortkomingen en status van de corrigerende maatregelen.
-

H12 Evalueren en bijsturen

- Richten een proces in om de VGM-prestaties te kunnen evalueren en om maatregelen vast te stellen.
- Rapporteren periodiek over de VGM kritische prestatie indicatoren en de realisatie van de VGM doelen (zie H5) als onderdeel van de management rapportage (AMR).
- Evalueren periodiek het beleid en de effectiviteit hiervan en stellen elk jaar een VGM Managementbeoordeling op over het afgelopen jaar als input voor de nieuwe plancyclus.

Bijlage 3: Taken VGM Def voor de Bestuursstaf

Onderstaande taken komen uit bovenstaande hoofdstukken.

H4 Leiderschap, verantwoordelijkheden en rollen

- SG en CDS geven het voorbeeld ("tone at the top") voor de invulling aan VGM bij Defensie.
- SG en CDS maken VGM onderdeel van de beleidsagenda, besturing en besluitvorming.
- SG en CDS stimuleren het lerend vermogen.
- SG verankert verantwoordelijkheden en rollen m.b.t. VGM op in Besturen bij Defensie en het Algemeen Organisatiebesluit Defensie.
- SG en HDP bespreken VGM met respectievelijk de centrale medezeggenschapscommissie en met de bonden.
- CDS verankert het "leidinggeven aan VGM" in de competentiematrix voor commandanten en leidinggevendenden.
- CDS organiseert dat VGM onderdeel is van de generieke opleidingen voor commandanten en leidinggevendenden.
- DV stelt defensie brede functieprofielen op voor VGM-experts en initieert de defensie brede opleidingen voor de VGM-experts

H5 Besturing van VGM

- DV ontwikkelt defensiebreed VGM-beleid (ambitie en vergezicht), op basis van (recente) ontwikkelingen en (politieke) context
- HDB verwerkt VGM in defensienota en beleidsagenda en beoordeelt overig beleid op VGM-consequenties. Consequenties van VGM-beleid worden vertaald naar investerings- en exploitatieplannen.
- CDS verwerkt VGM-doelstellingen in de AGCDS. Consequenties daarvan worden vertaald naar de begroting.
- De DV stelt defensiebrede wet- en regelgeving beschikbaar en bewaakt het proces van ontwikkeling van nieuwe wet- en regelgeving, inclusief het beoordelen van wet- en regelgeving en het informeren van de DO'n.
- De DV overlegt periodiek met de ministeries van I&W en SZW en hun inspecties over beleidsmatige ontwikkelingen op gebied van wet- en regelgeving. HDP doet dit voor gezondheidszorg met VWS, de MLA voor de militaire luchtvaart met het ministerie van I&M.
- De DV ontwikkelt, faciliteert en bewaakt defensie brede programma's, kaders, normen, richtlijnen en arbocatalogi.
- De DV stelt de defensie brede kritische prestatie indicatoren op.

H6 Personeel, middelen, documentatie en communicatie

- CDS is defensiebreed verantwoordelijk voor de allocatie van de benodigde middelen en personeel om VGM-verantwoord te kunnen werken en voor het bereiken van de VGM-doelstellingen.
- CDS bewaakt of VGM-aspecten worden opgenomen in behoeftestellingen en beoordeelt deze op consequenties.
- De DV beheert het register van alle aangevraagde ontheffingen m.u.v. militaire luchtvaart en straling.

H7 VGM tijdens gereedstelling, ondersteuning en inzet

De SG, CDS en HDO instrueren alle leidinggevenden en commandanten dat:

- Werkzaamheden worden vastgelegd in procesbeschrijvingen, orders en/of werkinstructies, incl. de wijze waarop risico's beheerst dienen te worden.
- Toezicht/supervisie plaatsvindt op de juiste uitvoering van de werkzaamheden.
- Onbedoelde en/of onveilige situaties als voorval worden gemeld en geanalyseerd/onderzocht.

H8 Risicomanagement

- De SG en CDS organiseren dat risicomanagement m.b.t. VGM wordt toegepast om 'aan de voorkant' de risico's (gevolgen) van beleid en nieuwe wet- en regelgeving te onderkennen en om vroegtijdig maatregelen te kunnen treffen dan wel op te nemen in investerings/exploitatieplannen.
- DV beheert de defensie brede risico matrix en de risicobereidheid van Defensie.
- DV beheert en publiceert de formats voor de RI&E en de MAR.
- CDS behandelt de risico's die door de DO' n worden aangedragen omdat ze op dat niveau niet gemitigeerd kunnen worden.

H9 Voorbereid zijn op incidenten, ongevallen en calamiteiten

- DV beheert en publiceert de formats voor de BNP en BHV.
- SG (i.s.m. CDS) organiseert in geval van een defensie brede calamiteit de calamiteitenbeheersing (zie SG Aanwijzing V/28 Defensie Beleidsteam).

H10 Melden en onderzoeken van voorvallen

- De CDS verzamelt en analyseert alle meldingen van Defensie teneinde trends tijdig te kunnen herkennen.
- De CDS informeert zo nodig de SG, de Minister van Defensie, de Directie veiligheid en de Onderzoeksraad voor Veiligheid over voorvallen.

- De CDS besluit- waar relevant na raadplegen van SG - over het doen van een onderzoek n.a.v. een melding voorval. De CDS coördineert de onderzoeken en opvolging van deze voorvallen.
- De IGV is verantwoordelijk voor het onderzoek in geval van ernstige ongevallen (cat. 4) en stemt hierover af met de CDS.
- De CDS is verantwoordelijk voor het proces van appreciëren en laten vaststellen van te nemen maatregelen n.a.v. voorvalsonderzoek.
- De Directie Veiligheid analyseert de meldingen en rapporten van ongevalsonderzoek met het oog op beleidsmatige verbeteringen.
- De HDB is verantwoordelijk voor het informeren van de politieke leiding en van de Tweede Kamer over de uitkomsten van ongevalsonderzoek en de te nemen maatregelen.
- De HDP informeert de centrales voor overheidspersoneel periodiek over voorvallen en incidenteel in geval van een ernstig ongeval.

H11 Monitoring, audits en toezicht

- SG stelt het audit/toezichtjaarplan vast.
- DV stelt jaarlijks een overzicht op van uit te voeren metingen/kritische prestatie indicatoren.
- IGV ziet toe op de opzet, het bestaan en de werking van het VGMmanagement bij Defensie.
- De toezichthouders van Defensie op het gebied van veiligheid (MLA, KMCGS en IMG) voeren specifiek toezicht uit op hun domein/sector.
- De CDS bewaakt i.s.m. DV de uitvoering van de defensiebrede maatregelen n.a.v. de toezichtverslagen.
- Het Veiligheidscomité bespreekt periodiek de resultaten van monitoring, audits en toezicht en bewaakt de voortgang van te nemen maatregelen.

H12 Evalueren en bijsturen

- HDFC neemt de kritische prestatie indicatoren voor VGM op in de AMR.
- DV beoordeelt i.s.m. CDS de gerapporteerde gegevens en stelt een defensie brede appreciatie op (de jaarlijkse defensiebrede managementbeoordeling).
- De SG bespreekt de evaluatie en voorstellen in het Veiligheidscomité als input voor de nieuwe plancyclus.
- De HDFC verwerkt deze informatie in de rapportage t.b.v. het politiek beraad
- De HDB neemt VGM mee in het jaarverslag Defensie op basis van input van de DV en CDS.

Bijlage 4: conversietabel VGM Def – ISO 14001 – ISO 45001
– SMS ICAO

HLS	ISO 14001 Paragraaf	ISO 45001 Paragraaf	SMS Elementen/ par. SMM	VGM Defensie Paragraaf
4 Context van de organisatie	4.1 Inzicht in de organisatie en haar context	4 Context van de organisatie 4.1 Inzicht in de organisatie en haar context	1 Safety Policy and Objectives 5.2 Scope	1.3 Doel publicatie
	4.2 Inzicht in de behoeften en verwachtingen van belanghebbenden	4.2 Inzicht in de behoeften en verwachtingen van medewerkers en andere belanghebbenden	1 Safety Policy and Objectives 5.2 Scope	1.6 Belanghebbenden
	4.3 Het toepassingsgebied van het milieumanagementsysteem vaststellen	4.3 Het toepassingsgebied van het G&VW-managementsysteem vaststellen	1 Safety Policy and Objectives 5.2 Scope	1.1 Doel VGM-management, 1.5 Toepassingsgebied
	4.4 Milieumanagementsysteem	4.4 G&VW-managementsysteem	1 Safety Policy and Objectives 1.1 Management commitment and responsibility	1.2 Kernprocessen VGM-management
5 Leiderschap	5.1 Leiderschap en betrokkenheid	5 Leiderschap en participatie van medewerkers 5.1 Leiderschap en betrokkenheid	1 Safety Policy and Objectives 1.1 Management commitment and responsibility	4.4 Vereisten aan leiderschap en betrokkenheid
	5.2 Milieubeleid	5.2 G&VW-beleid	1 Safety Policy and Objectives 1.1 Management commitment	2.2 Uitgangspunten, 5.4 Beleid, plannen en begroten

			and responsibility	
--	--	--	--------------------	--

HLS	ISO 14001 Paragraaf	ISO 45001 Paragraaf	SMS Elementen/ par. SMM	VGM Defensie Paragraaf
	5.3 Rollen, verantwoordelijkheden en bevoegdheden binnen de organisatie	5.3 Rollen, verantwoordelijkheden en bevoegdheden binnen de organisatie	1 Safety Policy and Objectives 1.2 Safety accountabilities 1.3. Appointment of key safety personnel	4.5 Rollen, verantwoordelijkheden en bevoegdheden , 4.6 Vereisten aan VGM-staffunctionarissen, 4.7 Vertrouwenspersonen en integriteitsfunctionarissen, 4.8 Specifieke kenniscentra en kennisnetwerken voor VGM
		5.4 Consultatie en participatie van medewerkers		4.9 VGM in afstemming en overleggen
6 Planning	6.1 Acties om risico's en kansen op te pakken 6.1.1 Algemeen	6 Planning 6.1 Acties om risico's en kansen op te pakken 6.1.1 Algemeen	2 Safety Risk Management 2.1 Hazard identification	Geen tekst
	6.1.2 Milieuaspecten	6.1.2 Identificatie van gevaren en beoordeling van risico's en kansen	2 Safety Risk Management 2.2 Safety risk assessment and mitigation	8.5 Verplichte vormen van risicoanalyses

6.1.3 Compliance-verplichtingen	6.1.3 Wettelijke en andere eisen vaststellen	3 Safety Assurance 3.2 The management of change	5.5 Wet- en regelgeving en externe ontwikkelingen
6.1.4 Acties plannen	6.1.4 Acties plannen	3 Safety Assurance 3.2 The management of change	8.5 Verplichte vormen van risicoanalyses

HLS	ISO 14001 Paragraaf	ISO 45001 Paragraaf	SMS Elementen/ par. SMM	VGM Defensie Paragraaf
	6.2 Milieudoelstellingen en de planning om ze te bereiken 6.2.1 Milieudoelstellingen 6.2.2 Acties plannen om milieudoelstellingen te bereiken	6.2 G&VW-doelstellingen en de planning om ze te bereiken 6.2.1 G&VW-doelstellingen 6.2.2 Planning om G&VW-doelstellingen te bereiken	1 Safety Policy and Objectives 1.1 Management commitment and responsibility	5.4 Beleid, plannen en begroten
7 Ondersteuning	7.1 Middelen	7 Ondersteuning 7.1 Middelen	1 Safety Policy and Objectives 1.1 Management commitment and responsibility	6.6 Vereisten aan Materieel, 6.7 Vereisten aan Vastgoed, 6.8 Randvoorwaarden aan ICT en Diensten
	7.2 Competentie	7.2 Competentie	4 Safety Promotion 4.1 Training and education	6.5 Vereisten aan Personeel
	7.3 Bewustzijn	7.3 Bewustzijn	4 Safety Promotion 4.1 Training and education	6.5.2 Bekwaam en bewust

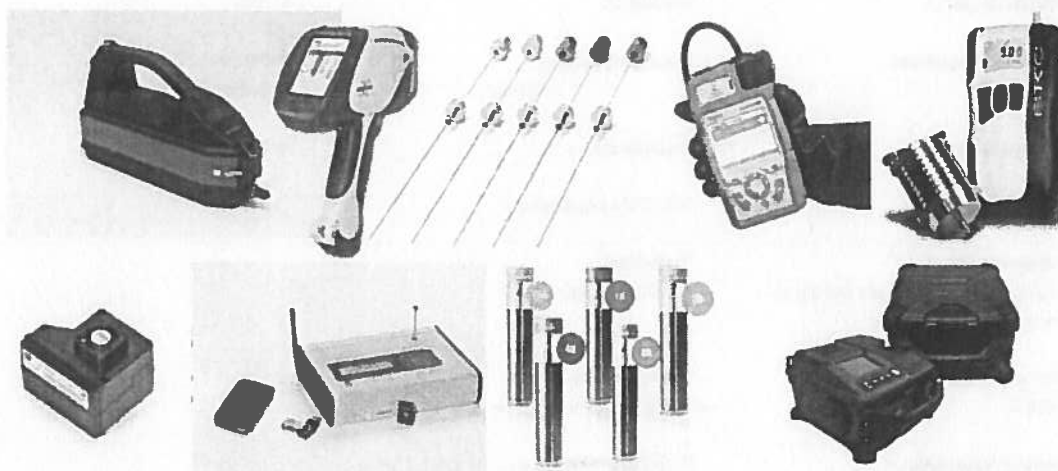
	7.4 Communica- tie 7.4.1 Algemeen 7.4.2 Interne communicatie 7.4.3 Externe communicatie	7.4 Communica- tie	4 Safety Promotion 4.2 Safety communica- tion	6.9 Randvoorwaarden aan Communicatie 6.9.1 Interne communicatie 6.9.2 Externe communicatie
	7.5 Gedocumenteerde informatie 7.5.1 Algemeen	7.5 Gedocumenteerde informa- tie 7.5.1 Algemeen	1 Safety Policy and Objectives 1.5 SMS documentation	6.10 Randvoorwaarden aan aantoonbaarheid en documentatie
	7.5.2 Creëren en actualiseren	7.5.2 Creëren en actualiseren	1 Safety Policy and Objectives 1.5 SMS documentation	6.10 Randvoorwaarden aan aantoonbaarheid en documentatie

HLS	ISO 14001 Paragraaf	ISO 45001 Paragraaf	SMS Elementen/ par. SMM	VGM Defensie Paragraaf
	7.5.2 Beheersing gedocumenteerde informatie	7.5.3 Beheersing van gedocumenteerde informa- tie	1 Safety Policy and Objectives 1.5 SMS documentation	6.10 Randvoorwaarden aan aantoonbaarheid en documentatie
8 Uitvoering	8.1 Operationele planning en beheersing	8 Uitvoering8.1 Operationele planning en beheersing8.1.1 Algemeen8.1.2 Gevaren wegnemen en G&VWrisico's verminderen	1Safety Policy and Objectives	7.4 Bepalingen voor VGM tijdens operationele taakuitvoering, 7.5 Vereisten aan leidinggevend en bij gereedstelling, ondersteuning en inzet7.6 Aanvullende bepalingen
		8.1.3 Management van wijzigingen		8.5.7 Management of change/risicomanagement bij verandering

		8.1.4 Inkoop		6 Personeel, middelen, documentatie en communicatie
	8.2 Voorbereid zijn en reageren op noodsituaties	8.2 Voorbereid zijn en reageren op noodsituaties	1 Safety Policy and Objectives 1.4 Coordination of emergency response planning	9 Voorbereid zijn op incidenten, ongevallen en calamiteiten
9 Evaluatie van de prestaties	9.1 Monitoren, meten, analyseren en evalueren 9.1.1 Algemeen	9.1 Monitoren, meten, analyseren en evalueren van de prestaties 9.1.1 Algemeen	3 Safety Assurance 3.1 Safety performance monitoring and measurement	11.4 Monitoring, supervisie, controles en analyse
	9.1.2 Evalueren van compliance	9.1.2 Evalueren van compliance	3 Safety Assurance 3.1 Safety performance monitoring and measurement	11.6 Toezicht
HLS	ISO 14001 Paragraaf	ISO 45001 Paragraaf	SMS Elementen/ par. SMM	VGM Defensie Paragraaf
	9.2 Interne audit 9.2.1 Algemeen 9.2.2 Intern auditprogramma	9.2 Interne audit 9.2.1 Algemeen 9.2.2 Intern auditprogramma	3 Safety Assurance 3.1 Safety performance monitoring and measurement	11.5 Audits
	9.3 Directiebeoordeling	9.3 Directiebeoordeling	3 Safety Assurance 3.1 Safety performance monitoring and measurement	12.5 Managementbeoordeling en beleidsevaluatie
10 Verbetering	10.1 Algemeen 10.2 Afwijkingen en corrigerende maatregelen	10 Verbetering 10.1 Algemeen	3 Safety Assurance	12.1 Algemeen

			3.2 The management of change	
	10.3 Continue verbetering	10.2 Incident, afwijking en corrigerende maatregel 10.3 Continue verbetering	3 Safety Assurance 3.3 Continuous improvement of SMS	10 Melden en onderzoeken van voorvallen

Recommendations concerning the chemical measurement systematics for out-of-area missions (V1338-WP400)

Blootstelling van militair personeel aan chemicaliën onder operationele omstandigheden kan leiden tot nadelige gevolgen voor de gezondheid op korte of lange termijn. Het Ministerie van Defensie streeft ernaar om het gezondheidsrisico dat samenhangt met chemische blootstellingen te in kaart brengen.

PROBLEEMSTELLING

Voorafgaand aan een out-of-area missie moet door het Ministerie van Defensie een gedegen meetstrategie worden opgezet om de eventuele chemische risico's in kaart te brengen.

Het belangrijkste element in de operationele planning voor een

missie is de 'Desktop Risk Assessment' (DTRA). De aanwezigheid van gevaarlijke stoffen is één van de vele parameters die in de DTRA wordt beoordeeld. In deze 'predeployment' fase wordt informatie vergaard uit open bronnen en verkregen van bondgenoten. De DTRA geeft richting met betrekking tot naar welke chemische stoffen of klassen daarvan in het beoogde inzetgebied moeten worden gezocht tijdens een 'fact finding'/verkenningmissie. Zo'n missie is over het algemeen kort, terwijl de beslissing of het beoogde gebied geschikt is voor het stationeren van m op een (zeer) korte termijn moet worden genomen. Het personeel dat de 'fact finding'/verkenningmissie uitvoert kan geen zware en/of grote apparatuur meenemen, en heeft een dringende behoefte uitgesproken aan

eenvoudige, 'fieldable' apparaten voor het verkennen van de aanwezigheid van chemische gevaren in de predeployment fase. Daarnaast is apparatuur nodig voor monitoring van aanwezigheid van chemicaliën in het missiegebied tijdens inzet.

RESULTATEN EN TOEPASBAARHEID

Dit rapport doet aanbevelingen met betrekking tot een meetsystematiek voor het verkrijgen van inzicht in de chemische gevaren onder militair operationele omstandigheden. Enerzijds wordt een algemene, meer abstracte, benadering voorgesteld die onder alle omstandigheden toepasbaar is. Daarnaast worden concrete aanbevelingen gedaan voor methodieken (met voorbeelden van apparaten) die voorafgaand aan, of tijdens een militaire inzet kunnen

worden toegepast, en op korte of langere termijn kunnen worden geïmplementeerd. Ook wordt aangeduid welke betekenis de aanbevolen methodieken hebben voor een aantal gedefinieerde 'Similar Exposure Groups', groepen van militair personeel met een vergelijkbaar blootstellingsprofiel.

PROGRAMMA

Programmabegeleider

Programmaleider

CBRN Protection

Programmatitel

Veiligheidsmanagement van militair-relevante toxische stoffen

Programmanummer

V1338

Programmaplanning

Start 1 januari 2013

Gereed 31 december 2018

Frequentie van overleg

Met de programma/projectbegeleider werd 4 maal gesproken over de invulling en de voortgang van het onderzoek.

PROJECT

Projectbegeleider

CEAG

Projectleider

TNO CBRN Protection

Projecttitel

WP400 Meetmethoden

Projectnummer

060 09142

Projectplanning

Start 1 januari 2013

Gereed 31 december 2018

Projectteam

CONTACT EN RAPPORTINFO

Defence, Safety and Security

Lange Kleiweg 137

2298 GJ Rijswijk

Postbus 45

2280 AA Rijswijk

TNO-rapportnummer

TNO 2017 R10196

Opdrachtnummer

V1338

Datum

Augustus 2018

Auteur(s)

ONTWIKKELING VAN EEN EXPOSURE EN RISK ASSESSMENT TOOL VOOR MILITAIREN

Blootstelling van militair personeel aan chemicaliën en fijnstof is onder operationele omstandigheden onvermijdelijk. Het Ministerie van Defensie moet als 'goed werkgever' de gezondheidsrisico's voor het personeel voortvloeiend uit deze blootstelling zo veel mogelijk beperken. Daarbij is een methodiek voor risicomanagement een belangrijk hulpmiddel.

Inleiding

Het hier gerapporteerde werk is onderdeel van WP200, "Risicoanalyse lucht als bron", van programma V1338 "Veiligheidsmanagement van militair-relevante toxische stoffen". Het rapport beschrijft een getrapte methodiek voor de risicobeoordeling van de luchtkwaliteit in militaire scenario's.

Blootstelling van personeel wordt veroorzaakt door werkgerelateerde bronnen en omgevingsgerelateerde bronnen, zoals opwaaiend stof, verkeer, fabrieken. De methodiek is

erop gericht het gecombineerde effect van al deze bronnen te beoordelen.

Methode

De eerste fase (tier 1) van een risicobeoordeling bestaat uit het maken van een inventarisatie van mogelijk relevante stoffen en bronnen. Daarna volgt een schatting van de blootstelling op basis van bekende of snel te achterhalen gegevens, voornamelijk uit databases zoals Stoffenmanager voor arbeidsgelateerde blootstelling,

en Lotos-Euros voor de omgeving. Dit is dus grotendeels een desktop risk assessment, een DTRA. Indien mogelijk worden de gegevens aangevuld met metingen ter plekke. Op basis van deze studie kunnen veel stoffen en bronnen bestempeld worden als zijnde een laag risico. Vervolgens worden in de 2^e fase (tier 2) de mogelijke problemen, dus stoffen en bronnen met een middelmatig of hoog risico nader bekeken en waar nodig worden mitigerende maatregelen voorgesteld.

Resultaten

Om de blootstellingsrisico's voor verschillende groepen personeel vast te stellen is een statistische software tool ontwikkeld: de military exposure assessment tool (MEAT). In deze tool kunnen de geschatte blootstellingsconcentraties en

blootstellingsduur voor alle stoffen worden samengebracht, met een bepaalde mate van onzekerheid. Vervolgens wordt de kans op overschrijding van grenswaarden zoals de military exposure guidelines, MEGs, ingeschat. In de toekomst kunnen meer gedetailleerde gegevens en de toxicologie van gecombineerde blootstellingen in databases worden meegenomen.

Toepassing

Dit werk maakt het mogelijk in de nabije toekomst veel beter de kans op gezondheidsproblemen door blootstelling aan schadelijke stoffen tijdens een uitzending tevoren in te schatten. Dit maakt het mogelijk tijdig maatregelen te nemen om deze risico's in te perken of in elk geval te monitoren.

CONTACT EN RAPPORTINFO

Technical Sciences

Lange Kleiweg 137
2288GJ Rijswijk
Postbus 45
2280 AA Rijswijk

TNO-rapportnummer

TNO 2015 R10358

Opdrachtnummer

V1338

Datum

September 2015

Auteur(s)

Art. 10
(2) (e)

PROGRAMMA

Programmabegeleider

CEAG

Programmaleider

TNO

Programmatitel

Veiligheidsmanagement van militair-relevante toxische stoffen

Programmanummer

V1338

Programmaplanning

Start Januari 2013
Gereed December 2017

Frequentie van overleg

Met de programma/projectbegeleider werd 10 maal gesproken over de invulling en de voortgang van het onderzoek.

PROJECT

Projectbegeleider

CEAG

Projectleider/Werkpakketleider

TNO/
TNO

Projecttitel

WP200 Risicoanalyse lucht als Bron

Projectnummer

053.02701/01.02 (2013)
060.09140/01.01 (2014)
060.09140/01.02 (2015)

Projectplanning

Start Januari 2013
Gereed December 2017

Projectteam

Addendum bij RMG/043 "Preventieve gezondheidszorg voor inzet van personeel in missies of oefengebieden buiten Nederland".

Vooruitlopend op de volledige herziening van de RMG/043 en omzetting naar een Instructie Militair Geneeskundige Autoriteit (I-MGA) zijn onderstaande twee wijzigingen vast van kracht:

1. In alinea 4.2.1 "Pre-deployment onderzoek voor militairen" en alinea 4.2.2 "Pre-deployment onderzoek voor burgermedewerkers", wordt een geldigheidsduur van 6 maanden gegeven aan de uitslag van het pre-deployment onderzoek. Er is geen wettige grondslag voor de termijn van 6 maanden. Voortschrijdend inzicht maakt dat de geldigheidsduur, bij gelijkblijvende inzetregio, wordt verlengd tot 1 jaar.

Mocht de gezondheid in de tussentijd veranderen dan heeft de militair de plicht dit te melden bij de Verantwoordelijk Militair Arts (VMA), ongeacht de uitslag van het onderzoek.

Zoals benoemd in hoofdstuk 11 van de Aanwijzing SG A/982 "Richtlijn SMT" is het medisch advies van de VMA betreffende de inzetbaarheid of uitzendbaarheid van een militair een bindend advies.

2. Het Eerstelijns Gezondheidszorg Bedrijf (EGB) heeft een formulier ontwikkeld FO 173.1 - Formulier Geneeskundig onderzoek bij operationele inzet buitenland. Deze vervangt de in Bijlage A van RMG/043 opgenomen "Vragenlijst screening ter voorbereiding op verblijf in operatie- of buitenlandse oefengebieden". Voor het pre-deployment onderzoek dient het formulier FO 173.1 gebruikt te worden. Dit formulier is te vinden middels onderstaande link:

http://intranet.mindef.nl/dosco/images/FO%20173.1%20-%20Formulier%20Geneeskundig%20onderzoek%20bij%20operationele%20inzet%20buitenland_tcm4-1337392.docx

Bezoekadres:
Herculeslaan 1
Postadres:
MPC 55 A
Postbus 90.004
3509 AA Utrecht
Nederland
www.defensie.nl

Richtlijn Militaire Gezondheidszorg RMG/043

Preventieve gezondheidszorg voor inzet van personeel in missies of oefengebieden buiten Nederland

Samenvatting:

Voor iedereen die door of namens het Ministerie van Defensie deelneemt of een bezoek brengt aan een operatie- of buitenlands oefengebied dienen de gezondheidsrisico's voor vertrek in kaart gebracht te zijn en tijdens het verblijf zo veel mogelijk te worden beperkt.

Voorafgaand aan operationele inzet in het buitenland ('uitzending') wordt door een arts vastgesteld of een individu medisch geschikt is voor die inzet. Daarnaast worden in te zetten militairen en (gemilitariseerde) burgermedewerkers voor hun vertrek, indien daar de noodzaak toe wordt vastgesteld, aanvullend geïmmuniseerd en worden zij geïnformeerd over gezondheidsrisico's in het inzetgebied. Na terugkeer in Nederland wordt nagegaan of de gezondheid door de uitzending nadelig is beïnvloed.

Gezondheidsrisico's worden op aanvraag van de CDS (t.b.v. operationele inzet en joint oefeningen) en van de OPCO's (t.b.v. de door een OPCO geleide oefeningen) door DGO/CEAG geïnventariseerd en vastgelegd in 'landenadviezen' (richtlijn gezondheidsbescherming (RGB)). Een landenadvies bevat naast de inventarisatie van risico's ook aanwijzingen hoe de risico's (ziekten, letsels, ongevallen) door specifieke maatregelen verkleind kunnen worden. In deze richtlijn kan ook aangegeven worden wanneer pre- en post-deployment-onderzoek achterwege kan

blijven. Landenadviezen worden gepubliceerd op de intranetsite gezondheidszorg van de DGO:

http://intranet.mindef.nl/cdc/divisie_defensie_gezondheidszorg_organisatie/staf_dgo/home/Operationele_Gezondheidszorg.aspx

In deze richtlijn wordt verder beschreven:

- hoe de verantwoordelijkheden ten aanzien van (gezondheids-) preventie belegd zijn;
- hoe het landenadvies tot stand komt;
- het pre-deployment onderzoek;
- het post-deployment onderzoek.

Inwerkingtreding:

Deze beleidsaanwijzing is met onmiddellijke ingang van kracht, onder gelijktijdige intrekking van de versie van 5 augustus 2009.

Vastgesteld op 5 maart 2015

DE HOOGSTE MEDISCHE AUTORITEIT

Voor deze

Directeur Coördinatiecentrum Expertise Arbeidsomstandigheden & Gezondheid
Art. 10 (2) (e)

←

Kolonel

Inhoud

1	Inleiding	5
2	Doel	5
3	Verantwoordelijkheden	5
3.1	Commandanten.....	5
3.1.1	CDS	5
3.1.2	OPCO	5
3.1.3	Uitgezonden (oefenende) eenheid	6
3.2	DGO.....	6
3.2.1	C-DGO	6
3.2.2	CEAG	6
3.3	Geneeskundige zorg in de voorbereidingsfase	6
3.3.1	Gezondheidscentra OPCO's (t.z.t. EGB).....	6
3.3.2	Bedrijfsartsen CEAG	6
4	Richtlijnen uitzending en oefeningen in het buitenland.....	6
4.1	Risico-inventarisatie en richtlijnen.....	6
4.1.1	Inzet (en oefeningen) onder CDS-leiding.....	6
4.1.2	Oefeningen onder OPCO-leiding	7
4.1.3	Publicatie landenadviezen	7
4.2	Pre-deployment onderzoek	7
4.2.1	Pre-deployment onderzoek voor militairen.....	8
4.2.2	Pre-deploymentonderzoek voor burgermedewerkers	9
4.2.1	Bedenkingen	9
4.3	Preventieve maatregelen	10
4.3.1	Voorlichting.....	10
4.3.2	Noodzakelijke maatregelen	10
4.4	Post-deployment onderzoek	10
4.4.1	Post-deployment onderzoek voor militairen	10
4.4.2	Post-deployment onderzoek voor (gemilitariseerde) burgers....	11
4.5	Ingehuurd niet-defensie personeel (uitgezonderd lokale inhuur).....	11
4.6	Bezoekers	12
5	Terugkoppeling	12
6	Vervaldatum	12

Titel: Preventieve gezondheidszorg voor inzet van personeel in missies of oefengebieden buiten Nederland
Nummer: RMG/043
Datum: 5 maart 2015

Ministerie van Defensie
Commando dienstencentra
Defensie Gezondheidszorg
Organisatie

7	Gereleateerde beleidsaanwijzingen.....	12
Bijlage A	Vragenlijst screening ter voorbereiding op verblijf in operatie- of buitenlandse oefengebieden	14
Bijlage B	Machtigingsformulier opvragen medische informatie.....	19

1 Inleiding

Veelal zijn de leef- en werkomstandigheden in een operatie- en buitenlands oefengebied niet vergelijkbaar met die in Nederland. Op medisch gebied loopt men in deze gebieden vaak een verhoogd gezondheidsrisico, bijvoorbeeld door infectieziekten, (verkeers)ongelukken, voedselvergiftiging en klimatologische factoren. Bovendien kunnen de medische behandelmogelijkheden voor bestaande of nieuwe aandoeningen in het operatiegebied beperkter zijn dan in Nederland. Daarom is een goede inschatting vooraf van de belasting aan lokale gezondheidsrisico's versus de belastbaarheid van essentieel belang. Het beschermen van de gezondheid tijdens inzet en oefeningen maakt onderdeel uit van het Force Health Protection (FHP) proces (zoals beschreven in de AJMedP-4).

2 Doel

Deze aanwijzing heeft tot doel om enerzijds de commandant en de uitgezondene c.q. bezoeker en anderzijds de zorgverlener richtlijnen te verschaffen om gezondheidsrisico's bij verblijf in operatie- en buitenlandse oefengebieden te beperken. En te zorgen dat voorgeschreven maatregelen, waaronder ook pre- en post-deployment onderzoek en eventueel noodzakelijke profylaxe, worden uitgevoerd.

3 Verantwoordelijkheden

3.1 Commandanten

3.1.1 CDS

CDS is verantwoordelijk voor de operationele inzet van militairen (en burgers) tijdens missies. Hij is daarmee ook verantwoordelijk voor de risico-afweging en beslist (in ultimo) over het nemen van maatregelen om de gezondheid van ingezet personeel te beschermen.

De DOPS-JMed coördineert de medische processen van de door de CDS geleide missies en oefeningen.

Sinds 1 november 2013 ligt de coördinerende rol in de voorbereiding van een missie bij CDS. Een OPCO wordt daarbij aangewezen als 'uitvoerend OPCO'. Het uitvoerende OPCO wordt gesteund door een 'ondersteunend OPCO'.

3.1.2 OPCO

De Commandant van een OPCO is verantwoordelijk voor de risico-afweging bij door of namens hem geleide oefeningen, ook in het buitenland, en daarmee verantwoordelijk voor het nemen van maatregelen om de gezondheid van ingezet personeel te beschermen.

De stafarts van een OPCO coördineert de medische processen van de door het OPCO geleide oefeningen.

3.1.3 Uitgezonden (oefenende) eenheid

De commandant van de uitgezonden (oefenende) eenheid is verantwoordelijk voor de uitvoering en het toezicht op de handhaving van de preventieve maatregelen. De individuele militair - maar ook burger - is gehouden de geadviseerde beschermingsmaatregelen te nemen.

3.2 DGO

3.2.1 C-DGO

C-DGO, in zijn rol van Hoogste Medische Autoriteit (HMA), stelt kaders en richtlijnen voor de uitvoering van de gezondheidszorg, daarbij inbegrepen de preventieve gezondheidszorg.

3.2.2 CEAG

Het CEAG stelt namens HMA per operatie-/oefengebied een RMG of landenadvies vast per land of regio en publiceert deze op intranet.

3.3 Geneeskundige zorg in de voorbereidingsfase

3.3.1 Gezondheidscentra OPCO's (t.z.t. EGB) en CMH

Gezondheidscentra voeren de in het landenadvies vastgelegde preventieve maatregelen ten aanzien van immunisatie en profylaxe uit.

Gezondheidscentra voeren, mede op basis van de door CEAG vastgestelde richtlijnen, eveneens pre- en post-deployment onderzoek uit voor militairen.

3.3.2 Bedrijfsartsen CEAG

Bedrijfsartsen van het CEAG voeren, mede op basis van de door CEAG vastgestelde richtlijnen, pre- en post-deployment onderzoek uit voor burgermedewerkers (inbegrepen de te militariseren burgers) en externen (namens Defensie).

4 Richtlijnen uitzending en oefeningen in het buitenland

4.1 Risico-inventarisatie en richtlijnen

4.1.1 Inzet (en oefeningen) onder CDS-leiding

In de voorbereiding op een missie (of een door CDS geleide oefening in het buitenland) wordt het CEAG door DOPS/JMED verzocht om een bijdrage te leveren aan de risicoassessment, door het opstellen van een op de gezondheidsbescherming (FHP) gerichte risico-inventarisatie. Afhankelijk van de omvang van missie of oefening betreft dit een Desktop Risk Assessment (DTRA) of een initieel landenadvies. Het CEAG wordt daarbij geïnformeerd over de aard

en schaal van de inzet of oefening, de locatie(s), de uitzendperiode, de uitzendduur en over de inrichting van de medische zorg ter plaatse (inclusief de afvoerketen). De DOPS stelt (op basis van het advies van DOPS/JMED) vast hoe de medische zorgketen (in bijzonder de afvoerketen) ter plaatse wordt ingericht en legt dat vast in de medisch annex van de operatie order.

Op basis van de in het missiegebied voorkomende ziektes en andere risico's voor de gezondheid van ingezette militairen worden in het landenadvies preventieve maatregelen vastgesteld. Dit advies is bindend en gericht aan de Verantwoordelijk Militair Arts (VMA) en de Senior Medical Officer (SMO), die worden betrokken bij de geneeskundige voorbereiding en gezondheidsvoorlichting aan militairen en overige in te zetten medewerkers van Defensie. De VMA kan in individuele gevallen op medische indicatie afwijken van dit advies. Afwijkingen worden door de VMA vastgelegd in het medische dossier (Geneeskundig Informatiesysteem DefenSie (GIDS)). In bepaalde gevallen wordt in het landenadvies op operationele gronden afgeweken van civiel gangbare 'reizigersadviezen', zoals die vanuit het Landelijk Coördinatiecentrum Reizigersadvisering (LCR). Bij de voorbereiding worden (separaat) ook de risico's gezien die men loopt in de landen die worden aangedaan tijdens heen- en terugreis en eventueel R&R of adaptatie.

Het CEAG wordt tijdens een missie geïnformeerd over de elementen van het FHP-proces (AJMedP-4). Op basis van deze input worden zo nodig aanvullende adviezen gegeven en landenadviezen aangepast.

4.1.2 Oefeningen onder OPCO-leiding

De stafartsen van de OPCO's zijn verantwoordelijk voor de coördinatie van de geneeskundige ondersteuning van OPCO-geleide oefeningen en voor de inrichting van de geneeskundige keten ter plaatse en legt deze vast in de medische annex van de operatie order.

Voor een oefening in het buitenland kan eveneens een landenadvies worden aangevraagd bij het CEAG. Het CEAG wordt geïnformeerd over de aard en schaal van de oefening, de locatie(s), de periode, de oefenduur en over de medische zorg ter plaatse (inclusief de afvoerketen). Het door CEAG uitgegeven landenadvies heeft dezelfde werking als hiervoor (onder 4.1.1.) beschreven. In het landenadvies wordt aangegeven of pre- en post 'deployment onderzoek,' noodzakelijk is.

4.1.3 Publicatie landenadviezen

Vastgestelde landenadviezen worden gepubliceerd op de intranetsite van de DGO:

http://intranet.mindef.nl/cdc/divisie_defensie_gezondheidszorg_organisatie/staf_dgo_home/Operationele_Gezondheidszorg.aspx

Landenadviezen worden opgesteld op basis van de specifieke kenmerken van de plaats, de aard en omvang en het moment van een missie of oefening. Om de actualiteit van adviezen zeker te stellen vervallen na het beëindigen van een missie of oefening de daarvoor afgegeven landenadviezen en worden deze van de intranetpagina verwijderd.

4.2 Pre-deployment onderzoek

De commandant van een uit te zenden (of in het buitenland te oefenen) militair of burgermedewerker is verantwoordelijk voor het beschikbaar zijn van een

positief inzetbaarheidsadvies voor de medewerker vóórdat hij de medewerker (definitief) aanwijst voor deelname (of bezoek).

4.2.1 Pre-deployment onderzoek voor militairen

In de voorbereiding op een verblijf in operatiegebieden dienen de aangewezen militairen te worden onderzocht door de Verantwoordelijk Militair Arts (VMA) om vermijdbare gezondheidsrisico's gedurende of na afloop van uitzending te voorkomen. Een en ander is gebaseerd op AMAR art. 93.2.b. en heeft als voornaamste doelen dat een goede voorbereiding van de militair kan plaatsvinden en dat de arts ter plaatse adequate zorg kan bieden tijdens de missie of oefening. Hoewel iedere militair in principe uitzendgeschikt is, kunnen tijdelijke sociale of medische omstandigheden, gerelateerd aan de bijzondere gezondheidsrisico's van het operatiegebied, een uitzending in de weg staan. Deze risico's dienen door de VMA te worden geanalyseerd op grond van een medische vragenlijst en het elektronisch medisch dossier. Bij het vermoeden van inzetbeperkende risico's wordt de militair door de VMA opgeroepen voor een voor nader onderzoek tijdens het spreekuur.

De arts die de medische screening uitvoert, houdt daarbij rekening met het voor de missie of oefening door CEAG uitgegeven landenadvies, met daarin de uitgevaardigde preventieve richtlijnen voor het operatiegebied. De arts dient zich bij de screening met name te richten op chronische aandoeningen, medicijngebruik, zwangerschap, Dental Fitness, voorgeschiedenis en ervaringen (bijvoorbeeld tropenziektes, anti-malariamiddelen, PTSS, warmte- en koudeletsels) van eerdere uitzendingen en lopende behandelingen binnen het medisch zorgteam (MZT) en bij specialisten.

De arts bespreekt eventueel de gezondheidsrisico's voor uitzending en/of specifieke preventieve maatregelen direct met betrokkene. Mocht blijken dat naar de mening van de arts uitzending van betrokkene onevenredige gezondheidsrisico's of zelfs gevaar voor betrokkene of de eenheid oplevert, dan adviseert hij diens commandant middels een inzetbaarheidsadvies dat uitzending tijdelijk onverantwoord is.

Het Sociaal Medisch Team (SMT) kan de commandant daarnaast adviseren ten aanzien van uitzendgeschiktheid op basis van eventueel bij teamleden bekende problematiek. Dit gebeurt op basis van een door de commandant aan het SMT voor te leggen overzicht van voorgenomen aanwijzingen tot uitzending. Het advies van het SMT wordt gegeven onder voorbehoud van de medische screening door de VMA. Een negatief advies van de arts kan door andere leden van het SMT niet ongedaan worden gemaakt.

Ook indien het een individuele inzet¹ betreft, wordt er door de commandant van de primaire arbeidsplaats vooraf een geschiktheidsadvies gevraagd aan het SMT. De betreffende militair vult de Vragenlijst uitzendscreening in ter beoordeling door zijn VMA. Deze arts dient ook zorg te dragen voor passende profylactische maatregelen.

Voor militairen aan boord van varende eenheden van CZSK geldt dat medische screening plaatsvindt direct na plaatsing. De reisvoorbereiding is gebaseerd op de informatie van CZSK/GPZ vervat in de zogenoemde "havenwijzer". Voor missies en oefeningen wordt naast de havenwijzer een landenadvies (of -adviezen) aangevraagd, en door CEAG opgesteld. Wanneer een varende eenheid

¹ CDS A-140: Individuele Uitzending

tijdens de vaart wordt ingezet bij een operationele missie is de commandant ervoor verantwoordelijk dat het personeel voldoet aan de in de landenadviezen gestelde eisen.

De VMA legt de bevindingen van het pre-deployment onderzoek vast in het elektronisch medisch dossier van betrokkene. De geldigheidsduur van het advies naar aanleiding van het pre-deployment onderzoek is zes maanden.

4.2.2 Pre-deploymentonderzoek voor burgermedewerkers

Een burgermedewerker kan, al dan niet gemilitariseerd conform CDS-Aanwijzing-148, in het buitenland worden ingezet in of gerelateerd aan een missie.

De eigen commandant (als bevoegd gezag) geeft de burgermedewerker opdracht zich te melden bij de bedrijfsarts van het CEAG voor een pre-deployment onderzoek teneinde onnodige gezondheidsrisico's gedurende of na afloop van de inzet te voorkomen.

Een pre-deployment onderzoek voor een (te militariseren) burgermedewerker wordt op dezelfde wijze uitgevoerd als dat voor de militair. De bedrijfsarts moet zich op de hoogte stellen van de door het CEAG uitgevaardigde richtlijnen inzake preventieve maatregelen en reizigersadvies voor dat specifieke operatiegebied. De bedrijfsarts dient zich bij het onderzoek met name te richten op chronische aandoeningen, medicijngebruik, zwangerschap, gebitsstatus, voorgeschiedenis en ervaringen (bijvoorbeeld tropenziektes, antimalariamiddelen, PTSS, warmte- en koudeletsels) van eerdere bezoeken en lopende behandelingen bij (huis-)arts en specialisten. De bedrijfsarts bespreekt met de onderzochte burgermedewerker de gezondheidsrisico's en eventueel te nemen specifieke preventieve maatregelen.

De bedrijfsarts kan, op indicatie en met toestemming van betrokkene, relevante medische informatie opvragen bij de huisarts van de (te militariseren) burgermedewerker. De bedrijfsarts bespreekt de gezondheidsrisico's voor uitzending en/of specifieke preventieve maatregelen direct met betrokkene. Mocht blijken dat naar de mening van de bedrijfsarts onevenredige gezondheidsrisico's of zelfs gevaar voor betrokkene of de eenheid ter plaatse ontstaan, dan adviseert hij het bevoegd gezag, dat verblijf in het operatie- of buitenlandse oefengebied (tijdelijk) onverantwoord is. Het militariseren en inzetten vindt alleen plaats als er geen medisch of psychisch beletsel voor uitzending is gevonden.

De bedrijfsarts legt de bevindingen van het pre-deployment onderzoek vast in ArboGids van de burgermedewerker. Eventueel relevante bijzonderheden worden met de VMA –via de DOPS- in het uitzendgebied gecommuniceerd. De geldigheidsduur van het pre-deployment onderzoek is 6 maanden.

4.2.1 Bedenkingen

De militair zelf kan, zelfs na een verheldering door de VMA, nog een bedenking hebben tegen het uitgebrachte advies. Hij kan conform AMAR 104, via de Commandant van zijn/haar OPCO een herkeuring aanvragen. Dit ontslaat hem niet van de plicht tot het opvolgen van het gegeven advies. Indien betrokken militair vraagt om een herkeuring dient, tenzij de bezwaren van betrokken militair al direct gegrond blijken, een heronderzoek plaats te vinden.

Ook de burgermedewerker kan een bedenking hebben tegen het uitgebrachte advies. Hij kan deze bedenking voorleggen aan het hoofd van de afdeling bedrijfsgezondheidszorg van CEAG.

Een definitief advies ten aanzien van de inzetbaarheid of uitzendbaarheid voor de beoogde missie is in beginsel bindend.

4.3 Preventieve maatregelen

4.3.1 Voorlichting

Het uitvoerend OPCO (of, in het geval van individuele uitzendingen het Bureau Individuele Uitzendingen (BUI)) dient ervoor te zorgen dat al het uit te zenden personeel voorlichting krijgt over enerzijds gezondheidsrisico's die voorkomen in het operatie- en buitenlandse oefengebied, en anderzijds de collectieve maatregelen die genomen moeten worden om deze risico's te beperken.

De voorlichting wordt gecoördineerd door of namens de Stafarts van het OPCO. De informatie, waarop deze voorlichting is gebaseerd, wordt vastgesteld en verstrekt door het CEAG.

4.3.2 Noodzakelijke maatregelen

Het is de verantwoordelijkheid van het uitvoerende OPCO om te zorgen dat alle medewerkers (militairen en burgers) die worden uitgezonden conform het landenadvies zijn gevaccineerd. De praktische uitvoering van de immunisatie van de burgermedewerkers wordt gecoördineerd door de bedrijfsarts van het CEAG.

De VMA kan op professionele gronden bij individuen afwijken van de preventierichtlijnen uit het landenadvies; bijvoorbeeld als betrokkene allergisch is voor bestanddelen. De arts biedt enerzijds een alternatief, of zal anderzijds moeten afwegen of de uitzending voor de medewerker, zonder de preventieve maatregelen, redelijkerwijs mogelijk is. De arts legt de motivatie voor het afwijken van het landenadvies vast in het elektronisch medisch dossier van de militair of burger.

4.4 Post-deployment onderzoek

4.4.1 Post-deployment onderzoek voor militairen

Het uitvoerende OPCO stelt na uitzending een afwikkelprogramma samen. In geval van individuele uitzending wordt dit uitgevoerd door het Bureau Individuele Uitzendingen (BIU). Afhankelijk van het oefen- en operatiegebied, de bezoekduur en de gezondheidsrisico's op de bezochte locaties, te bepalen door het CEAG, worden militairen in opdracht van het uitvoerend OPCO na afloop gecontroleerd op medische klachten, ziekten (bijvoorbeeld Tuberculose) en mogelijke aanwijzingen voor Post Traumatische Stress Stoornis (PTSS).

De Senior Medical Officer (SMO) in het inzetgebied houdt een algemeen dossier bij met de gelopen gezondheidsrisico's (o.a. accidentele blootstellingen) en communiceert dit met DOPS / JMED. DOPS/JMED informeert het uitvoerende OPCO en het CEAG. De commandant van de uitgezonden (oefenende) eenheid is

er voor verantwoordelijk dat de SMO geïnformeerd wordt over individuele/accidentele blootstellingen.

In afstemming met CEAG wordt gezien of er naar aanleiding van niet eerder voorziene risico's en blootstelling aan risico's aanvullende informatie aan de ingezette militairen kan worden verstrekt over mogelijke consequenties voor de langere termijn, en wordt vastgesteld of individuele blootstellingsregistratie geadviseerd wordt.

Het uitvoerende OPCO dient ervoor te zorgen dat in het personeelsdossier wordt vastgelegd dat betrokken militair uitgezonden is geweest, waarheen en gedurende welke periode. De VMA heeft de taak om ervoor te zorgen dat relevante medische informatie gedurende de oefening of uitzending in het medisch dossier van betrokken militair wordt vastgelegd.

Daarnaast is het uitvoerend OPCO (bij individuele uitzending BIU) verantwoordelijk voor het coördineren van eventuele (groepswijze) adaptatiegesprekken². Het Dienstencentrum Bedrijfsmaatschappelijk werk (ten behoeve van terugkeergesprekken na 3 mnd) en DPOD/TOS (in verband met de nazorgvragenlijsten na 6 mnd) verzamelen zelf uit PeopleSoft de voor hun werkzaamheden noodzakelijke informatie.

4.4.2 Post-deployment onderzoek voor (gemilitariseerde) burgers

De (gemilitariseerde) burgermedewerker valt in principe onder dezelfde regeling als militair personeel. Het uitvoerende OPCO dient ervoor te zorgen dat in het Personeelsdossier wordt vastgelegd dat de burgermedewerker is uitgezonden en gedurende welke periode met locatie.

De VMA in het operatie- of buitenlandse oefengebied na toestemming van de burgermedewerker relevante medische informatie over aan de bedrijfsarts CEAG en/of de huisarts van betrokkene.

De bedrijfsarts van het CEAG neemt de gemelde risico's en medische behandelingen in het inzetgebied op in het bedrijfsgeneeskundig dossier en verstrekt met toestemming van de burgermedewerker defensie relevante medische informatie aan diens huisarts. Ook wordt de huisarts zo nodig geadviseerd ten aanzien van afhandeling van op langere termijn aan de uitzending te relateren klachten.

4.5 Ingehuurd niet-defensie personeel (uitgezonderd lokale inhuur³)

Het uitvoerend OPCO adviseert niet-defensie personeel zich voor uitzending te melden bij zijn/haar civiele (bedrijfs)arts om gezondheidsrisico's gedurende of na afloop van de uitzending te bespreken en om zich hierover door de eigen arts te laten adviseren. De civiele bedrijfsarts kan zo nodig informatie over de uitzending inwinnen, via het CEAG en bij het uitvoerend OPCO. Wanneer daartoe overeenstemming is bereikt met de leverende overheidsinstantie kan

² conform de Nota Adaptatie (22-04-2009, Staf MGGZ) en de handleiding "Adaptatiegesprek" (01-12-2006, DC GW)

³ Zie DMG 045: Hoe om te gaan met lokaal te werven personeel gelet op potentiële gezondheidsrisico's

een pre-deployment onderzoek door een bedrijfsarts van CEAG of VMA van het OPCO worden uitgevoerd.

4.6 Bezoekers

Voor personen die niet werkzaam zijn bij defensie en die een bezoek brengen aan missies en oefeningen in het buitenland is (nog) geen specifieke medische screening vereist. De sterk verschillende individuele situatie van de bezoeker, maakt maatwerk hierbij noodzakelijk. Afhankelijk van het te bezoeken gebied, het doel, de duur, de omstandigheden tijdens het bezoek en de persoonlijke medische situatie van de bezoeker is het aan te bevelen voorafgaande aan het bezoek een (bedrijfs-)arts te consulteren. Specifieke aandacht moet hierbij uitgaan naar de gestelde preventieve maatregelen en vaccinaties genoemd in het landenadvies.

5 Terugkoppeling

In het kader van de nazorg dient het uitvoerende OPCO c.q. BIU bij te houden wie in het uitzendgebied is geweest, wie het afwikkelprogramma heeft gevolgd en de resultaten/evaluatie van medische controles in de daarvoor bestemde dossiers te plaatsen. Daarnaast worden medewerkers - indien gewenst - op basis van de reacties op de nazorgvragenlijst, door hun VMA (voor burgers hun bedrijfsarts) uitgenodigd voor een consult. De bevindingen van de arts worden vastgelegd in het medische dossier van de medewerker (zie ook DMG-018).

6 Vervaldatum

Deze richtlijn wordt over maximaal drie jaar geactualiseerd.

7 Gerelateerde beleidsaanwijzingen en bronnen

SG-Aanwijzing V/26 inzake Grondslagen, Hoofdlijnen en Systeemeisen militaire gezondheidszorg.

AMAR art 93.2.b, art 104

AJMedP-4 Allied Joint Medical Force Health Protection Doctrine

DMG Aanwijzing 037: Inzet en acclimatisering in warme operatiegebieden.

HMA Aanwijzing 017: Planningsrichtlijn Operationele Gezondheidszorg

DMG Aanwijzing 018: Vragenlijst nazorg militair en vragenlijst nazorg thuisfront

CDS A-140: Individuele Uitzending

CDS A-105: Bezoekers aan operatiegebieden

CDS A-110: Administratieve handelingen m.b.t. personele aspecten voor- en na uitzending

CDS A-112: Peoplesoft aspecten t.a.v. uitzendingen

Titel: Preventieve gezondheidszorg voor inzet van personeel in missies of oefengebieden buiten Nederland
Nummer: RMG/043
Datum: 5 maart 2015

Ministerie van Defensie
Commando dienstencentra
Defensie Gezondheidszorg
Organisatie

CDS A- 120: Personeelszorg voor en tijdens uitzendingen

CDS A-126: Personeelszorg na terugkeer van uitzending

CDS A-148: Militariseren burgerpersoneel Defensie

CDS A-700: Opleiding en Training voor (vredes)operaties

Nota Bloedbepaling en herkenningsplaatjes nr 2014054371 d.d. 18 aug 2014

Titel: Preventieve gezondheidszorg voor inzet van personeel in missies of oefengebieden buiten Nederland
 Nummer: RMG/043
 Datum: 5 maart 2015

Ministerie van Defensie
 Commando dienstencentra
 Defensie Gezondheidszorg
 Organisatie

Bijlage A Vragenlijst screening ter voorbereiding op verblijf in operatie- of buitenlandse oefengebieden

Indien ingevuld: MEDISCH GEHEIM

Persoonsgegevens:		MEDISCH GEHEIM (indien ingevuld)
Naam en voorletters:		
Peoplesoft-nr./registratienr./geboortedatum:		
Bereikbaar op telefoonnummer:		
Geslacht:	M / V	
Status; militair/ burger	M / B	
1 Land van uitzending / missie:		
2 Periode:		
3 Functie tijdens uitzending:		
4 Betreft dit voornamelijk lucht-/zee-/landoptreden?		
5 Heeft u op dit moment gezondheidsklachten:	Ja/ Nee	Zo ja, welke ?
6 Heeft u op dit moment aandoeningen of blessures die u op enigerlei wijze beperken (b.v. bij lang lopen, staan, tillen, stressvolle omstandigheden, zware inspanning):	Ja/ Nee	Zo ja, waarvoor ?

Titel: Preventieve gezondheidszorg voor inzet van personeel in missies of oefengebieden buiten Nederland
 Nummer: RMG/043
 Datum: 5 maart 2015

Ministerie van Defensie
 Commando dienstencentra
 Defensie Gezondheidszorg
 Organisatie

7 Heeft u in de afgelopen 12 maanden verzuimd i.v.m. ziekte:	Ja/ Nee	Zo ja, waarvoor ?
8 Bent u momenteel onder behandeling van een (huis)arts en/of specialist:	Ja/ Nee	Zo ja, waarvoor ?
9 Bent u of was u de afgelopen 2 jaar onder behandeling / begeleiding van een psychiater, psycholoog of maatschappelijk werker:	Ja/ Nee	Zo ja, welke ?
10 Reageert u allergisch op sommige medicijnen, of op voedsel, etc.:	Ja/ Nee	Zo ja, waarop ?
11 Indien vrouw: Bent u zwanger:	Ja/ Nee	
12 Gebruikt u medicatie voor een chronische aandoening:	Ja/ Nee	Zo ja, welke ?
13 Gebruikt u (nog) andere medicatie:	Ja/ Nee	Zo ja, welke ?
14 Verwacht u problemen met de voorgeschreven preventieve medicatie (bijv. malariaprofylaxe):	Ja/ Nee	Zo ja, welke ?
15 Heeft u tijdens of na vorige uitzendingen of verblijf in het buitenland gezondheidsklachten ondervonden (psychisch, lichamelijk, door hitte of kou):	Ja/ Nee	Uitleg:

Titel: Preventieve gezondheidszorg voor inzet van personeel in missies of oefengebieden buiten Nederland
 Nummer: RMG/043
 Datum: 5 maart 2015

Ministerie van Defensie
 Commando dienstencentra
 Defensie Gezondheidszorg
 Organisatie

16 Heeft u verder nog iets toe te voegen op lichamelijk, geestelijk of sociaal gebied (bijv. de zorg van een kind jonger dan 4 jaar) dat in het belang kan zijn van uw uitzending, of zijn er zaken die u voor uw uitzending nog met de arts of een andere zorgverlener wilt bespreken:	Ja/ Nee	Zo ja, wat ?
17 Heeft u na uw laatste uitzending de nazorgvragenlijst ingevuld:	Ja/Nee/n.v.t.	Als er geen sprake is van een uitzending in de afgelopen 5 jaar dan kunt u n.v.t. invullen
18 Acht u zichzelf uitzendbaar:	Ja/ Nee	
Ondergetekende verklaart de vragen naar waarheid te hebben ingevuld (zonodig aanvulling op achterzijde)		
Datum/ plaats:		
Handtekening:		

Titel: Preventieve gezondheidszorg voor inzet van personeel in missies of oefengebieden buiten Nederland
 Nummer: RMG/043
 Datum: 5 maart 2015

Ministerie van Defensie
 Commando dienstencentra
 Defensie Gezondheidszorg
 Organisatie

Checklist (in te vullen door medisch personeel gezondheidscentrum / CEAG)		Paraaf:
Naam en voorletters:		
Vaccinaties:		
Is betrokkene gevaccineerd volgens het standaardpakket?	Ja/ Nee	
Blijven vaccinaties geldig tijdens de duur van de uitzending?	Ja/ Nee	
Zijn er voor het inzetgebied aanvullende vaccinaties noodzakelijk?	Ja/ Nee	
Zo ja, zijn deze verstrekt?	Ja/ Nee	
Bloedgroepbepaling		
In bezit van een herkenningsplaatje met bloedgroepbepaling ?	Ja / Nee	als nee dan een kopie van de bloedgroepkaart verstrekken
Dental Fitness: (alleen voor militairen)		
Betrokkene heeft dental fitness verklaring, klasse 1/2/3/4? (1 of 2 = minimale eis voor uitzending)	1/2/3/4	Afgiftedatum:-.....-.....

Aard van het advies gegeven aan Commandant: Uitzendgeschikt?	Ja/ nee	Datum, handtekening/ stempel arts:
--	----------------	---

Na invulling en ondertekening met kopie van Dental Fitness Verklaring, DF506) en vaccinatiestatus in een gesloten enveloppe afgeven bij / opsturen naar militair medische instantie (militair: Medisch Zorgteam (MZT) / burger: CEAG/ BGZ)(Enveloppe merken als 'Medisch Geheim')

De ingevulde vragenlijst is 6 maanden geldig, tenzij tussentijdse wijzigingen in de situatie van betrokkene aanpassing vereisen.

Titel: Preventieve gezondheidszorg voor inzet van personeel in
missies of oefengebieden buiten Nederland
Nummer: RMG/043
Datum: 5 maart 2015

Ministerie van Defensie
Commando dienstencentra
Defensie Gezondheidszorg
Organisatie

De arts informeert de commandant over zijn advies met formulier 'inzetbaarheidsadvies' uit het GIDS.

Dit formulier wordt opgeslagen in het medisch dossier van de medewerker

Titel: Preventieve gezondheidszorg voor inzet van personeel in
missies of oefengebieden buiten Nederland
Nummer: RMG/043
Datum: 5 maart 2015

Ministerie van Defensie
Commando dienstencentra
Defensie Gezondheidszorg
Organisatie

Bijlage B **Machtigingsformulier opvragen medische informatie**

MACHTIGING

voor het verstrekken van relevante geneeskundige informatie

Hierbij geeft ondergetekende toestemming aan:

.....
(arts van wie informatie wordt gevraagd)

om aan:

.....
(militair) arts in dienst van Defensie)

de gevraagde relevante medische informatie te verstrekken.

De reden voor het verzoek om inlichtingen is:

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Naam patiënt:.....

Geboortedatum:.....

Reg.nr / WID (indien beschikbaar) /
Burgerservicenummer:.....

Adres:

.....

.....
Datum, Plaats, Handtekening patiënt

RISK MANAGEMENT OF EXPOSURE TO HAZARDOUS MILITARY-RELEVANT SUBSTANCES

TNO innovation
for life

For the Dutch Ministry of Defence (MoD), safety is one of the priorities. Due to the nature of the work, especially under operational conditions, hazards cannot be avoided. Therefore in the field of safety and health, the ambition of the MoD is to create a situation where these hazards are managed to such an extent, that the residual risk is acceptable. The MoD has the intention to perform its 'duty of care' following the generally accepted approach of ALARA (As Low As Reasonable Achievable).

INTRODUCTION

In order to contribute to the fulfillment of the ambition of the MoD in the field of safety and health, over the past 10 years toxicological research was conducted by TNO in the R&T Programs V217 'Operational Toxicology' and V936 'Military Toxicology'. These programs were aimed at studying the various elements that should be part of a system for risk management of exposure to hazardous substances under military operational conditions. The knowledge that has been developed within these programs is already being used within the MoD. In the area of operational risk assessment the knowledge is however still insufficient. Examples are the risk assessments of complex mixtures (e.g. ammunition related products) and of nanomaterial. Another development is the European Legislation (REACH¹) which

makes the MoD responsible for the safe use of (new) substances, including those that are only used within the MoD.

SET-UP OF THE RESEARCH PROGRAM

The MoD objective of the R&T Program V1338 is to gain knowledge and to develop methods which can be used to further improve the risk management system in the area of exposure to hazardous substances within a defense-specific setting. Focus will be on two groups of hazardous substances. On the one hand, those with a specific military use that are not used in a civilian setting. On the other hand, some hazardous substances can be encountered by both civilians and military personnel. However, for the last group, exposure will be within a specific military operational setting which varies greatly from the civilian setting. Knowledge gaps

¹ Registration, Evaluation and Authorisation of Chemical substances - European Regulation on chemicals and their safe use (EC 1907/2006.)

will be filled with results from four major themes within this Research Program:

- 1) Risk assessment of air as an exposure source
- 2) Risk assessment of soil as an exposure source
- 3) Detection technologies
- 4) Toxicology.

For the risk assessment as described under Themes 1) and 2), knowledge will be built up with a focus on optimal measurement strategies and further improvement of the methodology for assessment of health risks resulting from exposure to hazardous substances present in air and in the top layer of the soil. It will be studied to what extent adaptations of existing (civilian) regulations, guidelines and procedures can be used for a risk assessment methodology under military operational conditions.

Under Theme 3), the international state of the art within the area of (personal) sampling and analytical systems will be reviewed. In addition, the suitability of these new developments for the MoD under the various (climatic) operational conditions will be established. The focus for sampling and analyses will be on substances that are identified as being relevant in the Themes 1) and 2)

In Theme 4), focus will be on effects on human toxicity of climatic conditions like heat and humidity as well as acclimatization to these conditions, and the effects of complex mixtures on human toxicity.

In this Research Program, the attention will be focused primarily on defense-specific exposures to substances such as ammunition-related products, combustion products, (contaminated) fine particles

(PM10 and PM2,5), (contaminated) ultrafine particles (UFP) and (defense-specific) nanomaterial.

INTERNATIONAL CO-OPERATIONS

The knowledge built-up in this research program will be shared in international co-operative efforts, such as an EDA CapTech ESM 04 project and a new Exploratory Team under the NATO Human Factors and Medicine panel.

PROGRAM INFORMATION

Program manager

TNO

MoD Program supervisor

TNO referent

MoD referent

Duration 2013-2017

Budget 1.8 MEuro

TNO.NL

TNO

TNO is an independent innovation organisation that connects people and knowledge in order to create the innovations that sustainably boost the competitiveness of industry and wellbeing of society.

TNO focuses its efforts on seven themes including Defence, Safety and Security: TNO works on a safe and secure society by creating innovations for people working in defence organisations, the police, emergency services and industry.

TNO

Lange Kleiweg 137
2288 GJ Rijswijk
The Netherlands

T+

F +31 (0) 88 866 6938

E

@tno.nl